

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ VE SOSYAL BİLGİLER DERS
KİTAPLARINDAKİ GÖRSELLERİN İÇERİĞİNE İLİŞKİN
ÖĞRENCİ DENEYİMLERİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sema ALANÇ

KOCAELİ 2019

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ VE SOSYAL BİLGİLER DERS
KİTAPLARINDAKİ GÖRSELLERİN İÇERİĞİNE İLİŞKİN
ÖĞRENCİ DENEYİMLERİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sema ALANÇ

Doç. Dr. Sibel KAYA

KOCAELİ 2019

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ VE SOSYAL BİLGİLER DERS
KİTAPLARINDAKİ GÖRSELLERİN İÇERİĞİNE İLİŞKİN ÖĞRENCİ
DENEYİMLERİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Sema ALANÇ

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 10.07.2019/19

Jüri Başkanı : Prof. Dr. Elif ÇELEBİ ÖNCÜ

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Evrim GENÇ KUMTEPE

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Sibel KAYA

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

İyi ki ile başlayan onlarca cümlemin mimarı olan, bana güvenen ve çalışmamda uzattığı yardım elini bir an dahi geri çekmeyen sevgili danışmanım ve çok değerli hocam Doç. Dr. Sibel KAYA'ya şükran dolu teşekkürlerimi sunuyorum.

Lisans itibariyle mesleğimde gelişme kat etmemi sağlayan, katkılarını hiçbir zaman esirgemeyen ve yüksek lisans çalışmalarım da aynı büyük değeri katan Sayın Yrd. Doç. Dr. Hakan TURAN, Yrd. Doç. Dr. Elif ÖZATA YÜCEL, Yrd. Doç. Dr. Fatih KEZER, Doç. Dr. Nejat İRA, Prof. Dr. Elif ÇELEBİ ÖNCÜ ve eğitim hayatıma ışık tutan, yol gösteren diğer tüm öğretmenlerime teşekkür borçluyum.

Hayatımın her anında olduğu gibi elimden tutan, beni ayağa kaldıran, sevgileriyle saran ve bu süreçte de desteklerini tüm benliğimle hissettiğim babam Şenel ALANÇ, annem Vahide ALANÇ, kız kardeşlerim Selma ALANÇ, Selda ÖZDEMİR, Seda ALANÇ ÖZBEĞ'den oluşan biricik aileme sonsuz teşekkürler. İyi ki varsınız...

Sema ALANÇ
Kocaeli, 2019

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	V
TABLolar LİSTESİ.....	VI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE / ALANYAZIN	9
1.1. DERS KİTABI	10
1.1.1.DERS KİTAPLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ	10
1.1.2.TÜRKİYE'DE DERS KİTAPLARININ GELİŞİMİ	11
1.1.3.DERS KİTAPLARININ EĞİTSEL TASARIM ÖZELLİKLERİ	13
1.1.3.1.HEDEF (AMAÇ).....	14
1.1.3.2.KAPSAM (İÇERİK).....	15
1.1.3.3.ÖĞRENME VE ÖĞRETME SÜRECİ.....	16
1.1.3.4.DEĞERLENDİRME	17
1.2. DERS KİTAPLARINDA GÖRSELLİK.....	18
1.2.1. RESİMLEMEDE YAŞ GRUBUNA UYGUNLUK	21
1.2.2. RESİMLEMEDE KOMPOZİSYON.....	21
1.2.3. RESİMLEMEDE RENK SEÇİMİ	21
1.2.4. RESİMLEMENİN METİNLE OLAN İLİŞKİSİ	22
1.2.5. RESİMLEMEDE TEKNİK (YORDAM).....	22
1.2.6. RESİMLEME – TİPOGRAFI İLİŞKİSİ	22
1.2.7. RESİMSEL DİZİN	23
1.2.8. RESİMLEMEDE SOSYO-KÜLTÜREL ORTAM VE COĞRAFYA	23
1.3. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR.....	23

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	28
2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	28
2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM	28
2.2.1. ARAŞTIRMANIN BAĞLAMI	28
2.3. VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ	30
2.3.1. TABLO 1: ARAŞTIRMAYA KATILAN ÖĞRENCİ VE GÖRSELLERİN SAYISAL VERİLERİ.....	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR.....	33
3.1. TABLO 2: 1. SINIF HAYAT BİLGİSİ DERSİ GÖRSELLERİNİN İÇERİĞİNE İLİŞKİN ÖĞRENCİ DENEYİM DÜZEYLERİ	33
3.2. TABLO 3: 1. SINIF HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÜNİTELERİNİN GENEL DENEYİMLEME YÜZDE ORANLARI.....	36

3.3. TABLO 4: 2. SINIF HAYAT BİLGİSİ DERSİ GÖRSELLERİNİN İÇERİĞİNE İLİŞKİN ÖĞRENCİ DENEYİM DÜZEYLERİ	37
3.4. TABLO 5: 2. SINIF HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÜNİTELERİNİN GENEL DENEYİMLEME YÜZDE ORANLARI.....	41
3.5. TABLO 6: 3. SINIF HAYAT BİLGİSİ DERSİ GÖRSELLERİNİN İÇERİĞİNE İLİŞKİN ÖĞRENCİ DENEYİM DÜZEYLERİ	41
3.6. TABLO 7: 3. SINIF HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÜNİTELERİNİN GENEL DENEYİMLEME YÜZDE ORANLARI.....	46
3.7. TABLO 8: 4. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ GÖRSELLERİNİN İÇERİĞİNE İLİŞKİN ÖĞRENCİ DENEYİM DÜZEYLERİ	47
3.8. TABLO 9: 4. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÜNİTELERİNİN GENEL DENEYİMLEME YÜZDE ORANLARI.....	50
3.9. TABLO 10: ANKETE KATILAN SINIF ÖĞRETMENLERİNİN CİNSİYET VE MESLEKİ KIDEM VERİLERİ	50
3.10. TABLO 11: SINIF ÖĞRETMENLERİNİN HAYAT BİLGİSİ VE SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARIYLA İLGİLİ GÖRÜŞLERİ	51
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	53
KAYNAKÇA	60
EKLER.....	67
ÖZGEÇMİŞ.....	81

ÖZET

Bu araştırma, imkânları sınırlı olan köy okulu öğrencilerinin programdaki Hayat Bilgisi ve bu dersin devamı niteliğinde olan Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki görsellerin içeriğine ilişkin öğrenci deneyimlerini incelemek ve bu kitapların köy okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırmada 2018-2019 eğitim-öğretim yılı kapsamında hazırlanan ve Milli Eğitim Bakanlığınca ücretsiz dağıtılmakta olan ilkokul Hayat Bilgisi ve 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları dikkate alınmıştır. Uzman görüşü alınarak, her sınıf için ayrı ayrı ders kitaplarındaki görseller belirlenmiştir. Güneydoğu Anadolu bölgesinde bir köy okulunda eğitim-öğretimine devam eden toplam 88 öğrenciyle yapılan birebir görüşme formları neticesinde, önceden belirlenen görsellerin içeriğine ilişkin öğrenci deneyimleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca benzer köy okullarında görev yapan 50 sınıf öğretmeni araştırmanın diğer çalışma grubunu oluşturmaktadır ve gönüllülük esasına dayalı olarak seçilen bu öğretmenlerin ders kitapları hakkındaki görüşleri, 19 sorudan oluşan anket aracılığıyla toplanmıştır. Uygulanan anket ve formlardan elde edilen veriler SPSS18 programı ile yüzde ve frekansa dönüştürülerek tablolar halinde raporlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ders kitaplarındaki görsellerin içeriğine ilişkin öğrencilerin, Hayat Bilgisi kitaplarında yarısından fazlasını; Sosyal Bilgiler kitabındaki görsellerin ise yaklaşık yarısını deneyimlemedikleri yönünde tespit edilmiştir. Köy öğretmenlerinin ders kitaplarıyla ilgili değerlendirmeleri genellikle olumlu iken; belirtilen ders kitaplarındaki görsellerin içeriğine ilişkin öğrenci deneyimlerinin büyük ölçüde mevcut olduğunu belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, ders kitaplarında görseller, deneyimleme, sınıf öğretmenlerinin görüşleri

ABSTRACT

This study was carried out in order to examine the prior experiences and familiarity of rural primary school students with the visuals in Life Science and Social Studies textbooks. Furthermore, rural elementary school teachers' views of textbooks were also examined.

The study included primary school Life Science and Social Studies textbooks, developed and distributed free of charge by the Ministry of National Education in 2018-2019 school year. The visuals in the textbooks were selected after taking the opinions of program specialists at the university. A total of 88 students from a rural school of southeastern district of Turkey were interviewed. During one-to-one interviews, the students were asked whether they were familiar with the visual or they experienced the activities in the visuals. Data were also collected from 50 rural primary school teachers in the same Southeastern district of Turkey. Their views of primary school textbooks were measured through a questionnaire that consisted 19 items. Data from student interviews and teacher questionnaires were analyzed using SPSS program. The results were reported descriptively in frequencies and percentages. Accordingly, the students were unfamiliar with two thirds of the visuals in Life Sciences textbooks and nearly half of them were unfamiliar with the visuals in Social Studies textbook. Teachers on the other hand, reported that, in their view, the students are familiar with most of the visuals in textbooks. Overall, they reported positive views of textbooks.

Keywords: Life Science, Social Studies, textbooks, experience, primary teachers' views

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL 3.1. “Baban hiç elektrikli süpürge ile evi süpürür mü?”.....	34
ŞEKİL 3.2. “Hiç tuvale resim yaptın mı veya tuval gördün mü?”.....	38
ŞEKİL 3.3. “Yemekleri masada, ayrı tabaklarda yer misiniz?”.....	38
ŞEKİL 3.4. “Baban evi elektrikli süpürge ile süpürür mü?”.....	39
ŞEKİL 3.5. “Hiç piyano çaldın mı veya gördün mü?”.....	42
ŞEKİL 3.6. “Hiç sahnede şarkı söyledin mi ya da şarkı söyleyenleri izledin mi?”.....	43
ŞEKİL 3.7. “Hiç kitapçıya gittin mi?”.....	43
ŞEKİL 3.8. “Hiç müzeye gittin mi”.....	44
ŞEKİL 3.9. “Hiç tarihi bir yer ziyaret ettin mi?”.....	44
ŞEKİL 3.10. “Hiç kamp yaptın mı?”.....	45
ŞEKİL 3.11. “Hiç yüksek hızlı trene bindin mi veya gördün mü?”.....	48
ŞEKİL 3.12. “Hiç koroya katıldın mı?”.....	48

TABLULAR LİSTESİ

2.3.1. Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğrenci ve Görsellerin Sayısal Verileri.....	30
3.1. Tablo 2: 1. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Görsellerinin İçeriğine İlişkin Öğrenci Deneyimleme Düzeyleri.....	32
3.2. Tablo 3: 1. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Ünitelerinin Genel Deneyimleme Yüzde Oranları.....	35
3.3. Tablo 4: 2. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Görsellerinin İçeriğine İlişkin Öğrenci Deneyimleme Düzeyleri.....	36
3.4. Tablo 5: 2. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Ünitelerinin Genel Deneyimleme Yüzde Oranları.....	40
3.5. Tablo 6: 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Görsellerinin İçeriğine İlişkin Öğrenci Deneyimleme Düzeyleri.....	40
3.6. Tablo 7: 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Ünitelerinin Genel Deneyimleme Yüzde Oranları.....	45
3.7. Tablo 8: 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Görsellerinin İçeriğine İlişkin Öğrenci Deneyimleme Düzeyleri.....	46
3.8. Tablo 9: 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Ünitelerinin Genel Deneyimleme Yüzde Oranları.....	49
3.9. Tablo 10: Ankete Katılan Sınıf Öğretmenlerinin Cinsiyet Ve Mesleki Kıdem Verileri.....	49
3.10. Tablo 11: Sınıf Öğretmenlerinin Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarıyla İlgili Görüşleri.....	50

GİRİŞ

PROBLEM DURUMU

Eğitimde fırsat eşitliği konusu ulusal ve uluslararası alanda sıkça tartışılan kritik ve hassas meselelerden birisidir. Eğitimin uluslararası çerçeve kapsamında bir hak olduğunun kabul edildiği Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 28. maddesinde yer alan “Taraflar devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde görüş birliği sağlanır. Böylelikle ilk öğretim herkes için zorunlu ve parasız hale getirilir.” beyanıyla bu konunun önemi vurgulanmıştır (Birleşmiş Milletler, 1989; İnan ve Demir, 2018: 337-359).

Onuncu Kalkınma Planı kapsamında, eğitimde fırsat eşitliğini sağlama gayesiyle; “Eğitimde fırsat eşitliğinin artırılması ve hizmet sunumunun iyileştirilmesi kapsamında ücretsiz kitap temini, şartlı eğitim yardımları, taşınabilir eğitim gibi uygulamaları gerçekleştirilmiş, öğretmenlerin istihdamında ve hizmet içi eğitimlerinde artış sağlanmış, eğitime ayrılan kamu kaynağı artırılmış, FATİH Projesi başlatılmış, 12 yıllık kademeli zorunlu eğitim sistemi tesis edilmiş ve müfredat bu doğrultuda yenilenmiştir.” (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 31).

Ders kitapları, ulusal müfredatta yer alan temel amaç ve hedeflere ulaşmak ve müfredatta yer alan kazanımları, kavramları, değer ve becerileri öğrencilere ulaştırmak amacı ile okullarda okutulan temel ve başlıca eğitim materyalidir. Son yıllarda pek çok görsel, işitsel, basılı ve teknolojik öğretim aracı geliştirilmesine rağmen ders kitapları hala sınıflarda en çok kullanılan kaynaktır (Britton, Woodward, Binkley ve Binkley, 1993).

Eğitimde fırsat eşitliği ilkesi özellikle kırsal bölgeler için daha önemli ve hassas bir konudur. Kırsal kesimin eğitim alanında başlıca sorunu ise öğretim açısından materyal teminidir. Nitekim ücretsiz temin edilen ders kitapları köy, mezra vb. yerleşim yerleri için kimi zaman tek başına eğitim-öğretim materyali görevini üstlenmektedir. Milli Eğitim Bakanlığının, öğrencilere ek kaynak aldırılmaması konusunda okulları uyarması ve bu konuda yaptırımların olacağı belirtilmesi de kaynak çeşitliliği ve alternatif kaynaklarla derslerin işlenmesine izin verilmemesine neden olmaktadır (Sancak, 2015; Doğan ve Torun, 2018).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2000) kapsamında Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyon Raporu'nda belirtilen, kırsal alan; "81'e çıkarılan il sayısı dahilinde, metropoliten yerleşimleri dışında yer alan illeri kapsayan, ilçe, köy ve mezralarda her türlü sosyal güvenceden (iş olanakları, sigorta, emeklilik, eğitim, sağlık ve kültürel etkinlikler) yeterince yararlanamayan bireylerin sayısal çoğunluğu oluşturduğu mekânsal büyüklüğü ifade etmektedir." şeklinde tanımlanmaktadır. "Kentsel yerleşmeler dışında kalan yerler" tanımının yanında kırsal alanın taşıdığı özellikler şöyledir: "Kırsal alanda yaşam ortamı ve ekonomik aktiviteler, önemli ölçüde doğal üretim kaynaklarının kullanım ve değerlendirilmesine bağlıdır. Ekonomik, toplumsal, kültürel gelişme süreci, görece olarak yavaş işlemektedir. Teknolojik gelişmenin yaşama ve üretime yansıma oranının gecikmeli olduğu bir alan söz konusudur. Gelenek ve törelerin, yaşam biçimini ve kurallarını etkileme gücü fazladır. Yaşam biçimi ve tüketim kalıbı, görece gelenekseldir." Kırsal kesim gerçekleri olan bu durumun aşılmasında ve kırsal alanın kalkınmasında öncelikli yol eğitimidir (Devlet Planlama Teşkilatı, 2000).

Modern çağımızda teknolojinin gelişmesi ile bilgisayar, video, akıllı tahta, vb. teknolojik eğitim araçları, eğitimin etkin malzemeleri olarak kullanılabilir. Ancak bu teknolojik gelişmeler, ülkemizin tüm kesiminde aynı hız ve oranda yaygınlaşmadığından kitap temel öğretim aracı olarak hala birinci derecede önemlidir. Ders kitaplarında araç-gereçlerle sunulabilecek pek çok fotoğraf, şekil, grafik, şema, harita ve diğer görseller konu anlatımı ile birlikte sunulmaktadır. Bu yönüyle de ders kitapları teknolojik araç-gereçlerin rolünü bir ölçüde (teknolojik araç-gereçler kadar olmasa da) üstlenmektedir (Kılıç ve Seven, 2002). Çünkü kitaplar

eğitim-öğretim açısından; kullanım kolaylığı ve ulaşılabilirliği olan, bilgilerin dolaysız olarak verildiği, her an kesintisiz başvurulabilen bir araçtır (Kılıç ve Seven, 2002).

Ders kitapları programı her sınıfın, büyüme ve gelişim dönemlerine uygun bilgi, beceri ve tutumları kazandırmaya yönelik olmalıdır. İçerik belli bir sıra eşliğinde öğrencilere sunulmalıdır. Özellikle 1., 2. ve 3. sınıfta çocuklar:

- Dünyayı daha çok somut olaylarla algılamaya çalışırlar.
- Okumaya, öğrenmeye meraklıdırlar.
- Kendileriyle fazla ilgilidirler.
- Dikkatlerini verebilecekleri zaman sınırlıdır.
- Somut olaylarla anlamaya çalışmanın yanı sıra, dışa dönük yeni olaylara karşı heyecan duyarlar.
- Kendi kültürlerinden farklı kültürleri anlamaya çalışırlar.
- İçinde yaşadıkları toplumla ilgili bilgileri sınırlı ve yüzeyseldir (Küçükahmet, 2004).

Bu dönem çocuklarına yönelik, ilgili program dahilinde gözlem yapma ve somut materyallere dayalı etkinliklere yer verilmelidir. Çünkü öğrenciler konuları gerçek dünyayla bağlantısını kurarak öğrenebilirler. Bu yüzden muhteva çocukların günlük hayatıyla bağlantılı olarak ele alınmalıdır. Piaget bilişsel gelişim kuramında 7-11 yaş arasındaki çocukların somut işlemler döneminde olduğu görüşünü belirtmektedir ve bu dönem daha çok ilkokul çağındaki çocukları kapsamaktadır. Piaget'nin kuramıyla ilgili öğrenme ilkeleri de şu şekilde sıralanabilir:

- Öğrencilerin zihinsel gelişim düzeyleri dikkate alma,
- Öğrencileri yıldırmadan, maksimum düzeyde davranış sergilemelerine teşvik etme,
- Öğrencilerin öğrenmeleri doğrudan yaşantılarına dayandırılması gerekmekte,
- Öğrencilerin en çok aşına oldukları objeleri (somut eşya, resim, sözcük, simge vb. görselleri) kullanma gibi belli başlı ilkeler mevcuttur (Küçükahmet, 2004).

İlköğretim birinci kademedeki çocuklar, somut işlemler döneminde oldukları için daha çok beş duyu organını kullanarak, yaparak ve yaşayarak bilgi edinirler. Bu yüzden ders kitapları, duyu organlarına hitap edecek (örneğin, görsellerin

kullanılması), öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde düzenlenmelidir. Ayrıca öğrencilerin yaşına, dil yeteneğine, kültürlerine ve genel yeteneklerine göre değişiklik göstermelidir (Kılıç ve Seven, 2002).

Son zamanlarda yapılan araştırmalarda, ülkemizde ders kitaplarıyla ilgili birtakım sorunlar olduğu ortaya konmuştur. Ersoy ve Kaya'nın (2009), ders kitaplarına yönelik bulgularında en önemli nokta, bilgi açısından yetersiz oluşudur. Bunun yanı sıra açık ve anlaşılır olmaması, taşımının zorluğu gibi konularda sıkıntıların varlığı dikkat çekmektedir. Ayrıca verilen araştırma ödevlerinde yeterli kaynağın olmayışı, yapılması istenen araştırma sayısının fazla olması ve araştırma yapabilmek için imkânların sınırlı olması gibi konularda sorunlar yaşanmaktadır. Güven'in (2010) Hayat Bilgisi dersi ile ilgili yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerin, ders kitaplarının öğretim programını kapsamaması açısından ve işlenen temaların günlük hayatla bağlantısı konusunda birtakım eksikliklerin olduğu kanısını saptanmıştır. Uzal ve arkadaşlarının (2011) yaptıkları çalışmanın sonucunda, öğretmenlerin çoğunluğu kitaplarda bilgi eksikliğinin mevcut olduğunu, örnekler ile etkinliklerin yetersiz olduğunu, konuların öğrenci seviyesinin üstünde, oldukça yoğun, ayrıntılı ve konu sıralamalarının düzensiz olduğunu bildirmişlerdir. Sosyal Bilgiler dersine yönelik diğer bir çalışmada ise, öğretmenler programa ilişkin genel olarak etkinliklerde bireysel ve bölgesel farklılıkların dikkate alınmadığına, yeterli araç-gereç imkânının sağlanmadığına, sınıf mevcutlarının elverişsiz olduğuna, öğrencilerin içinde yaşadıkları şartlar gereği araştırma yapma koşullarına sahip olmadığına ve ders kitaplarında bilginin yetersizliğine vurgu yapmışlardır. Bu çalışmanın önerileri arasında, ders kitapları ve materyallerinin, öğrencilerin kolay öğrenmelerine imkân tanıyacak şekilde görsel çeşitlilik ile zenginlik sağlanması yer almaktadır (Aykaç, 2007).

Ders kitaplarına yönelik yapılan çalışmalardan ve elde ettikleri sonuçlarda yer alan problemlerden yola çıkılarak, ilkökul öğrencilerinin içinde yaşadıkları konum ve koşullar dahilinde, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki görsellerin içeriğine ilişkin öğrenci deneyimlerinin incelenmesi ve köyde görev yapan sınıf öğretmenlerinin görüşleri alınarak, ders kitapları ile ilgili alanyazına katkıda bulunmak hedeflenmiştir.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırma, imkânları sınırlı olan Güneydoğu Anadolu bölgesinde yer alan köy okulu öğrencilerinin Hayat Bilgisi ve bu dersin devamı niteliğinde olan Sosyal Bilgiler için hazırlanan, ders kitaplarındaki görsellerin içeriğine ilişkin öğrenci deneyimleri ve bu kitapların sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesini amaçlamaktadır.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Ders kitapları, bir ders süresince kullanılan ve o dersin gelişmesinde, bilgi ve uygulamaya, yaşama yönelik olma noktasında rol oynayan temel araçlardır (Güçlü, Topses, Yel, Korkmaz, Çakmak, Köksal ve Albayrak, 2001). Bireyler, aileler, toplum ve ulus üzerinde bıraktığı önemli etkilerden dolayı eğitim ve öğretimin en önemli öğelerinden birisidir (Ataman, Şapolyo Erol, Gevrekçi, Çakmak, Ercan, Yüksel ve Çetin, 2001). İlkokul döneminde, ders kitaplarının önemi diğer kademelere oranla daha büyüktür. İlkokul, öğrencilere okumayı sevdirmeye ve okuma alışkanlığı kazandırmada kritik bir dönemdir. Bu sebeple bu çağdaki çocuklar için yazılacak ve basılacak kitapların niteliğine gereken hassasiyet gösterilmelidir (Kılıç, Atasoy, Tertemiz, Seren ve Ercan, 2001).

Hayat Bilgisi ve bu dersin devamı niteliğindeki Sosyal Bilgiler dersinin kitaplarıyla ilgili çalışmalar incelendiğinde, ders kitaplarının çeşitli boyutlardan ele alındığı görülmektedir. Etkili bir ders kitabı görsel zenginlik ile kuŐatılmalı ve dikkat çekici olmalıdır. Ayrıca bunlarla birlikte renkli resim ve fotoğraflarla desteklenmelidir (Şahin ve Yıldırım, 1999). Fakat seçilen görseller öncelikle konuyla ilgili, niteliği olan, yalın, açık ve anlaşılır da olmalı (Güneş, 2002).

Görsel öğeler, metindeki yazılı anlatımı destekleyen, içeriğinin anlaşılmasını kolaylaştıran, okuyucuyu görsel olarak düşündüren metin içerisindeki resim, grafik, diyagram, tablo, harita vb. unsurlardan oluşur (Schwartz ve ark., 1998).

Görsel materyallerin etkisi, materyalleri kullananların kişilik özelliklerinden etkilenir. Hatta görsel materyali kullananların ön bilgi ve deneyimleri bunlardan yararlanma derecesini de etkilemektedir. Örneğin metin içerisinde verilen görseller, metinden öğrenmeyi arttırmaktadır. Okuyucunun içerikle ilgili ön bilgisinin ve deneyiminin olması halinde görselin etkisi daha çok artar (Schwartz, Ellsworth, Graham, Knight, 1998; Akt. Şahin, 2014).

Bu araştırmada ilkokul 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerine, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki görsellerin içeriğine ilişkin deneyimlerinin olup olmadığını tespit etmeye yönelik sorular sorulmuştur. Sınırlı imkâna sahip köy okulu öğrencilerinin başlıca materyalleri olan ders kitapları ve bu kitaplardaki görsellere ilişkin deneyimleri arttıkça konuyu kavrama ve özümseme yetilerinin artacağı düşünülmektedir.

ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI

- Araştırmaya katılan öğrenci ve öğretmenlerin ölçme araçlarını doldururken, birbirlerinden etkilenmeden bağımsız olarak doldurdıkları,
- Öğrenci ve öğretmenlerin içtenlikle görüş belirttikleri varsayılmıştır.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Öğrenci verileri yaşadıkları (Güneydoğu Anadolu bölgesi) köy şartları ile sınırlıyken, öğretmen verileri ise kendi köy okulu deneyimleriyle sınırlıdır.

TANIMLAR

Deneyim: Bir kimsenin belli bir sürede veya hayat boyu edindiği bilgilerin tamamı, tecrübe olarak tanımlanmasına deneyim denmektedir (TDK, 2019a). Deneyimleme, daima bir birey ile bireyin çevresinde varolan şeyler arasında gerçekleşen ve şekillendiren durumlardır. Başka bir deyişle çevre, tecrübe edilen deneyimin gerçekleştirilmesine yönelik olarak kişinin istek, ihtiyaç, amaç ve yeterlilikleriyle etkileşimde olan her türden durumu ifade etmektedir (Kadioğlu Ateş ve Mazı, 2016).

John Dewey (1998)'e göre deneyim; teori ile pratiğin, kurgu ile gerçeğin ve akılla iş, eylemin biraraya geldiği bir kavram olarak tanımlanmaktadır. İnsanların gerçekleştirdiği etkinlik ve bu etkinliklerin neticesinde edindiği bilgi, birikim ve çıkarımların tümü deneyimi oluşturmaktadır (Eroğlu, 2017).

Ders Kitabı: Eğitim ve öğretim süresi boyunca varolan en temel öge ve eğitim materyalleri içerisinde en sık kullanılan, daimi başvuru kaynağıdır. Öğrenme ve öğretme sürecinin öğrenci seviyelerine göre hazırlanan ders kitapları, planlanmış bir programa göre düzenlenmektedir ve kazandırılması hedeflenen davranışlar, hitap ettiği öğrenci grubunun seviyelerine uygun etkinliklerle çevrenir. Ders kitabının tasarlanmasında amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci ile değerlendirme aşamaları dikkate alınır (Kuşçu, 2013).

Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliğince “Kurulca, örgün ve yaygın eğitim ve öğretim kurumlarında okutulması uygun bulunan kitap” ve “Eğitim aracı olarak, millî eğitimin genel amaçlarının gerçekleşmesine yararlı olacak diğer eserler”i ifade eder (MEB, 2019).

Köy Okulu: Yönetim durumu açısından, toplumsal ve ekonomik özellikleri ve nüfus yoğunluğu bakımından şehirden ayrılan, kasabadan farklı ve daha küçük, genellikle tarımla uğraşan kesimin yaşadığı, konutları ve öteki yapıları mevcut yaşamlarını yansıtan, kırsal yerleşme birimi köy olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019(b)). Buradaki halkın eğitim-öğretim görevini üstlenen okullara ise köy okulu

denmektedir. Tütengil (1979: 130), köyde yaşayan kesimin mevcut şartlarına uygun ve eğitim ihtiyaçlarına cevap verecek bir birime gereksinim duyulmasıyla köy okulunun doğuşunu tanımlamaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE / ALANYAZIN

Öğretim materyalleri, öğretimi desteklemek amacıyla kullanılır, ayrıca iyi tasarlanmış ve planlanmış öğretim araç-gereçleri öğretim sürecini zenginleştirir, öğrenmeyi kolaylaştırır. Bunların yanı sıra, sağladığı diğer yararlar şu şekilde sıralanabilir:

- a. Çoklu öğrenme ortamı sağlar.
- b. Öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olur.
- c. Öğrencinin ilgisini ve dikkatini çeker.
- d. Hatırlamayı kolaylaştırır.
- e. Soyut olanı somutlaştırmada yardımcıdır.
- f. Zamandan tasarruf sağlar.
- g. Güvenli gözlem yapma imkânı sağlar.
- h. Farklı zamanlarda birbiriyle tutarlı içeriğin sunulmasını sağlar.
- i. Tekrar tekrar kullanılabilir.
- j. Öğretim süreçlerini güçlendirir ve devamlılık sağlar (Yalın, 2004).

Öğretim materyallerinden en sık tercih edilen ise ders kitaplarıdır. Milli Eğitim Bakanlığınca ders kitapları, “Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılmak üzere, içeriği eğitim programları doğrultusunda hazırlanmış, gerektiği zaman fasikül halinde de üretilebilen, elektronik ortamda kayıtlı ders kitabı ya da öğrenci çalışma kitabıyla öğretmen kılavuz kitabı taslaklarından oluşan eser.” şeklinde tanımlanmaktadır (MEB, 2012).

Öğrenmeyi etkileyen başlıca ilkelere biri de kitapların eğitici ve öğretici gücüdür. Öğrenci, ders kitaplarından yararlanabildiği düzeyde bilgiye de ulaşma

imkanı artacaktır. Bu sebeple bir ders kitabı hazırlanma aşamasındayken bilimsel içerik, dilbilgisi kuralları, eğitsel tasarım ve görsel düzen bakımından bütün olarak ele alınması gerekmektedir (Çalık, 2001).

Bertin'e (1983) göre; tablolar, fotoğraflar ve dizimler gibi görsel öğeler çok anlamlılık içerir. Çünkü bu görsel öğelerin yorumları öznel ve anlam belirsizliği söz konusu olabilir. Goodman'a (1968) göre, simgesel olan grafiklerde unsurlar arasında bire bir uyuma yoktur ve her unsurun tek bir anlamı vardır. Fotoğraflar ve çizimler ise çok çeşitli anlamlar içerir. Fotoğraf ve çizimlerin tek bir sembolü bile birden fazla anlama işaret edebilir. Burada kişilerin görsellerle olan tanışıklıkları önemli derecede etkilidir (Şahin, 2014).

1.1. DERS KİTABI

Ders kitapları, belli bir konuyu içeren bilgilerin seviye ve yaş sınıflandırmasını yaparak nasıl sunacağına karar vermede kullanılan başlıca yazılı kaynaklardır. Birçok dersin öğretiminde de başlıca öğretim materyali olarak ders kitapları kabul görmektedir (Mullis, 1997).

1.1.1. Ders Kitaplarının Tarihsel Gelişimi

Bilimin ve kültürün yapı taşı olan kitap, günümüzdeki formunu alana dek çeşitli değişimlerden geçmiştir. En eski zamanlarda kâğıt işlevini gören ağır malzemeler (taş, maden vb.) kullanılırdı ve sonraları hafif malzemeler (tahta, kil tabletler vb.) kullanılmaya başlandı. Çinliler ise yazıyı ipek kumaşlarına yazmayı tercih etti. Tarihte ilk kitap örneğinin tarihi konusunda farklılıklar olmakla birlikte, Akbulut (1992), M.Ö. 1100'lerde Mısır'da papirüs yapraklarına yazılmış ve dini bir temaya sahip "Ölümler Kitabı" olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Mısırlılar ve İbraniler, papirüse alternatif olarak deriyi yazı materyali olarak kullanmışlardır. İlk el yazmalı kitaplar da papirüsten yapılmaktaydı ve M.S. 3. yüzyılda papirüsten sonra parşömenler çıktı. Parşömen, üzerine yazı yazmak veya resim çizmek için alternatif oluşturulan ve özel tekniklerle elde edilen hayvan derisidir. Bu isim Latince "Charta Pergamena" dan

türemiş ve “Bergama kâğıdı” anlamına gelen parşömen olarak yayılmıştır. Parşömenin tercih edilmesinde kolay kolay yırtılmaması ve yanmaması gibi avantajları rol oynamıştır, fakat parşömen üretimi oldukça maliyetliydi (Kızılsağak, 2017). Günümüzdeki kâğıdın keşfini ise Çin toplumu yapmıştır ve hem daha kullanışlı hem de daha ekonomik olması sebebiyle toplumlar da bu yeniliğe ayak uydurmuşlardır (Demirel ve Kıroğlu 2005).

M.S. 15. yüzyılda Batı’da baskı tekniklerinin geliştirilmesi ve matbaanın bulunmasıyla beraber, kitap basımında yeni bir dönem başlamıştır. Basımı, çoğaltılması ve dağıtımının daha ekonomik ve kolay olması sebebiyle, kitaplar artık daha geniş kitlelere ulaşma imkânı bulmuştur. Bu sayede, ders kitaplarını her öğrenciye ulaşabilecek sayıda çoğaltma olanağı doğmuştur ve bazı standartlar oluşturma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu süreç sonrasında da eğitimin temel materyali olan ders kitapları ortaya çıkmıştır (Tosunoğlu, Arslan ve Karakuş, 2001).

1.1.2. Türkiye’de Ders Kitaplarının Gelişimi

Cumhuriyetten önceki dönemlere bakıldığında, 1729 yılında Osmanlı’da matbaanın İbrahim Müteferrika tarafından kurulmasıyla basılan ilk eser Vankulu Lügat’i olmuştur ve 18. yüzyılın sonuna doğru 45 civarlarında ders kitabı basımı da bu süreç dahilinde gerçekleştirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu’nda dönemin şartları gereğince, diğer ülkeler karşısındaki gerilemeyi durdurmak ve eksiklikleri önlemek amacıyla eğitim kurumları oluşturulmuş ve birtakım yasalar geliştirilmiştir. Eğitimin niteliğini belirleyecek olan ders kitapları ise başlangıçta ilk mühendishane ve alt alanları için “Mühendishane Matbaası”nda basılmıştır. İlk ve orta dereceli okullar için düzey belirlenmiş ve basılan kitaplar zamanla tekrar düzenlenmiştir. Batı tarzında ders kitapları olarak, Ahmet Cevdet Paşa ile Keçecizade Fuat Paşa’nın 1850’de birlikte kaleme aldıkları Kavaid-i Osmaniye ve Dr. Mehmet Rüştü Bey’in sıbyan mektepleri için 1852 yılında yazdığı Türkçe alfabe dersi için Nuhbet-ül Etfal eseri ilk örnekleri olarak kabul görmektedir. Ayrıca 1871 yılında Ahmet Mithat Efendi’nin “Hace-i Evvel” ve “Kıssa’dan Hisse” isimli eserleri yayınlanmış önemli eğitim materyali olarak kabul edilmektedir (Tosunoğlu, Arslan, Karakuş, 2001; Akyüz, 2007; Aslan, 2010).

Cumhuriyetin ilanından sonra, ülkenin mevcut koşulları sebebiyle reformlarda gecikmeler yaşanmış ve eğitim-öğretime Osmanlı döneminden kalma ders kitapları ile devam edilmiştir. 1729 yılından 1928 Latin alfabesinin kullanılmaya başlandığı bu yıla kadar Arap harfleriyle basılmış Türkçe eserlerin sayısı hakkında net bir bilgi bilinmemektedir. Arap alfabesi Türkçe seslerine uygun değildi bu ve benzeri sebepler okumada ve yazmada güçlükler sebepleri olmaktadır. Öncelikle 1927’de “Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu” ile çocukları zararlı yayınlardan korumak amaçlanmıştır. 1928 yılındaki harf devrimi ile yeni Türk harfleriyle ders kitaplarının basımı başlamıştır. Öncesinde yayınlanmış ders kitaplarına ait bibliyografyaları hazırlamaya 1957’de başlayan, Türk Milli Kütüphanesi yeterli bilgiyi toplayamamış olsa da, yıllar boyunca okutulmuş bazı ders kitapları hakkında birtakım bilgiler vermektedir (Baysal, 1968; Kılıç, 2003; Demirel ve Kıroğlu 2005; Aslan, 2010). Ders kitaplarının belirlenmesinin önemli bir sorun hale geldiği dönem, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasının ardından 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle gün yüzüne çıkmıştır. Öncelikli iş, okulların ortak bir bünyede toplanmasıyla birlikte, eğitim öğretim programlarını ve bunlara yönelik ders kitaplarını eski düşünce ve sistemden kurtaracak ayıklamaların yapılması ve yeni düşünce sistemini temsil eden eğitim-öğretim felsefesine uygun hale getirilmesi olmuştur (Sakaoğlu, 1991; Tosunoğlu, Arslan, Karakuş, 2001). Ders kitapları için standart oluşturma, basımının gerçekleştirilmesi ve çıkar gözetilmeksizin hazırlanması amaçlı 2259 sayılı kanun çıkarılmıştır (İskit, 2000). 1925’te yayınlanan, “Mektep Kitapları Hakkında Yönetmelik” ile öğretimle ilgili materyallerin hazırlanması, basılması ve ulaştırılmasıyla ilgili esaslar belirlenmiştir (Poyrazoğlu, 1987; Akt. Ceyhan ve Yiğit, 2003). 1926’da Talim Terbiye Dairesi’nin kurulmasına zemin hazırlayan 789 sayılı “Teşkilat Yasası” çıkmıştır. Böylelikle, 1928 yılında harf inkılabının kabulüyle beraber okuma yazmanın artmasına yönelik ders kitaplarının sayısının ve niteliğini artırma amaçlı çalışmalara öncelik verilmiştir (Ceyhan ve Yiğit, 2003).

Cumhuriyetin ilk yıllarında bir diğer tartışma konusu ders kitaplarının “tek kitap” mı yoksa “çok kitap” uygulaması mı olması gerektiğine yöneliktir. 17-29 Temmuz 1933 tarihindeki I. Milli Eğitim Şurası’nda, “Okul Kitaplarının Maarif

Vekilliğince Bastırılması Hakkında Talimatname” ile tek kitap uygulamasına geçildi. 1. Maddesinde “okul nevi ve tiplerine göre her sınıfın her dersi için esas olacak kitapların aynı nevi ve tipteki bütün okullarda bir olması” ibaresi dikkate alınmıştır (Bayrakçı, 2005: 7-20). 1949 yılında ve 5429 sayılı “Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okullarda Okutturulacak Ders Kitaplarının Seçilmesi, Basılması ve Dağıtılması Hakkında Kanun” ibaresi ile çoklu ders kitabı uygulamasına geçilmiştir (Tosunoğlu, Arslan ve Karakuş, 2001; Akt. Helvacı Tüzel, 2009). Çoklu ders kitabı uygulamasıyla da istenen kalite ve niteliğe ulaşılamamış ve IX. Milli Eğitim Şurasında alınan kararlarla tek kitap uygulamasına dönüş yapılmıştır ve zamanla devam eden bir tartışma olarak devam etmiştir (MEB, 1991; Akt. Bayrakçı, 2005).

VIII. “Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001- 2005” ile köklü yenilikler getirilmiştir. 2001-2005 Yılları İcra Planı kapsamında “Ders kitapları ve diğer eğitim araçlarının, Bakanlığımızca veya özel kesimce hazırlanmasına temel teşkil edecek yasal düzenlemeler yapılacak ve inceleme ölçütleri geliştirilecektir.” ibaresinin yanında ücretsiz ders kitapları dağıtımı kararı alınmış ve eğitimde fırsat eşitliği sağlanmasında önemli bir adım atılmıştır (Bayrakçı, 2005: 7-20). Bu yeni düzenleme ile hazırlanan kitaplar üç türde geliştirilmiştir: Ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı (Kılınç ve Tüzel, 2008).

1.1.3. Ders Kitaplarının Eğitsel Tasarım Özellikleri

Öğretimin niteliğini ortaya koyan ve onu doğrudan etkileyebilecek olan araç kitaptır ve özellikle ders kitapları ile beraber diğer araç-gereçlerin bilimsel bir standart dahilinde geliştirilmesi, öğretimde verimliliğin ivme kazanmasında son derece önem arz etmektedir (Ceyhan ve Yiğit, 2003).

Bir kitabının ders kitabı olarak adlandırılması için, mevcut dersin eğitim programıyla donatılması ve onu yansıtması gerekmektedir. Bu sebeple ders kitapları, mevcut programın hedeflerine ve davranışlarına yönelik strateji, yöntem ve tekniklerle harmanlanmış olan başlıca eğitim aracı olarak kabul edilmektedir (Kılıç ve Seven, 2002).

Çağdaş ilkokul eğitiminin öncüsü kabul edilen Johan Heinrich Pestalozzi, erken çocukluk eğitimcisi Friedrich Froebel ve pragmatist eğitim felsefecisi John Dewey gibi birçok bilim insanının yapmış olduğu araştırmalar sonucunda gözler önüne serilmiş olan öğretim ilkelerine ders kitaplarının oluşturulması aşamasında da uyulması gerekmektedir. Çünkü ders kitapları, eğitim programlarının diğer boyutlarıyla ilgili fikir sunabilmeli, öğrenme-öğretme sürecine eşlik edebildiği gibi öğrenciyi değerlendirme fırsatı da sunabilmelidir (Küçükahmet, 2004). Ders kitabı, eğitim ve öğretim programı kapsamındaki eğitsel tasarım ilkelerinden hedef (amaç), kapsam (içerik), eğitim durumları (öğretme-öğrenme süreci) ve değerlendirme boyutlarına riayet etmelidir (Aşıcı ve arkadaşları 2006; Erden 2008). Çünkü öğrenciyi eğitim durumlarına çeken içeriğin düzenlenip sunulması ile programın amaçlarını yansıtması ve bu amaçlara ulaşılması arasında doğrudan ilişkiler olduğu kabul edilmektedir (Taş, 2007).

1.1.3.1. Hedef (Amaç)

Ulaşılmak istenen nokta olarak da bilinen hedef, “Bir öğrencinin, planlanmış ve tertiplenmiş yaşantılar sayesinde kazanması kararlaştırılan ve davranış değişikliği veya davranış olarak ifade edilmeye elverişli olan bir özelliktir.” (Çelik, 2006). Ayrıca eğitimde hedefler; özel, genel ve uzak diye üç gruba ayrılmaktadır. En küçük birim olan çalışma alanına yönelik hazırlanan hedefler özel hedefken, okul kapsamında yansıtılan hedefler genel hedef olarak tanımlanabilmektedir. Bir ülkenin siyasi felsefe ile düşünce sistemini yansıtmak ve bunu eğitime aktararak gerçekleştirmeye çalışmak uzak hedef olarak tanımlanmaktadır (Kılıç ve Seven, 2002).

Bir ders kitabının hazırlanma aşamasında amaçlar-hedefler veya kazandırılacak davranışların belirlenmesi büyük önem taşımaktadır. Çünkü eğitsel tasarımın diğer öğeleri olan içerik, eğitim durumu, ölçme ve değerlendirme hedefler doğrultusunda şekillenmektedir (Doğan, 2009). Thorndike ve Guthrie eğitim-öğretim aşamaları düzenlenirken önceliğin hedeflerin saptanıp ortaya konması olduğunu; ayrıca, öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerinin de göz önünde bulundurulması gerektiğini savunur (Senemoğlu, 2012).

Eğitim Reformu Girişimine (2005) göre, Hayat Bilgisi programında yer alan hedefler belirlenmiş ve 1. sınıflar için 18, 2. sınıflar için 21, 3. sınıflar için 22 özel hedef belirtilmiştir. Bunlardan bir iki özel konudaki hedeflerin dışında vatandaşlık, toplumsal roller, insan ilişkileri, kişisel özellikler ve beceriler, hak ve sorumluluklar, evre ile ilişkiler gibi alanlarda üç sınıf için ortak hedefler verilmiştir. Ancak bu özel hedefler de ünitelere bağlı olarak daha ayrıntılı -gözlenebilir ve ölçülebilir- biçimde ifade edilmiştir. Hayat Bilgisi dersinin genel hedefleri arasında yer alan yaratıcı ve eleştirel düşünme, çevreyi koruma, dayanışma ve işbirliği alışkanlığı geliştirme gibi özellikleri geliştirme açısından bilgi ve kavrama gibi başlangıç düzeyinde davranışlarla sınırlı kaldığı gözlenmiştir. Sosyal Bilgiler programında, her sınıf için her ünitenin altında özel amaçlar belirtilmiştir. Özel amaçlar altında bilişsel ve duyuşsal ağırlıklı olan ve alt düzeylerdeki hedef ifadelerine yer verilmiştir. Her sınıf için üniteler altında geliştirilecek amaçların sayısı, öngörülen ders saati sayısı ve ağırlıkları verilmiştir.

İlerlemecilik ve yapılandırmacılık anlayışına ve ölçütlerine göre hedef (Senemoğlu, 2012):

- Öğrencinin ilgi ve gereksinimlerine uygun olmalı,
- Öğrencinin varolan bilgileriyle ilişkilendirebilmeli,
- Gündelik hayatla bağlantı kurmalı,
- st düzey düşünme becerilerine yönelik olmalı.

1.1.3.2. Kapsam (İçerik)

İçerik, program çerçevesinde “Ne öğretilmelidir?” sorusuna cevap veren, eğitim amaçlarına uygun olarak bir derste okutulmak üzere sistematikleştirilmiş müfredat konularına ve öngörülen etkinliklerine verilen genel isimdir (Ceyhan ve Yiğit, 2003, 75).

Ders kitaplarının, hedefe yönelik davranışları kazandıracak biçimde ünitelerin ve konuların düzenlenmesi de içerik olarak tanımlanabilmektedir. Ayrıca hedef ve davranış ilişkisi ile içerik arasında bir örtüşme söz konusudur. Ders kitaplarında

programın içeriği, hedefe götürecek kazanımların düzenlenmesi ve bu örtüşmenin gerçekleşmesiyle mümkün olmaktadır (Sönmez, 1999; Kılıç ve Seven, 2002).

Küçükahmet'e (2004) göre, ders kitabında en önemli ve dikkat edilmesi gereken kısım muhteva öğesidir. Muhteva (içerik), düzenlenirken zen gösterilmesi gereken birçok öğrenme ilkesi mevcuttur. Bunlardan ncelikli olanlar: Kolaydan zora ve basitten karmaşığa, somuttan soyuta, yakından uzağa ve kronolojik sıralama olarak değerlendirilmektedir.

Ders kitaplarının içeriğinin, bilimsel olması kadar, hitap ettiği ğrenci kesiminin seviyesine uygunluğu da önem taşımaktadır. Öğrencilerin seviyelerinin altında veya üstünde olan bilgilerin ders kitaplarından arındırılması gerekmektedir. Hazırlanığı sınıfın ğrencilerinin okuma ve anlama, yorumlama, değerlendirme ve dil düzeyinden bağımsız olarak sunulan içeriğin yarar sağlayacağı düşünülemez. İçerik, ğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamalı, hedef-davranışlarla donatılmış olmalı ve öğrencilere gerçek yaşamda karşılaşması olası durumları yansıtmalıdır (Tosunoğlu, Arslan ve Karakuş, 2001: 70-71).

Bloom'a (1979: 84) göre, başlıca ğretim materyali olan ders kitaplarında ünite ve konular arasında güçlü bir aşamalık ilişkisi vardır. Bu ilke ile bir önceki konu, sonraki konunun zeminini ve hazırbulunuşluğunu sağlamaktadır. Bu sebeple dersler ve üniteler arasında aşamalık ilişkisi ile ön koşul oluşturmak içeriğin sunumunda ve ğretiminde ayrı bir önem arz etmektedir.

1.1.3.3. ğrenme ve ğretme Süreci

ğrenme-ğretme süreçleri, eğitim programının içerik kısmını "Nasıl ğretelim?" sorusuna cevap sunan ve ğretim içerisinde etkin katılımı sağlayan her türlü girişimi kapsamaktadır. Bu girişimler; yazılı materyaller, görsel ve işitsel araç-gereçler ile ğretim yöntem ve teknikleri olarak genellenebilmektedir. Zaman aralığı fark etmeksizin öğretilmesi gereken içeriğin öğrenme ortamında yer alması ve

öncesinde planlanması gereken her nokta öğretim süreçleri dahilindedir (Küçükahmet, 2004: 10-11).

Öğrenciyi güdüleyici, dikkat çekici ve ilginin devamını sağlayıcı nitelikte bir öğrenme-öğretme süreci hedef-davranışlara ulaşmayı kolaylaştıracaktır. Özellikle konu alanı ders kitaplarının, çeşitli görsel uyarıcılarla düzenlenmesi, güdülenmenin sağlanması ve öğrenme-öğretme süreçlerinin yönlendirilmesi için tavsiye edilmektedir. Öğrenme-öğretme süreci öğrencinin doğrudan içerikle etkileşimde bulunduğu uygulama alanı olduğundan, öğrencinin özellikleri, hazırbulunuşluğu ve ön bilgileri önemsenmeli; öğrencinin bilgiyi kullanmasını ve dönüştürmesini kolaylaştırılmalıdır (Demirel ve Kıröglu, 2005).

Öğretim uygulama aşamasında ne kadar çok duyu organına hitap ederse öğrenme ve öğretim süreci de o kadar başarılı olur. Öğretimi somutlaştırmak ve görseller sunmak öğrenmeyi kolaylaştırmaya yarar sağlamaktadır. Bu sebeple de ulaşılması en kolay ve ekonomik öğretim materyali olan ders kitapları çeşitli resim, illüstrasyon, şekil, harita ve görsellerle donatılarak güçlendirilmesi gerekmektedir. Böylelikle soyut kavramlar, bilgiler somutlaştırılmış da olacaktır. Öğretmen, kitapta yer alan etkinlikleri sınıfa aktardığında etkili bir öğrenme gerçekleşir (Tosunoğlu, Arslan ve Karakuş, 2001; Kılıç ve Seven, 2002; Demirel ve Kıröglu, 2005).

1.1.3.4. Değerlendirme

Öğretme işinin sonunda, öğrenmenin ne derece gerçekleştiğinin kararına varmak için birtakım ölçütler göz önünde bulundurularak değerlendirme yapılır. Değerlendirme, öğrenme ve öğretim süreçlerinde ulaşılması planlanan hedefler ve bu hedefler doğrultusunda içeriğın ne kadarının kazandırıldığı hakkında dönüt veren, öğretim programının son ögesidir. Öğretmen, öğrenci ve öğretim programı hakkında bir takım yargılara varılmasını sağlayan basamaktır (Küçükahmet, 2004: 32; Demirel ve Kıröglu, 2005: 95).

Ders kitaplarında bulunması gereken değerlendirme çalışmaları üç şekilde gerçekleşmektedir. Bunlar; ünite veya konu başlarında yer alan hazırlık çalışmaları, ortada, konu içi değerlendirme ve sonunda, ünitenin değerlendirmesidir. Hazırlık çalışmalarında, ön bilgilerin hatırlatılması, varlığının tespiti ve sonraki öğrenmeler için zemin oluşturma amaçlanmaktadır. Konu içi değerlendirmeler, uyarıcı amaçlı, pekiştirme ve geliştirmeyi hedefleyen tarzda sorulardan oluşmaktadır. Ünite değerlendirmeleri ise, başlıca hedeflere ulaşıp ulaşılmadığının yordandığı sorulardır (Bloom, 1979; Kılıç ve Seven, 2002).

Değerlendirme, programın zamana ve şartlara uygun hale getirilmeye çalışıldığı, güncellenip değiştirilmesine ışık tutan aktif aşamadır. Hedeflere ulaşamaması durumunda, programın tekrar gözden geçirilmesi ve revize edilmesi gündeme alınabilmektedir. Değerlendirme esnasında öğrencilerin yaşadığı çevre, ihtiyaçları ve günlük yaşamları dikkate alınmalıdır. Bununla birlikte değerlendirme etkinlikleri öğrencilerde ilgi ve istek uyandırmalı, öğrenme düzeylerine uygun inceleme, araştırma, deney ve gözlemlere sahip olmalıdır (Küçükahmet, 2004: 52-53; Seferoğlu, 2007).

1.2. DERS KİTAPLARINDA GÖRSELLİK

Ülkemizin eğitim ve öğretim hizmetlerinin gerçekleşmesinde; öğretmen, derslik ve ders kitabı birbirinin tamamlayıcısıdır. Özellikle ders kitapları öğrenmede temel eğitici güce sahiptir. Öğrenci, donanımı tam olan bir ders kitabından, tüm yönleriyle yararlanabildiği derecede bilgiye ulaşabilecektir. Bu sebeple de bir ders kitabı bilimsel içerik ve dil bilgisi bakımından noksansız olmasının yanı sıra eğitsel tasarımı ve görsel düzeni uzmanlar tarafınca titizlikle ele alınması gerekmektedir (Yazar, 2003).

Öğrenme üzerinde görsel materyallerin etkisi büyüktür. Araştırma verilerine göre çocukların bilgiye ulaşmada dikkatlerini sözelden daha çok görseller çekmektedir (Pettersen, 1993'ten Akt. Alpan, 2005, s. 57). Görsel materyaller, soyut olarak sunulan ve kelimelerle tanımlamanın ötesine gidemeyen bir durumu somutlaştırarak kalıcılığı sağlar (Gültepeataç, 2001, s. 97). Ders kitapları görsel bir materyal olarak kabul

edilmekte ve çağdaş anlayışa uygun, doğru yorumlanmaya dayalı bir öğrenme süreci gerçekleştirilmesinde işlevi büyük önem taşımaktadır.

“İlköğretim birinci devrede birinci sınıfla başlayan okul serüvenine başlarken öğrenci, okuma yeterliliğine sahip değildir. Bu noktada ona en yakın öğrenme materyalinde bulunan görseller ve nitelikleri önem kazanmaktadır. Görsel materyaller sadece ders kitabı aracılığıyla bir konuda verilmek istenen bilginin öğrenci tarafından içselleştirilmesini kolaylaştırmakla kalmaz; öğrencinin ders kitabına ve söz konusu derse yönelik olumlu tutum geliştirmesi ve yine estetik gelişiminde de katkı sunmaktadır” (Akbal, 2009).

Ders kitaplarında yer alan görsellerin kullanım amaçları Kılıç ve Seven'e (2002) göre yedi maddeden oluşmaktadır. Bunlar şu şekildedir:

- Bilgi sunmak,
- Bilgileri desteklemek,
- İlgi çekerek dikkati yönlendirmek,
- Konuları özetlemek,
- Olgular veya kavramlar arasındaki ilişkileri göstermek,
- Zihinde canlandırılması güç olan karmaşık durumları açıklamak,
- Dağılımların gösterilmesi.

Konular işlenirken başlıca öğretim materyali olan ders kitaplarına ve diğer eğitici-öğretici nitelikteki öğretim kaynaklarına/materyallerine yer verilerek öğretme-öğrenme sürecini daha canlı, dikkat çekici ve aktif hale getirilebilir. Bu sebeple ders kitapları hazırlanırken görsel tasarıma da özen gösterilmelidir. Görsel tasarım açısından bir kitapta olması gereken ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından da kabul gören özellikler şunlardır:

- Başlıklar görsel tasarım ilkelerine uygun seçilmelidir.
- Öğretime yardımcı unsurlar, öğrencilerin içinde buldukları gelişim basamaklarına ve konulara uygun olmalıdır.
- Öğretime yardımcı etmenler (hafıza destekleyiciler) estetik açıdan uygun, anlaşılır ve baskısının titizlikle yapılması gerekmektedir.
- İstatistiksel veriler varsa, en güncel bilgileri yansıtmalıdır.

- Öğretime yardımcı unsurlar, eğitim durumuna ilgi çekicilik getirmelidir (Renklerde gerçekçilik, estetik, sayfa düzenleme, iyi algılama için büyüklük, gereksiz ve bağlantısız ayrıntıdan kaçınma).
- Öğretim yapıları düzenlenmelidir.
- Her bir metin mantıksal bir bütünlük içerisinde düzenlenmelidir.
- Bölüm uzunlukları işlenen konuların önemiyle ilişkili olmalıdır.
- Kolay okunabilir, sade ve süsten uzak yazı stili tercih edilmelidir.
- İçindekiler listesi doğru ve yeterince ayrıntı içermelidir.
- Resim, harita, grafik gibi görseller uygun yerlerde kullanılmasına özen gösterilmelidir.
- Resim, harita, fotoğraf gibi görseller içeriğe uygun seçilmelidir.
- Resimler, haritalar, tablolar vb. görseller doğru, açık ve anlaşılır olmalıdır.
- Haritalar incelendiğinde “Atlas, Harita, Yerküre ve Benzeri Eğitim Araçlarının İncelenmesine Ait Yönerge” ye uygun hazırlanmalıdır.
- Resimlerde özellikle vurgulanması gereken unsurlara dikkat yönlendirilmelidir.
- Kitabın giriş bölümünde dersin önemine ilişkin açıklama yer almalıdır (Dersten ve kitaptan nasıl yararlanır?).
- Ders kitapları görsel ve biçimsel teknik düzen bakımından gelişime açık olmalı ve özellikle resim, harita, grafik ve tabloların sayısı artırılarak bunların öğrenci ilgi, istek ve düzeyine uygun olmalıdır (Küçükahmet, 2004).

Program dahilinde belirli bir dersin konularının işlendiği; öğrencilere bilgi, beceri kazandırma amacıyla donatılmış kaynak olan ders kitabı; öğretimde en sık kullanılan görsel araçların başında yer almaktadır (Uluğ, 1991; Akt. Demirel ve Kiroğlu, 2005: 160).

Ders kitaplarındaki resimlemelerin pedagojik etkileri oldukça önem taşımaktadır. Özellikle ilköğretim 1. ve 2. sınıf öğrencilerine illüstrasyon yerine fotoğraf gösterildiğinde hatırlamada zorluk yaşamaktadırlar. Çocuklar fotoğrafta gördüklerinden çok daha farklı düşsel bir dünyada yaşamaktadırlar ve bu düşlerini geliştiren görseller gösterildikçe yaratıcılıkları artar. İlkokula başlayan çocuklar ders

kitaplarındaki çeşitli resimlerle bilgi edinmeye başlarlar ve bunun yanında gizli bir sanat anlayışı geliştirirler. Öğrenciler bu görsellerde kalite ve estetik değer ile karşılaştıkça algılamaları kolaylaşır (Kaptan ve Kaptan, 2005; Akt. Demirel ve Kıroğlu, 2005: 161).

Demirel ve Kıroğlu (2005) ders kitapları için önem arz eden resimlemelerde, dikkat edilmesi gereken birtakım kriterleri şu şekilde belirlemiştir:

1.2.1. Resimlemede Yaş Grubuna Uygunluk

Ders kitaplarında yer alan resimlemelerin ve resimlemelerdeki nesne veya tiplerin hitap ettiği çocuğun yaş seviyesine uygun olması gerekmektedir. Çünkü hitap ettiği yaş seviyesi, çocuğu ders kitabına çekecek veya hitap etmediği görseller ise uzaklaştırır.

1.2.2. Resimlemede Kompozisyon

Ders kitaplarında resimleme kompozisyonunun kullanımında, ilişkilendirilecek metinle ilgili vurgulanmak istenen ve önem arz eden bölümden seçilmiş olması gerekmektedir. Resimlemede açık ve kapalı kompozisyon kullanımı vardır. Açık kompozisyon, resimlemenin metinden dışarı taşan ve öğrencinin hayal gücüne dayanan kısmını ifade etmektedir ve ayrıca daha küçük yaş grubunda daha sık tercih edilen kompozisyon biçimi iken, kapalı kompozisyon ise konu net ve açık şekilde sunulduğu için ileri yaş grubuna daha çok uygundur.

1.2.3. Resimlemede Renk Seçimi

Resimlemelerde kullanılan renkler özellikle çocuğun yaş grubuna göre düzenlenmelidir. 7-9 yaş dönem çocuklarında sıcak ve canlı renkler daha çok ilgi çekmektedir. Hayal gücünü diri tutan çizimler ve gerçeklikten uzak betimlemeler kullanılabilir. 9-12 yaş dönemi çocuklarda ise renk olgusu ve perspektif gelişmeye başladığı için gerçek yaşama daha yakın betimlemeler tercih edilir. Fakat soğuk renkler yine de daha az tercih edilmelidir. 12 yaş ve üzeri çocuklarda ise, gelişim

özelliklerinden olan gerçeklik olgusu ve perspektif üst düzeyde artış gösterdiğinden daha gerçekçi ve bilimsel ciddiyetin konularda artması sebebiyle renkler gerçeğe daha yakın tercih edilir ve fotoğraflardan yararlanır.

1.2.4. Resimlemenin Metinle Olan İlişkisi

Metin içerisinde vurgulanmak istenen ana temayı, önemli noktayı ön plana çıkarır ve bunun yanında resimlemeler konuya açıklık getirmede ve yorumlama gücü katmada kullanılabilir. Böylelikle konu güçlendirilir ve hatırlanması kolaylaştırılır.

1.2.5. Resimlemede Teknik (Yordam)

Resimlemede kullanılan teknik (yordam) çocuğun pedagojik gelişimi ve algısı açısından önem taşımaktadır. Resimlerin teknik seçiminde de öğrencinin yaş grubuna dikkat edilmesi gerekmektedir.

Küçük yaş grubundaki çocuklar için; suluboya, guvaş, toz pastel, aquarel vb. teknikler daha sıcak ve detaydan uzak olduğu için tercih edilmektedir. Yaş grubu büyüdükçe de; mürekkep tarama, ekolin, bilgisayarda renklendirme, akrilik vb. daha detaylı resimlemelerde kullanılan tekniklerdir.

1.2.6. Resimleme – Tipografi İlişkisi

Resimlemeler ders kitaplarında, sayfanın odağı haline gelerek öğrencinin algısını yönlendirmeyi sağlar. Görseller, gerekli miktar ve şekilde kullanımları sağlandığında okunurluğu arttırıcı ve vurgulayıcı unsurlardır. Resimleme ve tipografi sayfa düzeni içerisinde gözün hareket edişine göre sıralandığında, öğrencinin öğrenmesine kolaylık sağlar. Metinlerde kullanılan renklerin resimlemeler ile uyumu, metinlerin görsellere göre dizilişleri, metin boyutları, metinde kullanılan yazı karakterleri resimleme – tipografi ilişkisinde önemli unsurlardır.

1.2.7. Resimsel Dizin

Ders kitabı boyunca kullanılan her bir unsurun (renk, çizgi, tipleme, figür vb.) ardışık sayfalarca da uyum ve bütünlük içinde olmasını ve bütünlüğü sağlayan unsur resimsel dizindir. Resimsel dizin mümkün olduğunca aynı işbirliği ve ekiple oluşturulmalıdır.

1.2.8. Resimlemede Sosyo-Kültürel Ortam ve Coğrafya

Ders kitabı resimlemelerinde konuların seçim aşamasında, içinde bulunulan hedef kitlenin ait olduğu kültürel yapı, sosyal ortam, yaşayış tarzı vb. etmenler son derece önem teşkil etmektedir. Konu veya içerik resmedilirken; coğrafi yapının şartları, mimari öğeler, mekân tercih edilişleri, insan betimlemeleri, kılık ve kıyafet tercihleri gibi birçok öge hitap ettiği öğrencinin ulusal kültür kimliğini yansıtmalı ve bunun yanında evrensel değerlerle de harmanlanmalıdır.

İlkokul Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki görsellerin içeriğine ilişkin öğrenci deneyimleme durumlarının incelendiği bu çalışmada daha çok “Resimlemede Sosyo-Kültürel Ortam ve Coğrafya” başlığı içerisinde ele alınmaktadır. 81 ilde, tek kitap şeklinde öğretim materyali olarak eğitimde büyük sorumluluğu olan, ders kitaplarının içeriğinde yer alan görsellere (resimleme, illüstrasyon, karikatür vb.), örnekleme dahil olan öğrencilerin tanıdık olma durumları ele alınmıştır.

1.3. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Stylianidou (2002) İngiltere’deki fen ders kitaplarıyla ilgili çalışmasında, ‘enerji’ konusunda, ilkökuller ve ortaokullarda kullanılan ders kitaplarındaki görsellerin öğrenciler açısından nasıl yorumlandığını incelemiştir. Altı farklı ders kitabı kullanılarak, 12 öğrenciye anket uygulanmış ve ardından görüşme yapılmıştır. Sonuç olarak, ders kitaplarında kullanılan görsellerin konunun anlaşılmasında önemli bir rolü olduğu ve öğretmenlerin bu görsellerin anlaşılması için öğrencilere rehberlik etmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Yazar ayrıca, ders kitaplarında görsellerin

kullanımlarında dikkat edilmesi gereken hususlara da değinmiştir. Örneğin, sembolik ve gerçek yaşam görselleri bir arada kullanılırken dikkatli olunmalı, kavram karmaşasına neden olunmamalı. Pek çok görselin bir arada kullanılması, konunun anlaşılmasını zorlaştırabileceği için dikkatli olunmalı; ayrıca, görsellerde sözlü ifadelere yer verilecekse, görselin bütünlüğünü bozmamalı.

Alpan'ın (2004) bu çalışmasında, ders kitaplarında bahsi geçen grafik tasarım ilkeleri ile ilkokul üçüncü sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarında yer alan grafik tasarımın, öğrenci başarısı ile derse ilişkin tutumlarının etkisini belirlemeye çalışmıştır. Grafik tasarım ilkelerini belirlemede alan yazından ve alan uzmanlarının görüşlerinden yararlanılmıştır. Grafik tasarım ilkeleri doğrultusunda Hayat Bilgisi ders kitapçığı oluşturulmuştur. Bu kitapçıkla dersin işlendiği öğrenciler (deney 1) ile MEB ders kitabını kullanan öğrenciler (deney 2) arasında sontest ile kalıcılık puanlarının derse ilişkin tutumları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmamasına yanıt aranmıştır. 2 x 4'lük faktöriyel desenden yararlanılmıştır ve Ankara ilçesinde yer alan iki farklı okulun 288 öğrencisi deneye katılmıştır. Çalışma dokuz hafta kadar sürmüştür. Sonuç olarak görsel tasarım ilkesi; metin tasarımında tipografik öğeler ve metin örgütleyicileri, görsel öğelerin tasarımı, sayfa tasarımı ve kapak tasarımı başlığı altında 48 ilke belirlenmiştir. Öğrencilerin başarı, kalıcılık ve derse yönelik tutumları, ders kitapçığı kullanan deney 1 grubuyla, MEB kitabını kullanan deney 2 grubu ANOVA ile karşılaştırılmıştır. Grafik tasarım ilkelerine göre düzenlenen ders kitapçığının, MEB tarafından dağıtılan ders kitabına göre dersteki başarıları ve bilgilerin kalıcılığını olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. Fakat öğrencilerin tutum puanlarında anlamlı bir farklılaşma saptanmamıştır. Yazar ders kitabı hazırlanma aşamasında ders kitabı yazarlarının grafik tasarım uzmanları, resimleme ve öğretim teknolojisi uzmanları ile işbirliği içinde çalışması önerisinde bulunmuştur.

Eşgi'nin (2005) çalışmasında, 5. sınıf Bilgisayar ders kitapları önceden belirlenmiş olan 48 görsel tasarım ilkesine göre, Ankara Üniversitesi'nin Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri son sınıf öğrencileri tarafından değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmenin aracı olarak 3'lü Likert tipi anket (Evet, Kısmen, Hayır) kullanılmıştır ve ulaşılabilen 4 ders kitabı incelenmiştir. Yapılan bu çalışma neticesinde, görsel tasarım ilkelerinin tamamı dikkate alınarak oluşturulmuş bir Bilgisayar ders kitabının bulunmadığı görülmüştür. Bunun yanı sıra, en fazla görsel

tasarım ilkesini taşıyan ders kitabının taşıdığı ilke sayısı ise 27 ile sınırlı kalmıştır. 48 görsel tasarım ilkesinden 9 tanesine ders kitapların tamamında dikkate alınmışken, 13 görsel tasarım ilkesine ise yayın evlerinin kitaplarında hiç dikkate alınmadığı görülmüştür. Ders kitapları oluşturulurken alanın uzmanlarınca ve profesyonel bir ekip ile organize edilmesi gerekliliği önerilmektedir.

Tural (2007) tez çalışmasında, Fen Bilgisi ders kitaplarından, 6. sınıfta 36, 7. sınıfta 31 ve 8. sınıfta 31 olmak üzere toplam 98 görsel öğeyi incelemiştir. Araştırmanın sonucunda ise, Fen Bilgisi ders kitaplarında yer alan görsellerin metin ile ilişkileri içerik ve biçim yönünden; kapak, fotoğraf ve resimlemeler açısından yeterli ve yetersiz yönleri ortaya çıkarılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır: Görsel elemanlar ve sayfalar arasında görsel bütünlük sağlanamamıştır. Resimlerde önemli anatomik hataların mevcut olduğu tespit edilmiştir. Resimlemelerin çoğu metinle ilişkilendirilememiş veya tam olarak temsil etmede yetersiz görülmüştür. Öğrenciyi yanlış bilgilendirebilecek ve olumsuz etkileyebilecek görseller bulunmuştur. Resimlemenin fotoğrafa nazaran öğrenmede daha yararlı olduğu bilinmesine karşın daha az kullanıldığı gözlemlenmiştir. Geliştirilen önerilerden bazıları ise, resimlemelerde öğrencinin gündelik yaşamı ile bağ kurulması ve gereksiz detaylardan kaçınılması şeklindedir. Ayrıca, görsel ve metin ilişkisinin güçlendirilmesi adına yazar ve çizerlerin işbirliği içerisinde çalışmalarını tavsiyesinde bulunulmuştur.

Demir'in (2008) tezinde ilköğretimin I. kademesinde yer alan 1., 2. ve 3. sınıf Türkçe dersinden 3'er kitap olmak üzere 9 ders kitabı, 3 uzman eşliğinde toplam 240 konu incelenmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak 3'lü Likert tipi anket (Evet, Hayır, Kısmen) kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde; İlkokul 1., 2. ve 3. sınıf ders kitapları, Görsel Tasarım İlkelerine ve Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Araç ve Gereç Yönetmeliği'ne sadık kalınarak hazırlanmıştır. Ancak görsellerin mesaj aktarımında, kapak tasarımında, kitapların dersin içeriğini yansıtmasında ve kullanılan görsellerin sunulduğu öğrencilerin yaş grupları açısından dikkate alınmasında ve bilhassa görsellerde kullanılan renklerin öğrencilerin dikkatini çekebilmesinde bir takım eksiklikler tespit edilmiştir. Bu açıdan ele alınan ders kitaplarının "Görsel Tasarım İlkeleri"ne kısmen uyduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Helvacı Tüzel (2009) yüksek lisans tezinde, ders kitaplarının hazırlanmasında görsel elemanlardan yeterince yararlanılıp yararlanılmadığını incelemiştir. Bu amaçla, 8. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan görseller, iki farklı grup alan uzmanlarınca değerlendirmeler yapılmıştır. 1. grup Güzel Sanatlar uzmanlarından, 2. grup Türkçe Eğitimi uzmanlarından oluşmuştur. Araştırmanın verilerinin toplanması, çözümlenmesi ve yorumlanmasında değerlendirme ölçeği ve bu değerlendirmeleri yapan uzmanların görüşlerinden yararlanılmıştır. Sonuç olarak, ders kitabının içindeki hikâyelerin görselleri değerlendirildiğinde, bazı karakterlerin öğrencilerin alışlagelmiş Türk karakterlerini yansıtmadığı görülmüştür. Güzel Sanatlar uzmanlarının ders kitabındaki görselleri yeterli bulmadıkları tespit edilmiştir. Türkçe Eğitimi uzmanları ise, genel çerçeveden baktıklarında görsel açıdan yeterli bulmuş olsalar da görsel düzenlemeler açısından ders kitaplarını yetersiz bulmuşlardır. Türkçe Eğitim uzmanlarının kendi aralarında farklılaşmalar olduğu tespit edilirken, Güzel Sanatlar uzmanlarının grup içinde anlamlı farklılaşmalar olmadığı görülmüştür.

Başka bir tez çalışmasında ise, Çaydere (2010) ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin okuma ve yazma sürecinde, ders kitaplarındaki görsellerin süreci kolaylaştırma durumunu ve ilkokuma ders kitabında nitelikli görsellerin kullanılmasının önemini ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. Araştırmanın evrenini Ankara ilinde bulunan 1021 resim-iş öğretmeni ve örneklemini ise Ankara ilinin Mamak ilçesinde 112 resim-iş öğretmeni içerisinden rastlantısal yöntemle seçilmiş 30 resim-iş öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak 5'li Likert tipi anket kullanılmıştır. Verilerin toplanmasında; sesi hissetme, dinleme metni ve işleme metni görsellerinden 5'er tane seçilmiştir. Sonuç olarak, ders kitabında kullanılan görsellerin sanatsal düzenleme ilkelerinden bütünlük, ritim, oran-orantı, hareket, vurgu, zıtlık ve dengenin dikkate alınmadığı ve bunun yanında sanatsal düzenleme elemanlarından biçim, çizgi, doku, renk, değer, mekân ve ışık-gölgenin uygun kullanılmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yazar'ın (2003) çalışmasında liselerde okutulmakta olan ders kitaplarından üç tanesi seçilmiş ve bu kitaplardan yola çıkılarak ders kitaplarının görsel düzeni hakkında sonuç ve önerilerde bulunulmuştur. Seçilen ders kitaplarının genel görünimleri (ebat, cilt ve kapak), görsel unsurları (resim, fotoğraf, tablo, çerçeve vb.),

renk kullanımları ve görsel düzeni sağlayan yazı öğeleri (yazı tipi, boyutu ve estetik görünümü) karşılaştırmalı şekilde ele alınmıştır. Böylelikle ders kitaplarındaki görsellerin öğrenci ile kitap arasındaki ilk iletişimi sağlaması açısından önemine vurgu yapılmıştır. Ders kitaplarında konuya uygun pedagojik resim ve çizimlerin tercih edilmesi ve ayrıca kitap tasarımıyla ilgilenenlerin bu alanla ilgili özel bir pedagojik formasyon alması önerilmektedir. Kitapların görsel ve bilimsel açıdan kusursuz olması için bilim ve sanat kurulları oluşturulması ve bunun yanı sıra kurullarda uluslararası standartlar belirlenmesi gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Şahin'in (2014) araştırmasının temel amacı, 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını görsel tasarım ilkeleri açısından değerlendirmektir. Bu amaca ulaşmada şu beş soruya yanıt aranmıştır: “Metnin içeriğini destekleyici görsel öğeler kullanılmış mı?”, “Görsel öğeler ile metnin içeriği tutarlı mı?”, “Görsel öğeler teknik özellikleri yönünden etkili kullanılmış mı?”, “Görsel öğeler sayfa içerisinde etkili biçimde yerleştirilmiş mi?” ve “Görsel öğeler öğrenciyi düşündürecek nitelikte mi?”. Araştırmada doküman incelemesine dayalı nitel yöntem kullanılmıştır. MEB tarafınca, altıncı sınıflara yönelik 4 farklı yayınevinin (A, B, C, D) hazırladığı Sosyal Bilgiler ders kitabı tercih edilmiştir. “Kültür ve Miras” öğrenme alanı içerisinde yer alan “İpek Yolu’nda Türkler” ünitesi ders saati ve kazanım sayısı bakımından diğerlerinden fazla olması sebebiyle değerlendirilmeye alınmıştır. 5 alt amaç için 6 uzman görüşü alınarak oluşturulan 5 seçenekli rubrikler geliştirilmiştir. Alt başlıklar çerçevesinde, metnin içeriğini destekleyici görsel öğelerin kullanımının tüm ders kitaplarında (A, B, C, D) çok az düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Görsel öğelerin metnin içeriği ile tutarlılığının orta düzeyde olduğu görülmüştür. Görsel öğelerin teknik özellikler yönünden etkili kullanılmasında; renk ve boyutun etkili kullanımının ders kitaplarında çok az düzeyde var olduğu tespit edilmiştir. Görsel öğelerin sayfa içerisine etkili biçimde yerleştirilmesi açısından görsel öğelerin, metnin yakınına yerleştirilmesi, gönderme yapılması ve sayfa içerisine bölünmeden yerleştirilmesi çok az düzeyde doğru biçimde kullanılmıştır. Bunun yanısıra, ders kitaplarının ilgi ve dikkat çekmede, bilgiyi yönlendirmede yetersiz kaldığı görülmüştür. Ayrıca, ders kitaplarının hazırlanma aşamasında aynı kıstas ve ölçütler dikkate alınmasına rağmen hem kitaplar arasında hem de aynı derse ait kitaplar içerisinde tutarsızlıklar ve farklar devam etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın bu bölümünde; araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, araştırma verilerinin toplanması ve analizi açıklanmıştır.

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırmada, Güneydoğu Anadolu bölgesinde yer alan Şanlıurfa iline bağlı bir köy ilkokuluna devam eden öğrencilerin, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki görsellerin içeriğine ilişkin deneyimleme düzeylerinin belirlenmesi ve Şanlıurfa'nın köylerindeki ilkokullarda görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla nicel, betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Bu çalışmada, mevcut durumun ortaya konması amaç edinildiğinden betimsel tarama yöntemi tercih edilmiştir.

2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu çalışmanın evrenini 2018 / 2019 eğitim-öğretim yılında Güneydoğu Anadolu bölgesinin Şanlıurfa ilinin köy okullarındaki 1, 2, 3 ve 4. sınıf öğrencileri ile köyde görev yapan birleştirilmiş sınıf veya taşıma merkezli ilkokullarında görev yapan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini uygun örnekleme yöntemine göre seçilen, Şanlıurfa'ya bağlı bir köy ilkokulunun 1, 2, 3 ve 4. sınıf öğrencileri ve benzer şartlar taşıyan köylerde görev yapan sınıf öğretmenlerinden oluşmaktadır.

Araştırmaya gönüllü katılım sağlayan ve birbirlerinden etkilenmeden, bağımsız bir şekilde ankete katılan sınıf öğretmeni sayısı 50 ve birbirinden bağımsız şekilde görüşlerinin alındığı ilkököl öğrenci sayısı ise toplamda 88'dir.

2.2.1. Araştırma Bağlamı

Araştıma, Güneydoğu Anadolu bölgesinde yer alan Şanlıurfa ilinde taşımali eğitimin gerçekleştiği köy okulu öğrencileri ile yapılmıştır. Örnekleme seçiminde okulun ve köyün şartları dikkate alınmıştır. Bölge şartlarını yansıması açısından taşımali eğitimle civar köylerden gelen öğrenci çeşitliliğinin çok olduğu okul tercih edilmiştir. Okulun ve öğrencilerin içinde yaşadıkları şartlar şu şekilde sıralanabilir:

- Başlıca geçim kaynağı pamuğa dayanan kimi ailelerin pamuk üreticisi olduğu, kimisinin ise sadece pamuk işçiliği ile hayatlarını idame ettirmeye çalıştıkları dar gelirli bir nüfus mevcuttur.
- Öğrenciler genel itibariyle dil problemi yaşanmadığı, Türkçe'nin aktif konuşulduğu köylerden gelmektedir.
- Köy okuluna gelen öğrencilerin yaşadıkları köylerin merkez yerleşimine uzaklıkları 45-60 dk civarındadır.
- Köyde hayvancılık faaliyetleri her ailenin kendi gereksinimini karşılayacak şekilde devam etmektedir.
- Köylerin çoğunda alışveriş için bakkal dahi olmadığından, "çerçi" adını verdikleri sabit veya seyyar küçük kamyonet içerisinde kırtasiye malzemesinden mutfak malzemesine kadar çeşitli eşyaların satıldığı fakat ihtiyacın tam olarak karşılanmadığı araçlar mevcuttur.
- Köylerin etrafı tarlalarla çevrilidir.
- Köylerin bazılarında mobil telefon çekim gücünde halâ sıkıntı yaşanmakta ve internet alt yapı sorunu devam etmektedir.
- Köy okulunun imkanları incelendiğinde ise sınıflarda akıllı tahta, projeksiyon cihazı gibi teknolojik araçlar bulunmamaktadır.
- Eğitimlerin yapıldığı sınıflarda kesintisiz internet erişimi bulunmamaktadır.
- Okulun kütüphane, spor salonu, laboratuvar gibi imkan ve donanımı bulunmamaktadır.

81 il ve bu illerin oluşturduğu yedi coğrafi bölgeden oluşan Türkiye'nin tüm illerinde aynı ders kitabı okutulmaktadır. Araştırma, Güneydoğu Anadolu bölgesinde yer alan küçük yerleşim birimlerinden olan köylerde sınırlı imkanlarla eğitim-öğretimine devam eden öğrencilerin ders kitaplarındaki görsellerin içeriğine ilişkin deneyimlerini ortaya koymayı hedeflemektedir.

2.3. VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

Veri toplama aracı olarak Ek 1'deki Öğretmen Görüşleri Anketi ve Ek 2'de 1. sınıf Hayat Bilgisi, Ek 3'te 2. sınıf Hayat Bilgisi, Ek 4'te 3. sınıf Hayat Bilgisi ve Ek 5'te 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan görsellere ilişkin "Öğrenci Deneyimleme Durumunu Belirleme Formu" kullanılmıştır. Uygulanan anket ve formdan elde edilen veriler SPSS18 ile yüzde ve frekansa dönüştürülerek tablolaştırılmıştır.

Deneyimleme Durumunu Belirleme Formu

Deneyimleme durumunu belirleme formu oluşturulurken kitaptaki görseller incelenmiş ve birbirini tekrar etmeyecek şekilde kitap sayfa sırası baz alınarak görseller seçilmiştir. Öğrencilere uygulamadan önce, her bir görsel için öğretmen ve uzman görüşü alınarak belirleme işlemi tamamlanmıştır. Belirlenen görsellerin hangi ünite içerisinde yer aldıkları da belirtilerek, tüm kademelerde yer alan öğrencilere kendi sınıf düzeyine uygun ders kitabındaki görseller tek tek gösterilip, daha önce görüp görmediği veya görseldeki etkinliği yapıp yapmadığı sorularak öğrencilerin deneyimleme durumları ortaya konmaya çalışılmıştır. Ünite başına yaklaşık 10 görsel gösterilmiştir. Öğrencilerle birebir görüşmeler ortalama 15 dakika civarında sürmüştür; öğrenci görseldeki nesneyi veya durumu deneyimlemiş ise "Evet" değilse "Hayır" işaretlenmiştir.

Tablo 1'de 1, 2, 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin ayrı ayrı mevcutları ile ders kitaplarının ünite sayıları ve her ders kitabından toplamda belirlenen görsel sayısı yer almaktadır.

Öğrenci görüşlerinin alındığı, ders kitaplarındaki görsellerin içeriğine ilişkin öğrenci deneyimleme durumlarının belirleme formunda yer alan veriler şu şekildedir:

2.3.1. Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğrenci ve Görsellerin Sayısal Verileri

Sınıf	N	Ders Kitabı	Ünite Sayısı	Görsel Sayısı
1	25	Hayat Bilgisi	6	48
2	22	Hayat Bilgisi	6	79
3	23	Hayat Bilgisi	6	79
4	18	Sosyal Bilgiler	7	58
TOPLAM	88	4 Ders Kitabı	25	264

Öğretmen Görüşleri Anketi

Ek1’de yer alan “Öğretmenlerin Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ile İlgili Görüşleri” başlıklı anket, 2010 yılında araştırmacı Semra Güven’in “İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Ders ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” isimli çalışması için geliştirdiği, özellikle mihver ders olan Hayat Bilgisi ders kitabına yönelik bir ankettir. Araştırmacı Güven anketi geliştirirken MEB’in 2007, 2597 sayılı Tebliğler Dergisi’nde yer alan ders ve çalışma kitaplarına yönelik ölçütleri esas almıştır. Bu ölçütler içerik; dil, anlatım ve üslup; öğrenme, öğretme ve ölçme ve değerlendirme; teknik tasarım ve düzenleme olmak üzere dört temel öğeden oluşmaktadır. Anketin hazırlanma sürecinde ise hazırlanan taslak form, kapsam ve ifade yönünden değerlendirilmesi için uzman ve öğretmen görüşlerine sunulmuştur. Yapılan görüş ve öneriler dikkate alınarak revize edilmiş, deneme uygulaması yapılmış ve uygulama sonucunda ankete nihai şekli verilmiştir. Böylelikle kapsam geçerliliği sağlanmıştır. Anket iki bölümden oluşmaktadır; ilk bölümünde öğretmenlere kişisel bilgileriyle ilgili 3 soru sorulmuştur. İkinci bölümünde ise anketin orijinalinde yer alan 18 soruya ek olarak “*Ders kitaplarında geçen görsellere öğrenciler aşına mı?*” sorusu eklenmiştir. Böylece, öğretmenlerin, öğrencilerin ders kitaplarındaki görsellerin içeriklerine ilişkin deneyimleme düzeylerine yönelik görüşleri de ankete dahil edilmiştir. Anket “Evet”, “Kısmen” ve “Hayır” şeklinde olmak üzere 3’lü Likert tipindedir.

Anketin uygulama aşamasında, konum itibariyle Şanlıurfa ilinin genelinde görev yapmakta olan ve köy öğretmeni olma şartını taşıyan, gönüllülük esasına dayalı olarak 50 öğretmene ulaşılmıştır. Öğretmenlerin anketi internet ortamında doldurmuşlardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, Hayat Bilgisi ve dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki görsellerin içeriğine ilişkin öğrencilerin deneyimleme düzeylerinin tespitine yönelik sonuçlar yer almaktadır. Öğrencilerin görsellere yönelik sorulara deneyim sahibi olduklarının veya olmadıklarının belirlenmesinde “Evet” ve “Hayır” yanıtlarının oranları sunulmuş ve veriler tablolastırılarak yorumlanmıştır.

3.1. TABLO 2: 1. SINIF HAYAT BİLGİSİ DERSİ GÖRSELLERİNİN İÇERİĞİNE İLİŞKİN ÖĞRENCİ DENEYİM DÜZEYLERİ

1. Okulumuzda Hayat Ünitesi	Evet		Hayır	
	f	%	f	%
1.Hiç anne ve babanla okula gittin mi?	2	8,0	23	92,0
2.Hiç trafik lambası gördün mü?	22	88,0	3	12,0
3.Hiç yaya yolundan yürüdüün mü veya gördün mü?	14	56,0	11	44,0
4.Hiç polis gördün mü?	16	64,0	9	36,0
5.Hiç üst geçit kullanarak karşıdan karşıya geçtin mi?	10	40,0	15	60,0
6.Masaları ve oturma yerleri olan bir kantin gördün mü?	2	8,0	23	92,0
7.Tuvalet ihtiyacın için hiç klozet kullandın mı?	12	48,0	13	52,0
2. Evimizde Hayat Ünitesi				
1.Hiç anne ve babanla beraber dışarı çıkıp vakit geçirir misin?	15	60,0	10	40,0
2.Baban hiç elektrikli süpürge ile evi süpürür mü?	0	00,0	25	100,0
3.Hiç bazada uyudun mu?	8	32,0	17	68,0
4.Hiç evde masada yemek yedin mi?	6	24,0	19	76,0
5.Sofra kurulurken baban da yardımcı olur mu?	10	40,0	15	60,0
6.Çok katlı evlerin bulunduğu sokak gördün mü?	12	48,0	13	52,0
7.Evinizde kanepeler ya da koltuk var mı veya var olan bir eve gittin mi?	14	56,0	11	44,0
8.Evinizde tablo var mı veya tabloları olan bir eve gittin mi?	3	12,0	22	88,0
9.Hiç annen ile kıyafet alışverişine gittin mi?	15	60,0	10	40,0
10.Ailecek oturup televizyon izler misiniz?	22	88,0	3	12,0
11.Hiç masa lambası gördün mü?	5	20,0	20	80,0
12.Hiç evde bilgisayarda oynadın mı?	6	24,0	19	76,0
13.Hiç Anıtkabir'i gördün mü?	1	4,0	24	96,0
3. Sağlıklı Hayat Ünitesi				
1.Hiç diş hekimine gittin mi?	12	48,0	13	52,0
2.Hiç mutfak dolapları olan bir mutfak gördün mü?	12	48,0	13	52,0

3.1. TABLO 2 DEVAM: 1. SINIF HAYAT BİLGİSİ DERSİ GÖRSELLERİNİN İÇERİĞİNE İLİŞKİN ÖĞRENCİ DENEYİM DÜZEYLERİ

4. Güvenli Hayat Ünitesi				
1. Hiç asansöre bindin mi?	20	80,0	5	20,0
2. Hiç itfaiye eri gördün mü?	9	36,0	16	64,0
3. Hiç balkona çıktın mı?	15	60,0	10	40,0
4. Hiç çocuk oto koltuğuna oturdun mu veya oturan gördün mü?	6	24,0	19	76,0
5. Hiç yaya geçidi veya okul geçidi levhası gördün mü?	16	64,0	9	36,0
6. Karşıdan karşıya geçmek için hiç alt geçit kullandın mı?	3	12,0	22	88,0
7. Hiç trafik polisi gördün mü?	7	28,0	18	72,0
8. Hiç trafik levhası gördün mü?	13	52,0	12	48,0
9. Hiç kaldırımdan yürüdün mü?	15	60,0	10	40,0
10. Hiç yolda spor yapan insanlar gördün mü?	8	32,0	17	68,0
11. Ailenle birlikte internette vakit geçirir misiniz?	2	8,0	23	92,0
12. Hiç ambulans gördün mü?	14	56,0	11	44,0
13. Hiç itfaiye aracı gördün mü?	9	36,0	16	64,0
14. Hiç jandarma aracı gördün mü?	8	32,0	17	68,0
15. Hiç havuz gördün mü?	14	56,0	11	44,0
5. Ülkemizde Hayat Ünitesi				
1. Hiç deniz gördün mü?	5	20,0	20	80,0
2. Hiç kar gördün mü?	12	48,0	13	52,0
3. Hiç ailecek market alışverişine gittiniz mi?	12	48,0	13	52,0
4. Hiç lambader gördün mü?	4	16,0	21	84,0
5. Hiç fidan diktin mi?	9	36,0	16	64,0
6. Doğada Hayat Ünitesi				
1. Ailecek denize yüzmeye gittiniz mi?	4	16,0	21	84,0
2. Ailecek su kenarına pikniğe gittiniz mi?	7	28,0	18	72,0
3. Hiç geri dönüşüm kutusu gördün mü?	7	28,0	18	72,0
4. Hiç yazın arkadaşlarıyla denizde top oynadın mı?	2	8,0	23	92,0
5. Hiç arkadaşlarıyla kışın karda kaydın mı?	2	8,0	23	92,0
6. Hiç deniz kenarında şezlong ve şemsiye gördün mü?	1	4,0	24	96,0

Tablo 2'deki frekans ve yüzde dağılımlarına göre, Hayat Bilgisi dersinin ilk ünitesi olan "Okulumuzda Hayat" başlıklı ünitesinde yer alan görsellerin içeriğine ilişkin deneyimlemeleri bakımından öğrencilerin en deneyim sahibi oldukları görsel, 2. görseldeki trafik lambası (%88) olmuştur. Öğrenci görüşmelerinden elde edilen bilgilere göre genelinin köyden ilçe merkezine hastaneye veya alışverişe gittiklerinde gördükleri yönündedir. Deneyimleme yüzdesinin en düşük olduğu maddeler ise 1. madde olan "Hiç anne ve babanla okula gittin mi?" ile 6. madde olan "Masaları ve oturma yerleri olan bir kantin gördün mü?" Bu sorularına %92 oranında "Hayır" yanıtı verilmiştir. Öğrencilerin öğrenimine devam ettikleri taşıma merkezli ilkokulda bir kantinin bulunmaması ve ihtiyaç halinde, belirli saatlerde açık olan köy bakkalını kullanmaları sebebiyle böyle bir deneyimleri bulunmamaktadır. Ayrıca "Hiç anne ve babanla okula gittin mi?" sorusuna yönelik ise; bölgenin kültürüne göre, kadınların

köy içerisinde gezmesi hoş karşılanmadığından, veli toplantılarına dahi sadece öğrencinin babası veya temsilen dayı, amca gibi erkek yakınları katılmaktadır. Öğrencinin annesi, okul eğitimini yakından takip etme, okula gelme ve benzeri durumları oldukça nadir ve ender görülmektedir.

İkinci ünite olan “Evimizde Hayat” ünitesinin en çok deneyimledikleri görseli, %88 “Evet” oranıyla, 10. maddede bulunan “*Ailecek oturup televizyon izler misiniz?*”dir. Öğrencilerin en az deneyim sahibi oldukları görsel ise bir babanın elektrikli süpürge ile evi süpürdüğü görsel olmuştur. Öğrencilerin tamamı “*Baban hiç elektrikli süpürge ile evi süpürür mü?*” sorusuna “Hayır” yanıtı vermişlerdir.

Şekil 3.1. “*Baban hiç elektrikli süpürge ile evi süpürür mü?*”

Yukarıda yer alan görsel öğrencilere birebir görüşmelerde gösterildiğinde genelinin gülmesi ve şaşırmasıyla karşılaşılmıştır. Bunun sebebi sorulduğunda da babalarının tarlada çalıştığını ve ev işlerinin annelerine, ablalarına ait olduğu görüşü ile karşılaşılmıştır.

Üçüncü ünite olan “Sağlıklı Hayat”ta öğrencilerin yaklaşık yarısı kendilerine gösterilen iki görselle ilgili sorulara deneyim sahibi oldukları tespit edilmiştir. “Güvenli Hayat” isimli dördüncü üniteye yer alan 14 maddede içerisinde en fazla deneyimleme gerçekleştirmiş oldukları görsel %80 ile asansör görseli olmuştur. En az deneyimlemenin gerçekleştirilmiş olduğu görsel ise %92 “Hayır” yanıtı ile 11. maddedeki soru olan “*Ailenle birlikte internette vakit geçirir misiniz?*” olmuştur. 6. maddede yer alan “*Karşıdan karşıya geçmek için hiç alt geçit kullandın mı?*” sorusu %88 ile “Hayır” yanıtı almıştır.

5 maddeden oluşan “Ülkemizde Hayat” ünitesinin yüzdelerine bakıldığında, öğrencilerin en az deneyimlemeye sahip oldukları görsel denizle ilgili olandır. “Hiç deniz gördün mü?” sorusuna öğrencilerin %88’i “Hayır” yanıtını vermiştir. “Doğada Hayat” başlıklı ünite birinci sınıf Hayat Bilgisi dersinin altıncı ve son ünitesidir. Bu ünite için belirlenen 6 görsele öğrencilerin büyük ölçüde deneyimlemedikleri görülmüştür. Özellikle 6. maddedeki “Hiç deniz kenarında şezlong ve şemsiye gördün mü?” sorusuna öğrencilerin %96’sı “Hayır” yanıtını vermiştir. Bu durumun başlıca sebebi olarak yaşadıkları coğrafi şartlar çerçevesinde deniz ve sahil görmemeleri gösterilebilir. Ayrıca, görüşmelerde elde edilen bulgulara göre Fırat nehrini çoğu öğrencinin deniz olarak nitelendirdiği fark edilmiştir.

3.2. TABLO 3: 1. SINIF HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÜNİTELERİNİN GENEL DENEYİMLEME YÜZDE ORANLARI

<i>Ünite Adı</i>	Evet %	Hayır %
1. Okulumuzda Hayat Ünitesi	44,6	55,4
2. Evimizde Hayat Ünitesi	36,0	64,0
3. Sağlıklı Hayat Ünitesi	48,0	52,0
4. Güvenli Hayat Ünitesi	42,4	57,6
5. Ülkemizde Hayat Ünitesi	33,6	66,4
6. Doğada Hayat Ünitesi	15,3	84,7
Ortalama	36,7	63,3

Birinci sınıf Hayat Bilgisi dersinde yer alan toplam 6 üniteadaki görsellerin ortalamaları alınarak, ortalama deneyimleme yüzdeleri elde edilmiştir. Tablo 3 incelendiğinde, öğrencilerin üçte ikisinin görsellerle ilgili deneyimleme sahibi olmadıkları görülmektedir. Görsellerdeki içeriğe ilişkin deneyimlemenin en yüksek olduğu ünite %48 ile 3. ünite olan “Sağlıklı Hayat” olurken; en az deneyimleme görülen ünite “Doğada Hayat” (%15,3) ünitesidir.

3.3. TABLO 4: 2. SINIF HAYAT BİLGİSİ DERSİ GÖRSELLERİNİN İÇERİĞİNE İLİŞKİN ÖĞRENCİ DENEYİM DÜZEYLERİ

1. Okulumuzda Hayat Ünitesi	Evet		Hayır	
	f	%	f	%
1.Hiç annenle birlikte yemek yaptın mı?	7	31,8	15	68,2
2.Hiç uçurtma yaptın mı?	5	22,7	17	77,3
3.Hiç tek başına gazete almaya gittin mi?	2	9,1	20	90,9
4.Hiç sahnede mikrofonla şarkı söyledin mi?	2	9,1	20	90,9
5.Hiç koltuk değnekli bir öğrenci gördün mü?	6	27,3	16	72,7
6.Hiç tuvale resim yaptın mı veya tuval gördün mü?	0	0,0	22	100,0
7.Hiç gitar çaldın mı veya gördün mü?	3	13,6	19	86,4
8.Hiç tekerlekli sandalyede birini gördün mü?	11	50,0	11	50,0
9.Hiç işitme engelli biriyle tanıştın mı?	8	36,4	14	63,6
10.Hiç üst geçit ile karşıdan karşıya geçtin mi?	7	31,8	15	68,2
11.Hiç yaya yolunu kullanarak karşıdan karşıya geçtin mi?	12	54,5	10	45,5
12.Hiç kaldırımda yürüdüün mü?	18	81,8	4	18,2
13.Hiç trafik lambalı büyük bir cadde gördün mü?	13	59,1	9	40,9
2. Evimizde Hayat Ünitesi				
1.Evinizde L koltuk var mı veya gördün mü?	6	27,3	16	72,7
2.Hiç orta sehpa gördün mü?	6	27,3	16	72,7
3.Evinizde tablo var mı veya evinde tablo olan bir yakınınız var mı?	11	50,0	11	50,0
4.Evde annen, baban ve kardeş/kardeşlerinle oyun oynar mısınız?	6	27,3	16	72,7
5.Yakın akrabalarınızla doğum günü kutlaması yapar mısınız?	10	45,5	12	54,5
6.Hiç yulbaşı, doğum günü gibi günlerde kukuleta şapkası taktın mı veya gördün mü?	2	9,1	20	90,9
7.Ailecek müzik aleti çalar veya şarkı söyler misiniz?	2	9,1	20	90,9
8.Evde aile albümünü inceler misiniz?	9	40,9	13	59,1
9.Ailecek oturup televizyon izler misiniz?	5	22,7	17	77,3
10.Sen veya aileden biri hiç mektup aldı mı?	4	18,2	18	81,8
11.Hiç kapı önü paspası gördün mü?	6	27,3	16	72,7
12.Annen gazete okur mu?	1	4,5	21	95,5
13.Annenle masada oturup sohbet eder misin?	6	27,3	16	72,7
14.Hiç doğum günü davetiyesi yazdın mı veya böyle bir davetiye aldın mı?	3	13,6	19	86,4
15.Annen evde ütü yapar mı?	17	77,3	5	22,7
16.Evde kendine ait dolabın var mı?	6	27,3	16	72,7
17.Evde çalışma masan var mı?	9	40,9	13	59,1
18.Evde işlere yardımcı olur musun?	18	81,8	4	18,2
19.Ailecek hafta sonu planına birlikte karar verir misiniz?	5	22,7	17	77,3
20.Evde saksıda veya vazoda çiçek yetiştirir misiniz?	8	36,4	14	63,6
21.Yemekleri masada yer misiniz?	8	36,4	14	63,6
22.Kışın hiç evde kalorifer peteğinden ısındın mı?	11	50,0	11	50,0
23.Kendine ait odan var mı veya arkadaşlarından birinin odası var mı?	3	13,6	19	86,4
24.Evde bir arada aile harcamalarını planlıyor musunuz?	3	13,6	19	86,4
25.Hiç belediye otobüsüne bindin mi?	14	63,6	8	36,4
26.Hasta arkadaşına geçmiş olsun ziyaretine gittin mi?	9	40,9	13	59,1
27.Hiç görme engelli birini gördün mü?	5	22,7	17	77,3
28.Sabahları kahvaltı tabağı kullanarak kahvaltı yapar mısınız?	6	27,3	16	72,7
29.Kitap okurken annen ve baban da sana eşlik eder mi?	6	27,3	16	72,7
30.Evde tekli koltuğunuz var mı veya gördün mü?	4	18,2	18	81,8
3. Sağlıklı Hayat Ünitesi				
1.Hiç küvette banyo yaptın mı?	4	18,2	18	81,8

3.3. TABLO 4 DEVAM: 2. SINIF HAYAT BİLGİSİ DERSİ GÖRSELLERİNİN İÇERİĞİNE İLİŞKİN ÖĞRENCİ DENEYİM DÜZEYLERİ

2.Hiç duş başlığını gördün mü?	12	54,5	10	45,5
3.Yemekleri masada, ayrı tabaklarda yer misiniz?	0	0,0	22	100,0
4.Hiç yemekhanede yemek yedin mi?	3	13,6	19	86,4
5.Hiç pastaneye gittin mi?	9	40,9	13	59,1
6.Baban perde asar mı?	7	31,8	15	68,2
7.Ailecek temizlik yapar mısınız?	11	50,0	11	50,0
8.Ailecek pikniğe gider misiniz?	5	22,7	17	77,3
9.Su kenarında yeşil, piknik için mesire alanı gördün mü?	10	45,5	12	54,5
10.Hiç ambulans gördün mü?	16	72,7	6	27,3
11.Hiç hastaneye gittin mi?	22	100	0	0,0
12.Hiç sağlık merkezine gittin mi veya gördün mü?	4	18,2	18	81,8
13.Hiç eczaneye gittin mi?	9	40,9	13	59,1
14.Hiç kardan adam yaptın mı veya kardan adam gördün mü?	12	54,5	10	45,5
15.Hiç kumdan kale yaptın mı?	4	18,2	18	81,8
16.Hiç deniz gördün mü?	4	18,2	18	81,8
17.Hiç arkadaşlarıyla kartopu oynadın mı?	12	54,5	10	45,5
4. Güvenli Hayat Ünitesi				
1.Tren veya tramvaya bindin mi ya da gördün mü?	3	13,6	19	86,4
2.Hiç gemiye veya vapura bindin mi ya da gördün mü?	4	18,2	18	81,8
3.Hiç kayık veya sandala bindin mi ya da gördün mü?	14	63,6	8	36,4
4.Hiç uçak helikopter veya uçan balona bindin mi ya da gördün mü?	7	31,8	15	68,2
5.Hiç polis gördün mü?	14	63,6	8	36,4
6.Hiç itfaiye aracı gördün mü?	5	22,7	17	77,3
7.Hiç jandarma arabası gördün mü?	17	77,3	5	22,7
8.Hiç polis arabası gördün mü?	10	45,5	12	54,5
9.Hiç dizüstü bilgisayar gördün mü?	9	40,9	13	59,1
10.Anne ve baban birlikte ödevlerine yardım eder mi?	9	40,9	13	59,1
11.Hiç bilgisayar oyunu oynadın mı?	5	22,7	17	77,3
12.Baban evi elektrikli süpürge ile süpürür mü?	0	0,0	22	100,0
13.Kum havuzlu, çok kaydıraklı bir parka gittin mi?	14	63,6	8	36,4
14.Bisiklet kullanırken hiç kask, dizlik, dirseklilik taktın mı veya takamı gördün mü?	4	18,2	18	81,8
5. Ülkemizde Hayat Ünitesi				
1.Baban evde temizlik yapar mı?	1	4,5	21	95,5
2.Hiç fabrika gördün mü?	3	13,6	19	86,4
3.Hiç arıcılıkta kullanılan kıyafeti gördün mü?	6	27,3	16	72,7
6. Doğada Hayat Ünitesi				
1.Hiç fidan diktin mi?	10	45,5	12	54,5
2. Hiç geri dönüşüm kutusu gördün mü?	12	54,5	10	45,5

Tablo 4'teki frekans ve yüzde dağılımlarına göre, ikinci sınıf Hayat Bilgisi dersinin birinci ünitesi olan "Okulumuzda Hayat" görselleri arasından öğrencilerin deneyimleme oranının en yüksek olduğu görsel kaldırımda yürümekle ilgili olmaktadır. 12. maddede yer alan "Hiç kaldırımda yürüdün mü?" sorusuna öğrenciler %81,8 oranında "Evet" yanıtı vermişlerdir. Öte yandan, 6. Maddede yer alan "Hiç tuvale

resim yaptın mı veya tuval gördün mü?” sorusuna öğrencilerin tamamı “Hayır” yanıtını vererek hiç deneyimlemedikleri tespit edilmiştir..

Şekil 3.2. “Hiç tuvale resim yaptın mı veya tuval gördün mü?”

“Evimizde Hayat” başlıklı ikinci ünite “*Evde işlere yardımcı olur musun?*” sorusuna %81,8 ile “Evet” yanıtını vererek öğrenciler bu durumu deneyimlediklerini göstermişlerdir. Üçüncü ünite olan “Sağlıklı Hayat” ünitesinde öğrencilerin yine en sık deneyimledikleri görsel ise hastane ile ilgili olan soruyu içermektedir. Öğrencilerin tamamı “*Hiç hastaneye gittin mi?*” sorusuna “Evet” yanıtını vermişlerdir. Öte yandan, öğrencilerin tamamı “*Yemekleri masada, ayrı tabaklarda yer misiniz?*” sorusuna “Hayır” yanıtını vermişlerdir.

Şekil 3.3. “Yemekleri masada ayrı tabaklarda yer misiniz?”

Bölge kültüründe yemek yeme âdeti olarak yerde, sofrta örtüsünde yemek yeme ve her yemeği aynı anda (çorba, pilav, sulu yemek, ana yemek vb.) yeme âdeti bulunmaktadır.

14 görselden oluşan “Güvenli Hayat” ünitesinde öğrencilerin deneyimleme düzeylerinin en yüksek olduğu görsel jandarma arabası görselidir (%77,3). Bu durum, yerleşim bölgesinin güvenliğinden sorumlu olan jandarmaların zaman zaman köylere ve okullara yaptıkları ziyaret ve öğrencilere yönelik yapılan trafik ve güvenlikle ilgili bilgilendirme çalışmalarından kaynaklanmaktadır. En az deneyime sahip olunan görsel %100 “Hayır” cevabı ile “*Baban evi elektrikli süpürge ile süpürür mü?*” görseli olmuştur.

Şekil 3.4. “*Baban evi elektrikli süpürge ile süpürür mü?*”

Benzer bir başka görselde de olduğu gibi öğrenciler içerisinde, babalarının evi süpürmesi komik ve sıradışı bir olay olarak görülmektedir. Erkek ve kadın rollerinin dağılımında öğrencilerin hem fikir olduğu görülmüştür.

“Ülkemizde Hayat” adlı beşinci ünite de öğrencilerin en az deneyimledikleri durum bir babanın temizlik yaptığı görseldir (%95,5). Son ünite olan “Doğada Hayat” ünitesindeki geri dönüşüm kutusu ve fidan dikme ile ilgili görsellere öğrencilerin hemen hemen yarısının deneyimledikleri görseller olduğu belirtilmiştir. Geri dönüşüm kutularını gördükleri yer olarak okulu belirtmişlerdir. Bölgenin başlıca geçim kaynağı tarım olduğu ve yaşadıkları bölge tarlalarla çevrili olduğundan en fazla deneyimledikleri ve aşına oldukları durum da fidan dikme görseli olmuştur.

3.4. TABLO 5: 2. SINIF HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÜNİTELERİNİN GENEL DENEYİMLEME YÜZDE ORANLARI

Ünite Adı	Evet %	Hayır %
1. Okulumuzda Hayat Ünitesi	32,9	67,1
2. Evimizde Hayat Ünitesi	31,7	68,3
3. Sağlıklı Hayat Ünitesi	38,5	61,5
4. Güvenli Hayat Ünitesi	37,3	62,7
5. Ülkemizde Hayat Ünitesi	15,1	84,9
6. Doğada Hayat Ünitesi	50,0	50,0
Ortalama	34,2	65,8

Tablo 5’te ikinci sınıf Hayat Bilgisi dersinde yer alan toplam 6 ünitedeki görsellerin ortalamaları alınarak, ortalama deneyimleme yüzdeleri elde edilmiştir. Tablo 5 incelendiğinde, öğrencilerin üçte ikisinin bu görsellerle ilgili deneyim sahibi olmadıkları tespit edilmiştir. Görseller arasından en sık deneyimlemenin gerçekleştiği ünite %50 ile 6. ünite olan “Doğada Hayat” olurken; en az deneyimlemenin olduğu ünite “Ülkemizde Hayat”, %15,1 “Evet” yanıtı ile sınırlı kalmıştır.

3.5. TABLO 6: 3. SINIF HAYAT BİLGİSİ DERSİ GÖRSELLERİNİN İÇERİĞİNE İLİŞKİN ÖĞRENCİ DENEYİM DÜZEYLERİ

1. Okulumuzda Hayat Ünitesi	Evet		Hayır	
	f	%	f	%
1.Hiç gitar çaldın mı?	7	30,4	16	69,6
2.Hiç yemekhanede yemek yedin mi?	1	4,3	22	95,7
3.Hiç kaygan zemin tabelası gördün mü?	6	26,1	17	73,9
4.Hiç piyano çaldın mı veya gördün mü?	0	0,0	23	100,0
5.Hiç turnuvadan bir kupa kazandın mı veya bir kupa gördün mü?	5	21,7	18	78,3
6.Hiç sahnede dans ettin mi veya sahnede dans edenleri izledin mi?	2	8,7	21	91,3
7.Hiç sahnede şarkı söyledin mi ya da şarkı söyleyenleri izledin mi?	0	0,0	23	100,0
8.Hiç fidan diktin mi?	11	47,8	12	52,2
9.Hiç dilek veya şikâyet kutusu gördün mü?	2	8,7	21	91,3
10.Hiç oylamaya katıldın mı?	6	26,1	17	73,9
11.Derslerde hiç gösteri/drama yapıyor musun?	4	17,4	19	82,6
12.Hiç fırıncı gördün mü?	18	78,3	5	21,7
13.Hiç terzi gördün mü?	14	60,9	9	39,1
14.Hiç diş hekimi gördün mü?	17	73,9	6	26,1
2. Evimizde Hayat Ünitesi				

3.5. TABLO 6 DEVAM: 3. SINIF HAYAT BİLGİSİ DERSİ GÖRSELLERİNİN İÇERİĞİNE İLİŞKİN ÖĞRENCİ DENEYİM DÜZEYLERİ

1.Hiç kanep/koltuk gördün mü?	18	78,3	5	21,7
2.Büyükannen veya büyükbaban seninle sohbet eder mi?	7	30,4	16	69,6
3.Hiç tahtadan yapılmış oyuncak araba gördün mü?	5	21,7	18	78,3
4.Hiç uzaktan kumandalı oyuncuğun var mı veya gördün mü?	14	60,9	9	39,1
5.Hiç orta sehpa gördün mü?	6	26,1	17	73,9
6.Oturma odanızda yemek masanız var mı veya başkasının evinde gördün mü?	4	17,4	19	82,6
7.Hiç tekli koltuk gördün mü?	14	60,9	9	39,1
8.Hiç avize gördün mü?	6	26,1	17	73,9
9.Evde tüm aile fertleri ev terliğı giyer mi veya giyenleri gördün mü?	5	21,7	18	78,3
10.Hiç lambader gördün mü?	3	13,0	20	87,0
11.Hiç büyük şeritli pencere gördün mü?	5	21,7	18	78,3
12.Hiç bazada uyudun mu veya baza gördün mü?	4	17,4	19	82,6
13.Hiç panjurlu pencere gördün mü?	5	21,7	18	78,3
14.Ailecek ev temizliğı yapar mısınız?	15	65,2	8	34,8
15.Baban elektrikli süpürge ile evi süpürür mü?	4	17,4	19	82,6
16.Evinizde televizyon ünitesi var mı veya gördün mü?	15	65,2	8	34,8
17.Kahvaltıda meyve suyu içer misiniz?	7	30,4	16	69,6
18.Kahvaltıyı ayrı tabaklarda yapar mısınız?	1	4,3	22	95,7
19.Kahvaltıyı masada yapar mısınız?	2	8,7	21	91,3
20.Evde masada ders çalışır mısın?	14	60,9	9	39,1
21.Hiç masa lambası gördün mü?	3	13,0	20	87,0
22.Hiç kitapçıya gittin mi?	0	0,0	23	100,0
23.Hiç tekerlekli sandalyede birini gördün mü?	13	56,5	10	43,5
24.Hiç origami yaptın mı veya yapan gördün mü?	12	52,2	11	47,8
3. Sağlıklı Hayat Ünitesi				
1.Hiç küvette banyo yaptın mı veya gördün mü?	5	21,7	18	78,3
2.Hiç duş başlığı gördün mü?	12	52,2	11	47,8
3.Hiç klozet gördün mü?	9	39,1	14	60,9
4.Hiç markete gittin mi?	17	73,9	6	26,1
5.Hiç pazara gittin mi?	19	82,6	4	17,4
6.Ailecek mesire alanına pikniğe gider misiniz?	6	26,1	17	73,9
7.Doğaya atılan çöpleri toplar mısın?	21	91,3	2	8,7
4. Güvenli Hayat Ünitesi				
1.Hiç yaya yolunu kullandın mı veya gördün mü?	16	69,6	7	30,4
2.Hiç trafik lambası gördün mü?	23	100,0	0	0,0
3.Hiç trafik levhaları gördün mü?	18	78,3	5	21,7
4.Hiç trafik polisi gördün mü?	11	47,8	12	52,2
5.Hiç rögar kapağı gördün mü?	14	60,9	9	39,1
6.Hiç polis arabası gördün mü?	21	91,3	2	8,7
7.Hiç ambulans gördün mü?	17	73,9	6	26,1
8.Hiç itfaiye aracı gördün mü?	13	56,5	10	43,5
9.Hiç durak tabelası gördün mü?	5	21,7	8	78,3
10.Hiç yeşil alanla çevrili parka gittin mi?	17	73,9	6	26,1
11.Hiç dışarıda bankta oturmuş, kitap okuyan kimse gördün mü?	4	17,4	19	82,6
12.Parkta köpeğini gezdiren birini gördün mü?	8	34,8	15	65,2
13.Hiç kaldırımda yürüdün mü?	20	87,0	3	13,0
14.Hiç otobüs durağı gördün mü?	10	43,5	13	56,5

3.5. TABLO 6 DEVAM: 3. SINIF HAYAT BİLGİSİ DERSİ GÖRSELLERİNİN İÇERİĞİNE İLİŞKİN ÖĞRENCİ DENEYİM DÜZEYLERİ

15.Hiç bilgisayar masası gördün mü?	13	56,5	10	43,5
16.Bisiklete binerken kask, dizlik ve dirseklilik takar mısın veya takan birini gördün mü?	2	8,7	21	91,3
17.Hiç paten kaydın mı ya da paten gördün mü?	4	17,4	19	82,6
18.Hiç scooter kullandın mı veya scooter gördün mü?	8	34,8	15	65,2
5. Ülkemizde Hayat Ünitesi				
1.Hiç büyükannen veya büyükbabanla birlikte ödev yaptın mı?	2	8,7	21	91,3
2.Evde kedi besler misiniz?	4	17,4	19	82,6
3.Ailecek valizler hazırlayıp seyahat ettiniz mi?	6	26,1	17	73,9
4.Hiç müzeye gittin mi?	0	0,0	23	100,0
5.Hiç tarihi bir yer ziyaret ettin mi?	0	0,0	23	100,0
6.Hiç tarihi bir kaleyi gördün mü?	1	4,3	22	95,7
7.Hiç seyahat sırasında kitap okuyan birini gördün mü?	2	8,7	21	91,3
8.Hiç stadyuma gittin mi veya stadyum gördün mü?	1	4,3	22	95,7
9.Hiç çimene oturup kitap okudun mu veya okuyan birini gördün mü?	5	21,7	18	78,3
6. Doğada Hayat Ünitesi				
1.Hiç pusula gördün mü?	3	13,0	20	87,0
2.Hiç kamp yaptın mı?	0	0,0	23	100,0
3.Hiç su kenarı, yeşil ormanlık alan gördün mü?	9	39,1	14	60,9
4.Hiç masa üstü bilgisayar kullandın mı?	9	39,1	14	60,9
5.Hiç geri dönüşüm kutusu gördün mü?	17	73,9	6	26,1
6.Hiç uçurtma uçurdun mu?	13	56,5	10	43,5
7.Annenizle çimene oturup çiçek toplar mısınız?	9	39,1	14	60,9

Birinci ünite olan “Okulumuzda Hayat” için öğrencilere 14 görsel sunulmuştur. Bu görseller içerisinde öğrencilerin deneyimleme sıklığının en fazla oldukları madde fırıncı ile ilgili olan görseldir. Öğrenciler “Hiç fırıncı gördün mü?” sorusuna %78,3 oranında “Evet” yanıtını vermişlerdir. Deneyimleme durumlarının en az olduğu görseller ise piyano ve sahnede şarkı söylemek ile ilgili olanlardır. Öğrencilerin tamamı ilgili sorulara “Hayır” yanıtı vermişlerdir.

Şekil 3.5. “Hiç piyano çaldın mı veya gördün mü?”

Şekil 3.6. “Hiç sahnede şarkı söyledin mi ya da şarkı söyleyenleri izledin mi?”

Şekil 3.5. ile 3.6. numaralı görsellerini deneyimlememe sebeplerinden başlıcası okul imkansızlıkları olarak ele alınabilir. Ayrıca, bölgedeki gerek ekonomik gerekse sosyal etkinlik eksiklikleri de bu durumun nedeni olarak gösterilebilir.

24 maddeden oluşan “Evimizde Hayat” başlıklı ikinci ünitenin görsellerine olan deneyimleme düzeyleri incelendiğinde, deneyimleme oranının en fazla olduğu görsel, kanep ve koltukla ilgili olandır (%78,3). Deneyimleme düzeylerinin en düşük olduğu görsel ise kitapçı görselidir. Öğrencilerin tamamı “Hiç kitapçıya gittin mi?” sorusuna “Hayır” yanıtını vermişlerdir.

Şekil 3.7. “Hiç kitapçıya gittin mi?”

İlçe merkezi de dahil olmak üzere, öğrencilerin kitap seçip satın alabilecekleri alternatifler bulunmamakta, kitapçıdan ziyade kırtasiyelerin mevcut olmakla birlikte, buralarda daha çok sınavlara yönelik kitapların satışı gerçekleşmektedir.

Üçüncü ünite olan “Sağlıklı Hayat” ünitesinde, öğrencilerin %91,3’ü “Doğaya atılan çöpleri toplar mısın?” sorusuna “Evet” yanıtı vermişlerdir. “Hiç küvette banyo yaptın mı veya gördün mü?” sorusuna ise %78,3 oranında “Hayır” yanıtı vermişlerdir.

Dördüncü ünite olan “Güvenli Hayat” ünitesinde, öğrencilerin tamamı “Hiç trafik lambası gördün mü?” sorusuna “Evet” yanıtını vermişlerdir. Öğrencilerin en az deneyim sahibi oldukları görsel ise bisiklet ile ilgili olandır. “Bisiklete binerken kask, dizlik ve dirseklilik takar mısın veya takan birini gördün mü?” sorusuna da %91,3 “Hayır” yanıtını vermişlerdir.

“Ülkemizde Hayat” adlı beşinci ünite içerisinde yer alan görsellerin içeriğine ilişkin öğrencilerin deneyimleme düzeylerinin tespiti için 9 madde belirlenmiştir. Öğrencilerin deneyimleme düzeylerinin en düşük çıktığı görseller müze ve tarihi yer ile ilgilidir. Öğrencilerin tamamı “Hiç müzeye gittin mi?” ve “Hiç tarihi bir yer ziyaret ettin mi?” sorularına “Hayır” yanıtını vermişlerdir.

Şekil 3.8. “Hiç müzeye gittin mi?”

Şekil 3.9. “Hiç tarihi bir yeri ziyaret ettin mi?”

Şekil 3.8. ve 3.9. görsellerinin öğrencilerce deneyimlenmeme sebebi olarak il ve ilçe bazında köy ilkokullarına yönelik bir gezi programının bulunmaması, maddi ve ulaşımdan kaynaklı yetersizlikleri gösterilebilir.

Son ünite olan “Doğada Hayat” ünitesinde öğrencilerin en fazla deneyim sahip oldukları görsel, geri dönüşüm kutusu görselidir. “Hiç geri dönüşüm kutusu gördün

mi?” sorusuna %73,9 oranında “Evet” yanıtı vermişlerdir. Deneyimleme düzeyinin en az olduğu görsel ise, kamp yapmakla ilgili olandır. Öğrencilerin tamamı “*Hiç kamp yaptın mı?*” sorusuna “Hayır” yanıtı vermişlerdir.

Şekil 3.10. “*Hiç kamp yaptın mı?*”

Kamp yapma etkinliği, öğrenciler için yapmadıkları ama yine de sıradışı veya istekleri dahilinde olmayan bir etkinlik olarak tespit edilmiştir. Bu durumun yaşanan coğrafi bölge şartlarının ve yaşam tarzlarının kamp yapma ile ortak pekçok özelliği bulunmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

3.6. TABLO 7: 3. SINIF HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÜNİTELERİNİN GENEL DENEYİMLEME YÜZDE ORANLARI

Ünitenin Adı	Evet %	Hayır %
1. Okulumuzda Hayat Ünitesi	28,9	71,1
2. Evimizde Hayat Ünitesi	32,9	67,1
3. Sağlıklı Hayat Ünitesi	55,3	44,7
4. Güvenli Hayat Ünitesi	54,1	45,9
5. Ülkemizde Hayat Ünitesi	10,1	89,9
6. Doğada Hayat Ünitesi	37,2	67,8
Ortalama	36,4	63,6

Tablo 7’de üçüncü sınıf Hayat Bilgisi dersinde yer alan toplam 6 ünitedeki görsellerin ortalamaları alınarak, ortalama deneyimleme yüzdeleri elde edilmiştir. Tablo 7 incelendiğinde, öğrencilerin üçte ikisinin bu görselleri yaşamlarında deneyimlemedikleri anlaşılmaktadır. Görsellerde deneyimleme yüzdesinin en fazla

olduğu ünite %55,3 ile 3. ünite olan “Sağlıklı Hayat” olurken; en az deneyimlemenin gerçekleştiği ünite ise 5. ünite olan “Ülkemizde Hayat”, %10,1 ile sınırlı kalmıştır.

3.7. TABLO 8: 4. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ GÖRSELLERİNİN İÇERİĞİNE İLİŞKİN ÖĞRENCİ DENEYİM DÜZEYLERİ

1. Birey ve Toplum Ünitesi	Evet		Hayır	
	f	%	f	%
1.Hiç tramvay gördün mü?	3	16,7	15	83,3
2.Hiç parmak okuyucu cihaz gördün mü?	7	38,9	11	61,1
3.Günlük hayatta spor yapan engelli birini gördün mü?	6	33,3	12	66,7
2. Kültürel Miras Ünitesi				
1.Büyükannen/büyükbabanla hiç aile albümüne baktın mı?	10	55,6	8	44,4
2.Hiç köstekli saat gördün mü?	9	50,0	9	50,0
3.Hiç masaüstü bilgisayar kullandın mı?	11	61,1	7	38,9
4.Hiç çeyiz sandığı gördün mü?	14	77,8	4	22,2
5.Hiç el değirmeni gördün mü?	7	38,9	11	61,1
6.Hiç koltuk/kanepa gördün mü?	17	94,4	1	5,6
7.Hiç tekli koltuk gördün mü?	13	72,2	5	27,8
8.Hiç saklambaç oyununu oynadın mı?	18	100,0	0	0,0
9.Hiç dalye oyununu oynadın mı?	18	100,0	0	0,0
10.Hiç aşık oyununu oynadın mı?	1	5,6	17	94,4
11.Hiç topaç çevirdin mi?	15	83,3	3	16,7
12.Hiç uzaktan Kumandalı arabayla oynadın mı veya gördün mü?	15	83,3	3	16,7
13.Hiç oyuncak robotla oynadın mı veya gördün mü?	6	33,3	12	66,7
14.Hiç sallanan at gördün mü?	12	66,7	6	33,3
3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Ünitesi				
1.Karagöz ve Hacivat ikilisini tanır mısınız?	15	83,3	3	16,7
2.Hiç pusula gördün mü?	9	50,0	9	50,0
3.Doğa yürüyüşü yapar mısınız?	17	94,4	1	5,6
4.Hiç GPS kullandın mı veya kullanan gördün mü?	12	66,7	6	33,3
5.Hiç kalabalık, yüksek binaların olduğu yerler gördün mü?	14	77,8	4	22,2
6.Hiç deprem çantası gördün mü?	9	50,0	9	50,0
4. Bilim, Teknoloji ve Toplum Ünitesi				
1.Hiç metroya bindin mi veya gördün mü?	1	5,6	17	94,4
2.Hiç dizüstü bilgisayarı kullandın mı?	11	61,1	7	38,9
3.Hiç yüksek hızlı trene bindin mi veya gördün mü?	0	0,0	18	100,0
4.Hiç MR cihazını gördün mü?	12	66,7	6	33,3
5.Hiç okulda bilgisayar kullandın mı?	1	5,6	17	94,4
6.Hiç internette vakit geçirir misin?	17	94,4	1	5,6
7.Hiç kamp çantası gördün mü?	6	33,3	12	66,7
8.Hiç şehirlerarası otobüse bindin mi?	11	61,1	7	38,9
9.Hiç büyük fotoğraf makinası gördün mü?	16	88,9	2	11,1
10.Hiç gökdelen gördün mü?	5	27,8	13	72,2
11.Hiç İstanbul Boğazı'nı gördün mü?	5	27,8	13	72,2
12.Hiç uçağa bindin mi veya gördün mü?	7	38,9	11	61,1
13.Hiç masa lambası gördün mü?	8	44,4	10	55,6
14.Hiç ambulans gördün mü?	18	100,0	0	0,0
5. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Ünitesi				
1.Hiç fabrika gördün mü?	3	16,7	15	83,3
2.Hiç pazara gittin mi?	18	100,0	0	0,0
3.Hiç koroya katıldın mı?	0	0,0	18	100,0
4.Hiç seminer salonuna gittin mi?	3	16,7	15	83,3

3.7. TABLO 8 DEVAM: 4. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ GÖRSELLERİNİN İÇERİĞİNE İLİŞKİN ÖĞRENCİ DENEYİME DÜZEYLERİ

5.Hiç deniz kenarına tatile gittin mi?	2	11,1	16	88,9
6.Hiç sera gördün mü?	15	83,3	3	16,7
7.Hiç fabrikada çalışan kadın gördün mü?	1	5,6	17	94,4
8.Hiç annen ile alışveriş listesi yaptın mı?	13	72,2	5	27,8
9.Hiç annenle market alışverişi yaptın mı?	18	100,0	0	0,0
10.Hiç aile bütçesi planladınız mı?	7	38,9	11	61,1
11.Herhangi bir yarışmaya katıldın mı?	4	22,2	14	77,8
6. Etkin Vatandaşlık Ünitesi				
1.Hiç oy kullandın mı?	1	5,6	17	94,4
2.Hiç masada ailecek yemek yer misiniz?	7	38,9	11	61,1
3.Yemek yerken ayrı tabak kullanır mısınız?	9	50,0	9	50,0
4.Evde işlere yardım eder misin?	18	100,0	0	0,0
5.Evde masa başında ders çalışır mısın?	9	50,0	9	50,0
6.Hiç bazada uyudun mu veya baza gördün mü?	8	44,4	10	55,6
7.Hiç arkadaşlarınızla okuduğunuz kitap hakkında konuşur musunuz?	8	44,4	10	55,6
7. Küresel Bağlantılar Ünitesi				
1.Hiç yurt dışına çıktın mı?	5	27,8	13	72,2
2.Hiç başka bir ülkeden insanla tanıştın mı?	18	100,0	0	0,0
3.Şimdiye kadar herhangi bir festivale katıldın mı?	3	16,7	15	83,3

Sosyal Bilgiler dersi toplamda yedi üniteden oluşmaktadır. Birinci ünite olan “Birey ve Toplum” ünitesinde 3 madde belirlenmiştir. Öğrencilerin en az deneyim sahibi oldukları görsel tramvay görselidir (%83,3 “Hayır”). İkinci ünite olan “Kültürel Miras” ünitesinde öğrencilerin en fazla deneyimlemelerinin olduğu görsel çocuk oyunları ile ilgilidir. Öğrencilerin tamamı “Hiç saklambaç oyununu oynadın mı?” ve “Hiç dalye oyununu oynadın mı?” sorularına “Evet” yanıtını vermişlerdir. Öte yandan, “Hiç aşık oyununu oynadın mı?” sorusuna %94,4 oranında “Hayır” yanıtı vermişlerdir.

Üçüncü ünite olan “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ünitesinde yer alan 6 görselden öğrencilerin en fazla deneyiminin olduğu görsel doğa yürüyüşü ile ilgili olmaktadır. Öğrencilerin %94,4’ü “Doğa yürüyüşü yapar mısınız?” sorusuna “Evet” yanıtı vermişlerdir. Dördüncü ünite olan “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ünitesinde yer alan “Hiç ambulans gördün mü?” sorusuna öğrencilerin tamamı “Evet” yanıtı vermişlerdir. Öte yandan, “Hiç yüksek hızlı trene bindin mi veya gördün mü?” sorusuna öğrencilerin tamamı “Hayır” yanıtını vermişlerdir.

Şekil 3.11. “Hiç yüksek hızlı trene bindin mi veya gördün mü?”

“Üretim, Tüketim ve Dağıtım” adlı beşinci ünite toplamda 11 görsel bulunmaktadır. Deneyimleme düzeyinin en yüksek olduğu görseller, pazara gitme ve anne ile alışveriş yapma görselleridir. Öğrencilerin tamamı ilgili sorulara “Evet” yanıtı vermişlerdir. Bu ünite yer alan “Hiç koroya katıldın mı?” sorusuna öğrencilerin tamamı “Hayır” yanıtını vermişlerdir.

Şekil 3.12. “Hiç koroya katıldın mı?”

Altıncı ünite olan “Etkin Vatandaşlık” ünitesinde öğrencilerin tamamı “Evde işlere yardım eder misin?” sorusuna “Evet” yanıtı vermişlerdir. En az deneyimleme yaşadıkları görsel ise oy kullanma ile ilgili olandır. Öğrencilerin %94,4’ü “Hiç oy kullandın mı?” sorusuna “Hayır” yanıtını vermişlerdir. Son ünite olan “Küresel Bağlantılar” ünitesinde, öğrencilerin tamamı “Hiç başka bir ülkeden insanla tanıştın mı?” sorusuna “Evet” yanıtı vermişlerdir. Bunun sebebi ise, taşıma merkezli okullara gelen Suriyeli öğrencilerin var olmasıdır. En az deneyimlemeye sahip oldukları görsel ise festival görselidir. Öğrencilerin %83,3’ü “Şimdiye kadar herhangi bir festivale katıldın mı?” sorusuna “Hayır” yanıtı vermişlerdir.

3.8. TABLO 9: 4. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÜNİTELERİNİN GENEL DENEYİMLEME YÜZDE ORANLARI

Ünite Adı	Evet %	Hayır %
1. Birey ve Toplum Ünitesi	29,6	70,4
2. Kültürel Miras Ünitesi	65,9	34,1
3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Ünitesi	70,4	29,6
4. Bilim, Teknoloji ve Toplum Ünitesi	46,8	53,2
5. Üretim, Tüketim ve Dağıtım Ünitesi	42,4	57,6
6. Etkin Vatandaşlık Ünitesi	47,6	52,4
7. Küresel Bağlantılar Ünitesi	48,2	51,8
Ortalama	50,1	49,9

Tablo 9’da dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yer alan toplam 7 ünitedeki görsellerin ortalamaları alınarak, ortalama deneyimleme yüzdeleri elde edilmiştir. Görsellerdeki içeriğe ilişkin en yüksek oranda deneyimlemenin olduğu ünite %70,4 “Evet” yanıtı ile 3. ünite olan “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ünitesi olurken; en az deneyimlemenin olduğu ünite 1. ünite olan “Birey ve Toplum” ünitesi olmuştur (%70,4 “Hayır”). Bütün üniteler göz önüne alındığında, öğrencilerin kitaplardaki görsellerin ve etkinliklerin yaklaşık yarısını deneyimledikleri sonucuna ulaşılabilir (%50,1 “Evet”).

Sınıf Öğretmenlerinin Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Görüşleri

3.9. TABLO 10: ANKETE KATILAN SINIF ÖĞRETMENLERİNİN CİNSİYET VE MESLEKİ KIDEM VERİLERİ

Cinsiyet	Frekans f	Yüzde %
Kadın	41	82,0
Erkek	9	18,0
Mesleki Kıdem		
0-3	36	72,00
4-6	11	22,00
7-10	3	6,00

Araştırmanın diğer boyutu olan “Sınıf Öğretmenlerinin Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarıyla İlgili Görüşleri”ni ele alan anket, öğretmenlerin tamamen

gönüllü katılımlarıyla gerçekleşmiştir. Ankete dahil olan öğretmenlerin başlıca ortak noktası köy okullarında (Birleştirilmiş sınıflı ilkokullar veya taşıma merkezli ilkokullar) sınıf öğretmenliği görevi yapmaları ve kendi tecrübelerinden yola çıkarak anketi yanıtlamalarıdır. Öğretmenlere yöneltilen sorular “Evet”, “Kısmen” ve “Hayır” olacak şekilde cevaplandırılmıştır ve elde edilen sonuçlar frekans ve yüzdeler halinde tablolştırılmıştır. Bu ankete 41’i kadın 9’u erkek olmak üzere, köylerde öğretmenlik yapan 50 sınıf öğretmeni katılmıştır. Öğretmenlerin çoğu mesleğinin ilk yıllarındadır (%72).

3.10. TABLO 11: SINIF ÖĞRETMENLERİNİN HAYAT BİLGİSİ VE SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARIYLA İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

	Evet		Kısmen		Hayır	
	f	%	f	%	f	%
1.Ders kitabı öğretim programını kapsayacak şekilde düzenlenmiş mi?	21	42	24	48	5	10
2.Dersin kazanımları ders kitabında yeterince işlenmiş mi?	12	24	26	52	12	24
3.Ders içeriğini oluşturan temalar, günlük hayatla bağlantılı bir şekilde işlenmiş mi?	26	52	19	38	5	10
4.Dersin kazanımları bilimsel düşünme yöntemini güçlendirecek (inceleme ve gözlem yapma, deney yapma, deneylerden sonuç çıkarma ve bu sonuçları kontrol etme vb.) şekilde işlenmiş mi?	10	20	28	56	12	24
5.Ders kitabında yer alan kavramlar öğrenci düzeyine uygun mu?	19	38	24	48	7	14
6.Ders kitabında kazanımları gerçekleştirmeye yönelik örnekler yeterince yer almış mı?	7	14	28	56	15	30
7.Ders kitabında yer alan konuların aynı sınıfta okutulan diğer derslerle bağlantısı kurulmuş mu?	22	44	22	44	6	12
8.Ders kitabında yer alan metinler, resimler ve fotoğraflar kültürümüzün gelişmesini ve devamlılığını sağlayacak nitelikte mi?	17	34	24	48	9	18
9.Ders kitabında gereksiz bilgi ve ayrıntılardan kaçınılmış mı?	19	38	20	40	11	22
10.Ders kitabında kazanımlar öğrenciyi sorgulama, araştırma ve incelemeye yönlendirecek şekilde işlenmiş mi?	10	20	29	58	11	22
11.Ders kitabında bilimsel bilgiler güncel olarak verilmiş mi?	22	44	15	30	13	26
12.Ders kitabında kazanımların işleniş yakından uzağa, basitten karmaşığa, somuttan soyuta giden bir yöntem izlenmiş mi?	25	50	20	40	5	10
13.Ders kitabında metinleri anlamayı kolaylaştıracak veya yorumlamak için kullanılan görseller metin ile uyumlu mu?	27	54	16	32	7	14
14.Ders kitabında kazanımlar; öğrenciyi muhakemeye, bağımsız ve yaratıcı düşünmeye, eleştirel düşünmeye, kıyaslamaya ve edinilen bilgilerden hareketle sonuçlar çıkarmaya yönelik işlenmiş mi?	10	20	28	56	12	24
15.Ders kitabından kazanımlarla ilgili hazırlık çalışmaları öğrenciyi düşünmeye ve araştırmaya yöneltecek nitelikte mi?	15	30	25	50	10	20
16.Ders kitabı öğrencinin yeni bilgileri ezberlemesini değil, zihninde yapılandırmasını sağlayacak şekilde düzenlenmiş mi?	13	26	25	50	12	24
17.Ders kitabı öğrencilerin sınıfta aktif rol almasına imkân verecek şekilde düzenlenmiş mi?	13	26	23	46	14	28
18.Kazanımın işlenişinin sonunda verilen ölçme ve değerlendirme soruları öğrencilerin kazanımla ilgili bilgi, beceri, tutum ve yeterlikleri kazanıp kazanamadıklarını belirleyici nitelikte mi?	10	20	28	56	12	24
19.Ders kitaplarında geçen görsellere öğrenciler aşına mı?	21	42	21	42	8	16

Tablo 11’de görüldüğü gibi köyde görev yapmakta olan sınıf öğretmenleri, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarının verilen kriterler doğrultusunda %33,58 oranla uyuşmakta olduğunu belirtirken, %46,84 oranında ise kısmen uyuşmakta olduğu, %19,58 oranında ise uyuşmadığı görüşleri belirtilmiştir (madde 1).

Maddeler içerisinde en yüksek “Evet” oranına sahip olan 13. madde, “*Ders kitabında metinleri anlamayı kolaylaştıracak veya yorumlamak için kullanılan görseller metin ile uyumlu mu?*” sorusu %54 oranında öğretmenler tarafından onaylanmıştır. “Kısmen” uyumlu olduğunu düşünenler ise %32 oranındadır.

Benzer şekilde, “*Ders içeriğini oluşturan temalar, günlük hayatla bağlantılı bir şekilde işlenmiş mi?*” maddesine sınıf öğretmenlerinin yarısından çoğu (%52) “Evet” yanıtını verirken, %10’u “Hayır” yanıtını vermiştir.

En yüksek “Hayır” oranında sahip olan madde ise %30 oranıyla 6. madde olan “*Ders kitabında kazanımları gerçekleştirmeye yönelik örnekler yeterince yer almış mı?*” maddesidir. Yeterince yer aldığını düşünenler ise %14’de kalmıştır.

Görsellerle ilgili olan 8. maddede, “*Ders kitabında yer alan metinler, resimler ve fotoğraflar kültürümüzün gelişmesini ve devamlılığını sağlayacak nitelikte mi?*” sorusu %34 oranında “Evet” yanıtı alırken, %48 oranında “Kısmen” yanıtını almıştır. Genel olarak, öğretmenler görsellere kültürel açıdan olumlu bakmaktadır.

Anketin son maddesi olan “*Ders kitaplarında geçen görsellere öğrenciler aşina mı?*” sorusuna öğretmenlerin %42’si “Evet” yanıtını verirken, %42’si “Kısmen” aşina olduklarını, %16’sı ise aşina olmadıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerle yapılan bire bir görüşmelerde görsel ve etkinliklerin yarısından çoğuna aşina olmadıkları göz önünde bulundurulursa, öğretmenler açısından bu oran çok daha düşüktür.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgularından yola çıkılarak elde edilen veriler ile öğretmen görüşlerinin alındığı anket sonuçları tartışılacaktır. İlkokul öğrencilerinin Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki görsellerin içeriğine ilişkin deneyimlerinin tespiti yapılmış ve köy okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinden bahsi geçen ders kitapları hakkında görüşleri alınmıştır. Bunların neticesinde yapılabilecek çeşitli araştırmalarla ilgili birtakım öneriler geliştirilmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA

İlkokulda mihver ders olarak okutulan Hayat Bilgisi dersi, birbirini takip eden sınıflar boyunca sarmal bir tema çerçevesince ilerlemektedir. 1., 2. ve 3. sınıflarda ele alınan 6 ünite ve ünitenin sıralanışı şu şekildedir: Okulumuzda Hayat, Evimizde Hayat, Sağlıklı Hayat, Güvenli Hayat, Ülkemizde Hayat ve Doğada Hayat.

Birinci sınıf Hayat Bilgisi ders kitabının, belirtilen tüm ünitelerde yer alan görselleri, öğrencilerle yapılan bire bir görüşmelerin sonucunda yarısından fazlasının deneyimlemediği tespit edilmiştir. Altı üniteden derlenen 48 madde içerisinde öğrencilerin tamamının aşına olduğu, yani deneyimlediği bir görsel yokken, ikinci ünitenin ikinci maddesinde yer alan “*Baban hiç elektrikli süpürge ile evi süpürür mü?*” sorusuna öğrencilerin tamamı “Hayır” yanıtı vererek hiç deneyimlemediklerini göstermişlerdir. Öğrencilerin bu görseli deneyimlememelerinin sebebi olarak yaşadıkları kültürden kaynaklandığı düşünülmektedir. Toplumsal cinsiyet rolü olarak evi genellikle kadının süpürdüğü görüşü çocuklara aktarılmış olabilir. Çünkü birey, içinde yaşadığı toplumun kültürel bakış açısıyla ve kendisine biçilen kadın, erkek rollerini benimsemekle toplumda var olmayı sürdürmektedir. Her toplumun kendince geliştirdiği cinsiyet rolleri, mevcut biyolojik farklılıkların dışında, kültürel aktarımlarla şekillendirmekte oldukları davranışları kapsamaktadır. Böylelikle bir kadın veya erkeğin toplum içindeki davranışları, giyim tarzları ve düşünce yapısı bakımından tamamen o kültürün normlarını sergilemektedir. Sonuç olarak, cinsiyet

rolleri toplumun kültüründen bağımsız düşünülemez ve kültürün birer yansımasıdır (Onaran, Büker ve Bir, 1998; Newman, 2002; Ersoy, 2009).

İkinci sınıf Hayat Bilgisi ders kitabında ise altıncı ve son ünite olan “Doğada Hayat” ünitesi dışında öğrencilerin çoğunluğunun görsellere tanıdık olmadığı anlaşılmıştır. Öğrencilerin tamamının deneyim sahibi olduğu 1 madde bulunurken, deneyimlemedikleri 3 madde tespit edilmiştir. Bunlardan, “*Hiç tuvale resim yaptın mı veya tuval gördün mü?*” maddesine öğrencilerin tamamı “Hayır” yanıtını vermişlerdir. Bu da öğrencilerin köyde sınırlı imkânlarla sahip olduğunu veya sanat etkinliklerine yeterince fırsat verilmediğini düşündürmektedir. “Sağlıklı Hayat” başlıklı üçüncü üniteye yer alan “*Yemekleri masada, ayrı tabaklarda yer misiniz?*” sorusuna öğrencilerin “Hayır” yanıtını vermesi de yemek yeme kültür ve alışkanlıklarının dışında kalmasından kaynaklanıyor olabilir. Öğrencilerin hiçbirinin deneyim sahibi olmadığı diğer bir madde ise, “*Baban evi elektrikli süpürge ile süpürür mü?*” sorulu görseldir. Tıpkı birinci sınıfta benzer bir görselle temsil edilen maddede olduğu gibi öğrenciler böyle bir durumla ev içinde karşılaşmamışlardır.

Üçüncü sınıf Hayat Bilgisi ders kitabında yer alan, 79 görselden oluşan altı ünitenin öğrencilerin yarısından fazlasının deneyimlemediği görseller içerdiği tespit edilmiştir. Bir maddeye sadece öğrencilerin tamamı “Evet” yanıtını vermişlerdir. Bu madde, “Güvenli Hayat” başlıklı dördüncü ünitenin ikinci maddesi olan “*Hiç trafik lambası gördün mü?*” sorulu görseldir. Çocukların tamamı, yapılan bire bir görüşmelerden öğrenildiği üzere ilçe merkezine gitmeleri aracılığıyla trafik lambasını gördüklerini belirtmişlerdir. Altı maddeye ise öğrencilerin tümü “Hayır” yanıtını vermişlerdir. Bunlardan birisi “*Hiç piyano çaldın mı veya gördün mü?*” sorulu görseldir. Öğrencilerin sınırlı çevre ve imkân koşulları dahilinde flüt, bağlama ve nadir de olsa gitar çalgı aletinin dışında bir enstrüman görmedikleri yapılan görüşmelerde tespit edilmiştir. Bunun başlıca sebebi, müziğe gerekli önemin verilmemesi ve müzik kültürünün farklılığı olabilir. “*Hiç sahnede şarkı söyledin mi ya da şarkı söyleyenleri izledin mi?*” sorulu görsel de öğrencilerin daha önce deneyimlemedikleri bir durumdur. Köy toplumu içerisinde bu tür sosyal ve kültürel faaliyetlerin olmaması buna neden olarak gösterilebilir. Bir diğer deneyimlemedikleri durum, “Evimizde Hayat” adlı ikinci ünitenin 22. maddesindeki “*Hiç kitapçıya gittin mi?*” sorusuyla

tespit edilmiştir. Bu durumun nedeni, öğrencilerin kitap, kırtasiye ve benzeri ihtiyaçlarını köylerinde bulunan sabit veya gezen “Çerçi” adını verdikleri kişilerin, il veya ilçeden getirdikleri karma alışveriş arabalarından temin etmeleri olabilir. Beşinci ünite olan “Ülkemizde Hayat”ın 4. maddesi “*Hiç müzeye gittin mi?*” ve 5. maddesi olan “*Hiç tarihi bir yer ziyaret ettin mi?*” aktivitelerinin de öğrencilerin hiçbirinin deneyimlemedikleri aktiviteler olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, ailelerin bunun gibi faaliyetlere önem ve öncelik vermemeleri olabilir. Ayrıca, okullardaki gezi-gözlem faaliyetlerinin eksikliğinden kaynaklandığı da düşünülmektedir. Öğrencilerin deneyimlemedikleri bir diğer madde “Doğada Hayat” adlı altıncı ünitenin 2. maddesinde yer alan “*Hiç kamp yaptın mı?*” sorulu görseldir. Öğrenciler kamp yapabilecek donanımdan uzak olmaları ve yaşadıkları kültürde kamp yapmanın yaygın olmaması buna neden olarak gösterilebilir.

Yedi üniteden ve 58 maddeden oluşan dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında kullanılan görseller daha çok fotoğraflar şeklindedir. Bu fotoğraflardan 7’si öğrencilerin tamamına tanıdık gelmiş; 2 görseli ise öğrencilerin hiçbirinin deneyimlemediği tespit edilmiştir. Ders kitapları arasında genele bakıldığında öğrencilerin en aşina olup deneyimlediği ders kitabı, Sosyal Bilgiler olduğu söylenebilir. Bu durumda, çocukların yaşlarında büyümeyle beraber deneyim durumlarının artmış olması, Sosyal Bilgiler ders kitabında görsellerin olabildiğince sade kullanılması ve olaydan çok, varlık fotoğraflarına yer verilmesi etkili olmuş olabilir.

Kültür üzerine birçok araştırması olan Edward T. Hall (1976)’un kültürlerarası teorilerinin çoğu sözsüz iletişim alanındadır. Hall’a göre iletişimlerin çoğu bilinçsizce meydana gelmektedir. Örneğin sözsüz iletişim olarak jest-mimik, hareket ile insanların birbirine olan yakınsal mesafeler bilinçdışı gerçekleşen beden diliyle ortaya konan iletişimdir. Sözsüz iletişim dediğimiz bu iletişim çeşidi ise ülkeden ülkeye hatta bölgeden bölgeye bile değişmektedir. Burada önemli nokta ise zaman ve alandır. Yüksek ve düşük bağlamlı iletişim de bağlam ve anlamın birbiriyle alakalı olduğuna, farklı kültürden insanları etkileşim veya olaylar çerçevesinde bilgiyi yorumlamaları veya algılamalarında yüksek bağlam ile düşük bağlam arasında benzerlikler bulunmuştur. Doğu toplumlarının kültürleri, Batı toplumlarına göre yüksek bağlamlı

bir seyirde devam etmektedir. Yüksek bağlam kültürlerinde, iletişim oldukça örtüktür. Çünkü bağlam kelimelerden daha öncelikli olandır. Yüksek bağlam kültür özelliklerinden bazıları şöyledir: Geleneklere değer verilir. Ses tonu, yüz ifadeleri, beden dili gibi sözsüz işaretlere güvenilir. Daha güçlü sınırlara sahiptir ve bir gruba ait olma esastır. Değişim yavaştır ve reddedilmeye açık değildir. Kolektivisttir. Düşük bağlam kültürlerinin ise bazı özellikleri şu şekildedir: Kısa vadeli ve sık ilişkiler kurulur. İletişim daha doğrudan ve açıktır. Hızlı değişim içerir ve mesajdaki tüm bilgiler istenir. Yüksek bağlamlı kültürlerde, insanlar dünyanın işleyişiyle ilgili benzer deneyimler ve beklentiler paylaşmakta oldukları için sözlü mesaj beklentisi daha azdır (Hall ve Hall, 2001; Frost, 2013; Aksoy, 2016; Dinçaslan, 2018; AFS, 2019). Türkiye kültürel zenginliği yüksek olan bir ülke olmakla birlikte, bölgeler arası çeşitlilik gösteren bir ülkedir. Doğu ile batı bölgeler arasında yüksek ve düşük bağlamlı kültürler mevcuttur. Bu çalışmaya dahil olan bölge yüksek bağlamlı kültürün yoğunluk gösterdiği bir bölge olduğundan, geleneklerin ve toplumsal rollerin baskın olması kaçınılmazdır. Bu durum öğrencilerin cevaplarına da yansımıştır.

Hayat Bilgisi ders kitabında verilen hayır yanıtlarının büyük bir kısmının Demirel ve Kiroğlu'nun (2005), ders kitaplarında resimlemeler için belirlediği ve dikkat edilmesinin gerekliliğini vurguladığı kriterlerden olan “Resimlemede Sosyo-Kültürel Ortam ve Coğrafya”dan kaynaklandığı görülmektedir. Tek bir merkezden, 7 coğrafi bölgeye dağıtımı yapılan bu ders kitaplarına öğrencilerin, yöresel ve bölgesel farklılıklar nedeniyle, deneyim sahibi olmamaları kaçınılmazdır. Ekonomik sınırlılık içerisinde olan köy okulu öğrencilerinin derse yardımcı materyal ihtiyaçlarının varlığı ve bu materyallerin ücretsiz dağıtımı ile kolay ulaşılabilir olması önem teşkil etmektedir. Ancak, bu araştırma sonuçlarından da anlaşılacağı gibi, gerek kültürel gerekse ekonomik nedenlerden dolayı, öğrenciler, özellikle küçük yaşlarda, ders kitaplarındaki görsellere aşina olmayabilirler. Dolayısıyla, köy öğretmenlerinin bu bilinçle hareket ederek öğrencilerdeki bu eksikliğin giderilmesine, deneyimleme imkanları sağlamaya yönelik çaba harcamaları gerekmektedir.

Sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitapları hakkında görüşlerinden elde edilen bulguları incelendiğinde, genellikle düşüncelerinin “Kısmen” ile sınırlı kaldığı gözlenmektedir. 19. madde olan “Ders kitabına öğrenciler

aşına mı?” sorusuna ise yoğunlukları eşit dağılım gösteren “Evet” ve “Kısmen” yanıtları daha fazla tercih edilmiş olmasına rağmen, öğrencilerden edinilen sonuçlar, genelinin ders kitaplarındaki görselleri deneyimlemediğine yöneliktir. Bu durum, öğretmenlerin, öğrencilerle ilgili yeterli farkındalığının bulunmamasından kaynaklanabilir. Öte yandan, öğretmenler farklı köylerde çalıştığı için, bu çalışmadaki öğrenci profili onların okullarındakinden farklı olabilir.

Öğrencilerin içinde yaşadıkları toplumun ders kitaplarını deneyimleme durumlarının büyük önem taşıdığı düşünülmektedir. Çünkü Vygotsky’e (1962) göre, öğrenme sürecinde bireyin içinde yaşadığı toplumdaki ayrı düşünülmesi mümkün değildir. Birey, sürekli etkileşim halinde ve toplumdaki topluma değişiklik gösteren kültürel motifleri de bünyesine almakta ve bu motiflerin koşul ve şartlar neticesinde oluşturduğu kültürel sentezi sergilemektedir (Santrock, 1995; Akt. Öncü, 1999).

Birey sosyo-kültürel gelişim kuramına göre, 2 yaşından itibaren içinde yaşadığı mevcut kültürden etkilenmeye başlar ve öğrenme süresince psikolojik etmelerden daha çok kültürel algı büyük önem taşımaktadır (Çeçen, 2000; Ahioğlu, 2008). Böylelikle, öğrenme toplumsal faktörlü bir dinamizme dönüşmektedir. Bunun yanı sıra öğrenmeyi şekillendirip yönlendiren de yine kültürel arzu ve isteklerdir. Örneğin kadın ve erkeğe biçilen roller ve bu rollerin doğrultusunda yaşam biçimlerini şekillendirmek de sosyo-kültürel öğrenmenin bir ürünü olarak kabul edilmektedir (Dedeoğlu, 2000; Bolat, 2018).

Vygotsky göre öğrenme, bir başına gerçekleşip sonuçlanacak bir eylem olarak ele alınabilecek bir süreç değildir. Çocuğun gelişimi süresince çevre ile sürekli etkileşimler ve aktarımlar söz konusudur. Başlarda dil ile devam eden iletişim sonraları davranışları etkisi altına almaya başlar ve bu döngü neticesinde birey, yaşamını ve öğrenmelerini bu iletişim serüveniyle biçimlendirir (Okan, 1998; Ergün ve Özsüer, 2006).

Sosyo-kültürel kuramın yanı sıra, doğacı kuram, göre toplumdaki kadınlara biçilen rol haline gelen iş ve eylemlerin kadınların biyolojik özelliklerinden kaynaklandığını iddia etmektedir. Doğacı kurama karşı çıkan feminist kuram ise,

toplumsal normları ve rolleri belirleyen ana sebebin toplumsal örgütlenmeden kaynaklandığını ileri sürmektedir. Toplum düzeninin dinamik bir değişim sürecine girmesiyle birlikte bu rollerde çeşitli değişimler yaşanmıştır ve kadın ile erkek arasında hayali sınırlılıklar ve farklılıkların (biyolojik etkenler hariç) çoğu değişiklik göstermiştir (Slattery, 1992: 86-87; Akt. Savcı, 1999).

Çeşitli ve farklı yaşayış tarzı olan diğer toplumlarda da kadına ve erkeğe yönelik rollerde ve bu roller arasındaki esneklik paylarındaki farklılıkların var olmasında toplumsal örgütlenmenin rolü büyüktür. Öte yandan, cinsiyet rolleri üzerinde medyanın da azımsanmayacak boyutta ve önemli bir etkisi bulunmaktadır. Özellikle medya aracılığıyla dayatılan, model haline getirilen ve idealize edilerek sunulan kadın rolleri ve davranışları pek çok kadın tarafından içselleştirilmektedir (Stanber, 1990: 2013; Akt. Okan, 1998). Toplumun birçok kırsal alanında cinsiyetçi yaklaşım ve rollere yönelik bakış açısının çok yavaş gelişim göstermesinin başlıca sebeplerinin altında medyanın yattığı düşünülmektedir. Toplumsal rollerde bir takım ekonomik gelişmelerle birlikte değişimler yaşansa da bu süreç bazı toplumlarda daha sancılı geçmektedir. Bunun yanı sıra, toplumlarda meydana gelen dönemsel farklılıkların beraberinde getirdiği toplumsal rollere bakış açısı olumlu olduğu kadar olumsuz yönde de ilerlemektedir (Nicolsan, 1994; Akt. Dedeoğlu, 2000).

Bu sebepler göz önüne alındığında öğrencilerin kitaplardaki görsellere ve aktiviteleri deneyimlememe sebepleri, çevre koşulları, yaşam tarzı ve kültürel etkenler, kapalı toplum düzeni, sosyo-ekonomik yetersizlikler ve medya gibi faktörler olduğu söylenebilir.

ÖNERİLER

Sosyo-kültürel farklılıkların dışında ortaya çıkan deneyimlememe durumları nisbeten daha kolay aşılabılır. Örneğin, çocukların koroda şarkı söylememiş olmamaları, öğretmenlerden kaynaklı bir durum olup, çözümü basittir. Bunun dışında, çocukların hiç kitapçıya, müzeye veya tarihi bir mekana gitmemiş olmaları durumu, ailelerle yapılacak bir görüşme veya bir okul gezisi ile ortadan kaldırılabilir. Çözüm yolları farklı olsa da, şu bir gerçek ki köy çocuklarının mahrum oldukları bazı imkanlar ve deneyimler vardır. Köy

öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının bu durumun farkında olmaları gerekir. Nitekim, bu araştırmadaki köy öğretmenleri, ders kitaplarındaki görsellerin büyük ölçüde öğrenci deneyimlerinden derlenmiş olduğunu belirtmişlerdir.

Öğrencilerin köydeki yaşantılarından, sosyo-ekonomik imkansızlıklardan kaynaklı olarak, ders kitaplarında yer alan görsellerdeki durumları deneyimlemelerinin düşük çıktığı düşünülmektedir. Bu durumun ortadan kalkması için öğretmenlerin mümkün olduğunca zengin, destekleyici materyal ve yöntemlere başvurması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, köy okullarına dağıtılacak kitaplarda köy hayatı ile ilgili unsurlara yer verilebilir. Ancak bu unsurlar çok dikkatli seçilmelidir. Örneğin, toplumsal cinsiyet rollerini ön plana çıkaracak görsellerden kaçınılmalıdır.

Sosyal etkinliklerin gerçekleştirilmesi gereken bazı haftalarda, MEB destekli gezi, tur ve benzeri faaliyetler yürütülerek sosyal bir etkinlik imkanı olmayan bölge ve okullara yönelik projeler geliştirilebilir. Böylelikle eğitimde imkan ve fırsat eşitliğine yönelik gelişimsel adımlar atılabilir. Ayrıca, okullarda zenginleştirilmiş kütüphane, aktif öğrenci kullanımına açık internet ve bilgisayar desteği (sanal müzeler, e-kitaplar, portallar, vb.) sağlanarak birtakım eksiklikler giderilebilir.

Köy öğrencilerinin ihtiyaçlarına yönelik olarak, kitap hazırlama komisyonlarında köylerde görev yapmış kişilerin de yer alması ve daha çok somut işlemler döneminde olan ilkökul öğrencilerinin kendi hayatlarına dair görsellere yer verilmesi tavsiye edilmektedir. Böylece, tüm bölgeleri bütüncül olarak temsil eden ders kitapları hazırlanarak öğrenci ile ders kitabı arasında daha güçlü bir bağ kurulması sağlanabilir.

Bu çalışma bir köy okulu ve 88 öğrenci ile sınırlıdır. Başka köy okullarından ve başka coğrafi bölgelerden öğrencilerle geniş katılımlı karşılaştırma araştırmaları yapılabilir. Ayrıca, öğretmenlerle yapılacak bire bir görüşmelerle, öğrencilerin deneyimlemedikleri durumlarla ilgili ne gibi yöntemler kullandıkları, bu süreçte hangi güçlüklerle karşılaştıkları gibi konularda detaylı bilgi alınabilir.

KAYNAKÇA

1.Kitaplar

Akyüz, Y. (2007). Türk Eğitim Sistemi, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Alpan, G. B. (2005). Görsel İletişim. İstanbul: YA-PA Yayıncılık.

Aşıcı, M., Baştürk, M., Çebi, A., Delice, A., Kabapınar, F., Kabapınar, Y., Kaptan, A., Kaptan, S., Kılıç, D., Mozakoğlu, M., Oral, B., Yangın, B. (2006). Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi. Ankara: Öğreti Yayıncılık.

Ataman, A., Şapolyo Erol, M., Gevrekçi, M., Çakmak, M., Ercan, L., Yüksel, S. ve Çetin, Ş. (2001). Yabancı Dil 4-8, Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu (1. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Bloom, B. S. (1979). İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme (1. Baskı). (D. A. Özçelik, Çev) Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Bertin, J. (1983). Semiology of Graphics, Wisconsin: The University of Wisconsin Press.

Britton, B. K., Woodward, A., Binkley, M., & Binkley, M. R. (Eds.). (1993). Learning From Textbooks: Theory And Practice. Psychology Press.

Ceyhan, E., Yiğit, B. (2003). Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi. Ankara: Anı Yayıncılık.

Çalık, T. (2001). Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuz Türkçe 1-8. Ankara: Nobel Yayınları.

Demirel, Ö., Kıroğlu, K. (2005). Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Erden, M. (2008). Eğitim Bilimlerine Giriş. Ankara: Arkadaş Yayıncılık.

Goodman, N., & Goodman, N. A. (1968). *Languages Of Art: An Approach To A Theory Of Symbols*. Hackett Publishing.

Güçlü, N., Topses, G., Yel, S., Korkmaz, A., Çakmak, M., Köksal, H. ve Albayrak, F. (2001). Hayat Bilgisi 1-3, Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu (1. basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Gültepeataç, B. (2001). Duyum ve Algı. Sosyal Bilimler Öğretiminde Alternatif Teknik ve Yöntemler Sempozyumu (s. 96–97). İstanbul: Eyüboğlu Eğitim Kurumları Yayınları.

Güneş, F. (2002), Ders Kitaplarının İncelenmesi. Ankara: Ocak Yayınları.

İskit, R. S. (2000). Türkiye’de Neşriyat Hareketleri Tarihine Bir Bakış. Milli Eğitim Basımevi.

Kılıç, A., S. Seven. (2002). Konu Alanı Ders Kitabı İncelmesi, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Kılıç, Z., Atasay, B., Tertemiz, N., Seren, M. ve Ercan, L. (2001). Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu, Fen Bilgisi 4-8, Ankara: Nobel Yayınevi.

Küçükahmet, L. (2004). Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu (Edt. Leyla Küçükahmet), Ankara: Nobel Yayıncılık.

Sakaoğlu, N. (1991). Osmanlı Eğitim Tarihi. İstanbul: İletişim Yayınları.

Seferoğlu, S. (2007). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Senemoğlu, N. (2012). Gelişim Öğrenme ve Öğretim (22. Baskı). Ankara: Gazi Kitapevi.

Sönmez, V. (1999). Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı. Ankara: Anı Yayıncılık.

Şahin, T. Y., Yıldırım S. (1999). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Ankara: Anı Yayıncılık.

Tosunoğlu, M., Arslan, M. ve Karakuş, İ. (2001). Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme. Ankara: Anıtepe.

Tütengil, C. O. (1979). 100 Soruda Kırsal Türkiye’nin Yapısı ve Sorunları. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Yalın, H. İ. (2004). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

2. Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

Akbulut, İ. (1992). Kitap Hastalıkları Hastanesi. Cumhuriyet Kitap, 189, 18-19.

Ahioğlu, N. (2008). Kültürel-Tarihsel Kuram Çerçevesinde Çocuk Gelişimi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 41(1), 163-186.

Akbal, Y. (2009). 1998 ve 2004 İlköğretim Programlarına Göre Hazırlanan Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının İçerik ve Kullanılabilirlik Açıklarından Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Aksoy, Z. (2016). Kùltùrlerarası İletişim Eđitiminde Őđrencilerin Kùltùrlerarası Duyarlılık Gelişimi Őz Değerlendirmeleri Őzerine Bir İnceleme. Selçuk İletişim, 9(3), 34-53.

Alpan, G. B. (2004). Ders Kitaplarındaki Grafik Tasarımın Őđrenci Başarısına ve Derse İlişkin Tutumlarına Etkisi. Journal of Educational Sciences & Practices, 3(6), 193-209.

Aslan, E. (2010). Tùrkiye Cumhuriyeti'nin İlk Ders Kitapları. Eğitim ve Bilim, 35 (158), 215-231.

Baysal, J. (1968). Mùteferrika'dan Birinci Meřrutiyete kadar Osmanlı Tùrklerinin Bastıkları Kitaplar. Edebiyat Fakùltesi.

Bayrakçı, M. (2005). Ders Kitapları Konusu ve İlkŐđretimde Őcretsiz Ders Kitabı Dağıtımı Projesi. Millî Eğitim Dergisi, 165, 7-20.

Çaydere, O. (2010). İlkŐđretim 1. Kademe 1. Sınıfta İlkokuma Ve Yazma Derslerinde Kullanılan Ders Kitabında Yer Alan GÖrsellerin Hazırlanmasında Sanatsal Tasarım İlke Ve Elemanlarının Kullanım Durumu. Yayımlanmamış Yùksek Lisans Tezi. Gazi Őniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitùsù, Ankara.

Çeçen, A. R. (2000). Vygotsky'nin Sosyo-Kùltùrel Perspektifi Işığında Bilişsel Gelişime Katkıları. Çukurova Őniversitesi Eğitim Fakùltesi Dergisi, 2(19), 21-26.

Çelik, F. (2006). Tùrk Eğitim Sisteminde Hedefler Ve Hedef Belirlemede Yeni YŐnelimler. Burdur Eğitim Fakùltesi Dergisi, 6(11), 1-15.

DedeŐđlu, S. (2000). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açışından Tùrkiye'de Aile ve Kadın Emeđi. Toplum ve Bilim, 86, 139-170.

Demir, D. (2008). İlkŐđretim 1., 2. ve 3. Sınıf Tùrkçe Ders Kitaplarının GÖrsel Tasarım İlkelerine Uygunluđu Açışından İncelenmesi. Yùksek Lisans Tezi, Anadolu Őniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitùsù, Eskişehir.

Devlet Planlama Teşkilatı ve Komisyonu, K. K. Ő. İ. (2000). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu. DPT.

Doğan, R. (2009). Lise Biyoloji Ders Kitaplarının Eğitsel Tasarım Açışından Deđerlendirilmesinde Őđretmen Ve Őđretmen Adayı GŐrùřleri. Doktora Tezi, Selçuk Őniversitesi Fen Bilimleri Enstitùsù.

Doğan, Y., Torun, F. (2018). Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Nereye Doğru Gidiyor? The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences, 4(2), 111-125.

Eğitim Reformu Girişimi. (2005). Yeni Őđretim Programlarını İnceleme ve Değerlendirme Raporu. Sabancı Őniversitesi Eğitim Reformu Girişimi, İstanbul.

Ergün, M., Özsüer, S. (2006). Vygotsky'nin Yeniden Değerlendirilmesi. Afyon Karahisar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2, 269-292.

Ersoy, E. (2009). Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği (Malatya örneği). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(2), 209-230.

Ersoy, A. F. ve Kaya, E. (2009). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının (2004) Uygulama Sürecine İlişkin Öğrenci Görüşleri. Kastamonu Eğitim Dergisi, 17(1), 71-86.

Güven, S. (2010). İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Ders ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Eğitim ve Bilim, 35(156), 84-95.

Hall, E. T., Hall, M. R. (2001). Key Concepts: Underlying Structures Of Culture. *International HRM: Managing Diversity In The Workplace*, 199-202.

Helvacı Tüzel, Ş. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Dersi Ders Kitaplarında Yer Alan Görsellerin Düzenlenmesi Bağlamında Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

İnan, M., Demir M. (2018). Eğitimde Fırsat Eşitliği ve Kamu Politikaları: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20(2), 337-359.

Kadıoğlu Ateş, H. ve Mazı, M. G. (2016). Deneyim ve Eğitim: John Dewey. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi. 4(34), 554-572.

Kılıç, A. (2003). "İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Resimleme-İçerik İlişkisi Üzerine Bir İnceleme, İlköğretim İkinci Sınıf İçin Türkçe Kitabı'nın Tasarım ve Resimlemesi". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: H.Ü.

Kılınç, A., Tüzel, S. (2008). Metin Seçimi Açısından İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi. Bahçeşehir Üniversitesi, Türkçe Öğretim Kongresi.

Kızılsafak, E. (2017). Kitabın Gelişiminden Ciltlemeye. İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, 3(5), 13-22.

Kuşçu, E. (2013). Fransızca Öğretiminde Yeni Bir Soluk "Cache-Cache". *Electronic Turkish Studies*, 8(10), 405-421.

Mullis, I. V. (1997). Mathematics Achievement in the Primary School Years. IEA's Third International Mathematics and Science Study (TIMSS). TIMSS International Study Center, Center for the Study of Testing, Evaluation, and Educational Policy, Campion Hall, School of Education, Boston College, Chestnut Hill, MA.

Newman, L. K. (2002), "Sex, Gender and Culture: Issues in the Definition, Assesment and Treatment of Gender Identity Disorder", *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 7, 358-367.

Okan, Z. A. (1998). Dil ve Cinsiyet: Reklam Dili Çözümlemesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(5), 187-198.

Onaran, O., Büker, S. ve Bir, A. A. (1998). Eskişehir'de Erkek Rol ve Tutumlarına İlişkin Alan Araştırması. Anadolu Üniversitesi.

Öncü, T. (1999). Lev S. Vygotsky'nin Gelişim Kuramı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 39(1-2), 227-236.

Sancak, G. (2015). "Kırsal ve Kentsel Kesimdeki Sınıf Öğretmenlerinin Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Süreci Yeterliklerinin Değerlendirilmesi". Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Kütahya.

Savcı, İ. (1999). Toplumsal Cinsiyet ve Teknoloji. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 54(1), 123-142.

Schwartz, N. H., Ellsworth, L. S., Graham, L., ve Knight, B. (1998). Accessing Prior Knowledge to Remember Text: A comparison of Advance Organizers And Maps. *Contemp. Educ. Psychol*, 23, 65-89.

Stylianidou, F. (2002). Analysis Of Science Textbook Pictures About Energy And Pupils' Readings Of Them. *International Journal of Science Education*, 24(3), 257-283.

Şahin, M. (2014). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23(1), 31-46.

Taş, A. M. (2007). Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(17), 519-532.

Tural, E. (2007). İlköğretim II. Basamak Fen Bilgisi Ders Kitaplarında Kullanılan Görsellerin Biçim ve İçerik Yönünden İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuzmayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Uzal, G., Önen, F., Erdem, A. ve Gürdal, A. (2011). Öğretmenlerin Yapılandırıcı Programının Uygulanabilirliğine ve Alanla İlgili Kitapların Yeterliliğine İlişkin Görüşleri: Tekirdağ Örneği. Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi, 5(2), 115-137.

Yazar, İ. (2003). Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarına Görsel Açından Bir Yaklaşım. I. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi. 15-17 Mayıs.

3. Elektronik Kaynaklar

AFS, (2019). Intercultural Learning for AFS & Friends. AFS Worl Cafe. <https://woca.afs.org/education/p/icl-for-afs-and-friends#/> / Erişim Tarihi: 21.06.2019.

Aykaç, N. (2007). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim-Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 22, 46-73. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/esosder/article/view/5000068120/5000063184> / Erişim Tarihi: 16.12.2018.

Dinçaslan, B. M. (2018). Yüksek Bağlamlı Kùltürler ve Yolsuzluk Arasındaki İlişki. https://www.academia.edu/37952081/Y%C3%BCksek_Ba%C4%9Flaml%C4%B1_K%C3%BClt%C3%BCrler_ve_Yolsuzluk_Aras%C4%B1ndaki_%C4%B0li%C5%9Fki / Erişim Tarihi: 21.06.2019.

Birleşmiş Milletler, (1989). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Metni. http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/birlesmismilletler.pdf / Erişim Tarihi: 09.01.2019.

Bolat, N. (2018). Erkek Egemen Bir Dünyada Kadının Medyada Temsiliyeti Üzerine Bir İnceleme: Eřkiya Dünyaya Hükümdar Olmaz Dizisi Örneği. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakùltesi Elektronik Dergisi, 6(2), 1676-1703. https://www.researchgate.net/publication/329415780_ERKEK_EGEMEN_BIR_DU_NYADA_KADININ_MEDYADA_TEMSILİYETI_UZERINE_BIR_INCELEME_ESKIYA_DUNYAYA_HUKUMDAR_OLMAZ_DIZISI_ORNEGI_AN_ANALYSIS_ON_REPRESENTATION_OF_WOMAN_IN_MALE-DOMINATED_WORLD_WITHIN_THE_CONTEXT / Erişim Tarihi: 04.02.2019.

Eroğlu, A. (2017). John Dewey'de Deneyim ve Sanat. Hiperlink Eğitim İletişim Yay. San. Tic. ve Ltd. şti., (58-59). https://books.google.com.tr/books?id=bVxaDwAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=deneyim&hl=tr&sa=X&ved=0ahUKEwjKqIWb_JPjAhWipYsKHdc8CAQQ6AEIKTAA#v=snippet&q=deneyim&f=false / Erişim Tarihi: 28.06.2019

Frost, A. (2013). High Context and Low Context Cultures. <https://restaurantkyoto.dk/blog/en/high-context-and-low-context-cultures/> / Erişim Tarihi: 24.06.2019.

Kalkınma Bakanlığı. (2013). Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018). Ankara: Kalkınma Bakanlığı. (31). https://pbk.tbmm.gov.tr/dokumanlar/10-kalkinma_plani.pdf / Erişim Tarihi: 11.01.2019.

MEB, (1991). Okul Kitaplarının Maarif Vekilliğince Bastırılması Hakkında Talimatname. https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/165/ayrakci.htm / Erişim Tarihi: 04.10.2018.

MEB (2012). 12 Yıllık Zorunlu Eğitim: Sorular-Cevaplar. http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2012/12Yil_Soru_Cevaplar.pdf / Erişim Tarihi: 19.09.2018.

MEB Ders Kitapları ve Araçları Yönetmeliği Tebliğler Dergisi (2012). 28409.
<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/dersarac/dersarac.html> / Erişim Tarihi: 11.12.2018.

MEB, (2019). Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği.
<http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1605.pdf> / Erişim Tarihi: 06.01.2019.

TDK (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu), (2019 (a)).
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=DENEY%C4%B0M /
Erişim Tarihi: 28.06.2019.

TDK (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu), (2019 (b)).
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c31c11a88b562.38902132 / Erişim Tarihi: 06.01.2019.

EKLER

EK I. Öğretmenlerin Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ile İlgili Görüşleri

Sorular	Evettir	Kısmen	Hayır
	f %	f %	f %
1. Ders kitabı öğretim programını kapsayacak şekilde düzenlenmiş mi?			
2. Dersin kazanımları ders kitabında yeterince işlenmiş mi?			
3. Dersin içeriğini oluşturan temalar, günlük hayatla bağlantılı bir şekilde işlenmiş mi?			
4. Dersin kazanımları bilimsel düşünme yöntemini güçlendirecek (inceleme ve gözlem yapma, deney yapma, deneylerden sonuç çıkarma ve bu sonuçları kontrol etme vb.) şekilde işlenmiş mi?			
5. Ders kitabında yer alan kavramlar öğrenci düzeyine uygun mu?			
6. Ders kitabında kazanımları gerçekleştirmeye yönelik örnekler yeterince yer almış mı?			
7. Ders kitabında yer alan konuların aynı sınıfta okutulan diğer derslerle bağlantısı kurulmuş mu?			
8. Ders kitabında yer alan metinler, resimler ve fotoğraflar kültürümüzün gelişmesini ve devamlılığını sağlayacak nitelikte mi?			
9. Ders kitabında gereksiz bilgi ve ayrıntılardan kaçınılmış mı?			
10. Ders kitabında kazanımlar öğrenciyi sorgulama, araştırma ve incelemeye yönlendirecek şekilde işlenmiş mi?			
11. Ders kitabında bilimsel bilgiler güncel olarak verilmiş mi?			
12. Ders kitabında kazanımların işlenişinde yakından uzağa, basitten karmaşığa, somuttan soyuta giden bir yöntem izlenmiş mi?			
13. Ders kitabında metinleri anlamayı kolaylaştıracak veya yorumlamak için kullanılan görseller metin ile uyumlu mu?			
14. Ders kitabında kazanımlar; öğrenciyi muhakemeye, bağımsız ve yaratıcı düşünmeye, eleştirel düşünmeye, kıyaslamaya ve edinilen bilgilerden hareketle sonuçlar çıkarmaya yönelik işlenmiş mi?			
15. Ders kitabında kazanımlarla ilgili hazırlık çalışmaları öğrenciyi düşünmeye ve araştırmaya yönetecek nitelikte mi?			
16. Ders kitabı öğrencinin yeni bilgileri ezberlemesini değil, zihninde yapılandırmasını sağlayacak şekilde düzenlenmiş mi?			
17. Ders kitabı öğrencilerin sınıfta aktif rol almasına imkân verecek şekilde düzenlenmiş mi?			
18. Kazanımın işlenişinin sonunda verilen ölçme ve değerlendirme soruları öğrencilerin kazanımla ilgili bilgi, beceri, değer, tutum ve yeterlikleri kazanıp kazanamadıklarını belirleyici nitelikte mi?			
19. Ders kitaplarında geçen görsellere öğrenciler aşina mı?			

EK II. 1. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Görsellerinin İçeriğine İlişkin Öğrenci Deneyimleri Formu

Görsel Sayfa No		Evet	Hayır
1. Ünite: Okulumuzda Hayat			
13	Hiç anne ve babanla okula gittin mi?		
18	Hiç trafik lambası gördün mü?		
18	Hiç yaya yolu gördün mü veya yaya yolunda yürüdün mü?		
19	Hiç polis arabası gördün mü?		
20	Hiç üst geçit kullanarak karşıdan karşıya geçtin mi?		
21	Masaları ve oturma yerleri olan bir kantin gördün mü?		
30	Tuvalet ihtiyacın için klozet kullandın mı?		
2. Ünite: Evimizde Hayat			
59	Hiç anne ve babanla beraber dışarı çıkıp vakit geçirir misin?		
62	Baban hiç elektrikli süpürge ile evi süpürür mü?		
62	Hiç bazada uyudun mu?		
62	Hiç evde masada yemek yedin mi?		
62	Sofra kurulurken baban da yardımcı olur mu?		
65	Çok katlı evlerin bulunduğu mahalle gördün mü?		
69	Evinizde kanepeler ya da koltuk var mı veya var olan bir eve gittin mi?		
70	Evinizde tablo var mı veya tabloları olan bir eve gittin mi?		
77	Hiç annen ile kıyafet alışverişine gittin mi?		
80	Ailecek oturup televizyon izler misiniz?		
80	Hiç masa lambası gördün mü?		
80	Hiç evde bilgisayarda oynadın mı?		
84	Hiç Anıtkabir'i gördün mü?		
3. Ünite: Sağlıklı Hayat			
91	Hiç diş hekimine gittin mi?		
102	Hiç mutfak dolapları olan bir mutfak gördün mü?		
4. Ünite: Güvenli Hayat			
113	Hiç asansöre bindin mi?		
114	Hiç itfaiye eri gördün mü?		
114	Hiç balkona çıktın mı?		
119	Hiç çocuk oto koltuğuna oturdun mu veya oturan gördün mü?		
121	Hiç yaya geçidi veya okul geçidi levhası gördün mü?		
122	Karşıdan karşıya geçmek için hiç alt geçit kullandın mı?		
122	Hiç trafik polisi gördün mü?		
123	Hiç trafik levhası gördün mü?		
124	Hiç kaldırımdan yürüdün mü?		
126	Hiç yolda spor yapan insanlar gördün mü?		
127	Ailenle birlikte internette vakit geçirir misin?		
129	Hiç ambulans gördün mü?		
129	Hiç itfaiye aracı gördün mü?		
129	Hiç jandarma aracı gördün mü?		
137	Hiç havuz gördün mü?		
5. Ünite: Ülkemizde Hayat			
144	Hiç deniz gördün mü?		
145	Hiç kar gördün mü?		
160	Hiç ailecek market alışverişine gittiniz mi?		
160	Hiç lambader gördün mü?		

164 Hiç fidan diktin mi?

6. Ünite: Doğada Hayat

180 Ailecek denize yüzmeye gittiniz mi?

180 Ailecek su kenarına pikniğe gittiniz mi?

183 Hiç geri dönüşüm kutusu gördün mü?

188 Hiç yazın arkadaşlarıyla denizde top oynadın mı?

188 Hiç arkadaşlarıyla kışın karda kaydın mı?

189 Hiç deniz kenarında şezlong ve şemsiye gördün mü?

EK III. 2. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Görsellerinin İçeriğine İlişkin Öğrenci Deneyimleri Formu

Görsel Sayfa No		Evet	Hayır
1. Ünite: Okulumuzda Hayat			
14	Hiç annenle birlikte yemek yaptın mı?		
14	Hiç uçurtma yaptın mı?		
15	Hiç tek başına gazete almaya gittin mi?		
16	Hiç sahnede mikrofonla şarkı söyledin mi?		
16	Hiç koltuk değnekli bir öğrenci gördün mü?		
16	Hiç tuvale resim yaptın mı veya tuval gördün mü?		
16	Hiç gitar çaldın mı veya gördün mü?		
17	Hiç tekerlekli sandalyede birini gördün mü?		
17	Hiç işitme engelli biriyle tanıştın mı?		
26	Hiç üst geçit ile karşıdan karşıya geçtin mi?		
26	Hiç yaya yolunu kullanarak karşıdan karşıya geçtin mi?		
27	Hiç kaldırımında yürüdün mü?		
27	Hiç trafik lambalı büyük bir cadde gördün mü?		
2. Ünite: Evimizde Hayat			
51	Evinizde L koltuk var mı veya yakınınızda olan var mı?		
51	Hiç orta sehpa gördün mü?		
51	Evinizde tablo var mı veya evinde tablo olan bir yakınınız var mı?		
51	Evde topuklu ayakkabıyla gezer misiniz veya gezenleri gördün mü?		
52	Evde annen, baban ve kardeş/kardeşlerinle oyun oynar mısınız?		
54	Yakın akrabalarınızla doğum günü kutlaması yapar mısınız?		
54	Hiç yılbaşı, doğum günü gibi günlerde kukuleta şapkası taktın mı veya gördün mü?		
54	Ailecek müzik aleti çalar veya şarkı söyler misiniz?		
57	Evde aile albümünü inceler misiniz?		
60	Hiç postacı gördün mü?		
60	Sen veya aileden biri hiç mektup aldı mı?		
60	Hiç kapı önü paspası gördün mü?		
61	Annen gazete okur mu?		
61	Annenle masada oturup sohbet eder misin?		
62	Hiç doğum günü davetiyesi yazdın mı veya bu davetiyeden aldın mı?		
63	Annen evde ütü yapar mı?		
63	Evde kendine ait dolabın var mı?		
63	Evde çalışma masan var mı?		
64	Evde işlere yardımcı olur musun?		
66	Ailecek hafta sonu planına birlikte karar verir misiniz?		
66	Evde saksıda veya vazoda çiçek yetiştirir misiniz?		
69	Yemekleri masada yer misiniz?		
69	Hiç kombi gördün mü?		
69	Kışın hiç kalorifer peteğinden ısındın mı?		
70	Kendine ait odan var mı veya arkadaşlarından birinin odası olan var mı?		
71	Evde bir arada aile harcamalarını planlıyor musunuz?		
75	Hiç belediye otobüsüne bindin mi?		
75	Hasta arkadaşına geçmiş olsun ziyaretine gittin mi?		
77	Hiç görme engelli biri gördün mü?		
78	Sabahları kahvaltı tabağı kullanarak kahvaltı yapar mısınız?		
78	Kitap okurken annen ve baban da sana eşlik eder mi?		

81 Evde tekli koltuğunuz var mı?

3. Ünite: Sağlıklı Hayat

89 Hiç küvette banyo yaptın mı?

89 Hiç duş başlığını gördün mü?

91 Yemekleri masada, ayrı tabaklarda yer misiniz?

98 Hiç yemekhanede yemek yedin mi?

98 Hiç pastaneye gittin mi?

102 Baban perde asar mı?

102 Ailecek temizlik yapar mısınız?

104 Ailecek pikniğe gider misiniz?

104 Su kenarında yeşil, piknik için mesire alanı gördün mü?

107 Hiç ambulans gördün mü?

107 Hiç hastaneye gittin mi?

108 Hiç sağlık merkezine gittin mi veya gördün mü?

109 Hiç eczaneye gittin mi veya gördün mü?

113 Hiç kardan adam yaptın mı veya kardan adam gördün mü?

115 Hiç kumdan kale yaptın mı?

115 Hiç deniz gördün mü?

116 Arkadaşlarınla kartopu oynadın mı?

4. Ünite: Güvenli Hayat

123 Tren veya tramvaya bindin mi ya da gördün mü?

124 Hiç gemiye veya vapura bindin mi ya da gördün mü?

124 Hiç kayak veya sandala bindin mi ya da gördün mü?

124 Hiç uçak, helikopter veya uçan balona bindin mi veya gördün mü?

131 Hiç polis gördün mü?

133 Hiç itfaiye aracı gördün mü?

134 Hiç jandarma gördün mü?

134 Hiç polis arabası gördün mü?

137 Hiç dizüstü bilgisayarını gördün mü?

137 Anne ve baban birlikte ödevlerine yardım eder mi?

138 Hiç bilgisayar oyunu oynadın mı?

139 Baban evi elektrikli süpürge ile süpürür mü?

142 Kum havuzlu, çok kaydıraklı bir parka gittin mi?

143 Hiç kask, dirseklik, dizlik taktın mı veya takanı gördün mü?

5. Ünite: Ülkemizde Hayat

167 Baban evde temizlik yapar mı?

174 Hiç fabrika gördün mü?

179 Arıcılıkta kullanılan kıyafeti hiç gördün mü?

6. Ünite: Doğada Hayat

191 Hiç fidan diktin mi?

198 Hiç geri dönüşüm kutusu gördün mü?

EK IV. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Görsellerinin İçeriğine İlişkin Öğrenci Deneyimleri Formu

Görsel Sayfa No		Evet	Hayır
1. Ünite: Okulumuzda Hayat			
12	Hiç gitar çaldın mı veya gitar gördün mü?		
14	Hiç yemekhanede yemek yedin mi?		
14	Hiç kaygan zemin tabelası gördün mü?		
24	Hiç piyano çaldın mı veya gördün mü?		
25	Hiç turnuvadan bir kupa kazandın mı veya bir kupa gördün mü?		
27	Hiç sahnede dans ettin mi veya sahnede dans edenleri izledin mi?		
27	Hiç sahnede şarkı söyledin mi ya da şarkı söyleyenleri izledin mi?		
27	Hiç fidan diktin mi?		
30	Hiç dilek veya şikâyet kutusu gördün mü?		
30	Hiç oylamaya katıldın mı?		
34	Derslerde hiç gösteri/drama yapıyor musun?		
35	Hiç fırıncı gördün mü?		
35	Hiç terzi gördün mü?		
35	Hiç diş hekimi gördün mü?		
2. Ünite: Evimizde Hayat			
46	Hiç kanep/koltuk gördün mü?		
46	Büyükannen veya büyükbaban seninle sohbet eder mi?		
46	Hiç tahtadan yapılmış oyuncak araba gördün mü?		
47	Hiç uzaktan kumandalı oyuncağın var mı veya gördün mü?		
50	Hiç orta sehpa gördün mü?		
50	Oturma odanızda yemek masanız var mı veya başkasının evinde gördün mü?		
50	Hiç tekli koltuk gördün mü?		
50	Hiç avize gördün mü?		
50	Evde tüm aile fertleri ev terliği giyer mi veya giyenleri gördün mü?		
51	Hiç lambader gördün mü?		
51	Hiç büyük şeritli pencere gördün mü?		
51	Hiç bazada uyudun mu veya baza gördün mü?		
51	Hiç panjurlu pencere gördün mü?		
54	Ailecek ev temizliği yapar mısınız?		
54	Baban elektrikli süpürge ile evi süpürür mü?		
54	Evinizde televizyon ünitesi var mı veya gördün mü?		
59	Kahvaltıda meyve suyu içer misiniz?		
59	Kahvaltıyı ayrı tabaklarda yapar mısınız?		
59	Kahvaltıyı masada yapar mısınız?		
63	Evde masada ders çalışır mısın?		
63	Hiç masa lambası gördün mü?		
66	Hiç kitapçıya gittin mi?		
66	Hiç tekerlekli sandalyede birini gördün mü?		
70	Hiç origami yaptın mı veya yapan gördün mü?		
3. Ünite: Sağlıklı Hayat			
78	Hiç küvette banyo yaptın mı veya gördün mü?		
78	Hiç duş başlığı gördün mü?		
78	Hiç klozet gördün mü?		
80	Hiç markete gittin mi?		

82	Hiç organik ürün pazarına gittin mi?
84	Evde topuklu ayakkabıyla gezer misiniz veya gezenleri gördün mü?
86	Ailecek mesire alanına pikniğe gider misiniz?
86	Doğaya atılan çöpleri toplar mısın?
4. Ünite: Güvenli Hayat	
94	Hiç yaya yolunu kullandın mı veya gördün mü?
94	Hiç trafik lambası gördün mü?
95	Hiç trafik levhaları gördün mü?
96	Hiç trafik polisi gördün mü?
100	Hiç rögar kapağı gördün mü?
103	Hiç polis arabası gördün mü?
103	Hiç ambulans gördün mü?
103	Hiç itfaiye aracı gördün mü?
104	Hiç durak tabelası gördün mü?
105	Hiç yeşil alanla çevrili parka gittin mi?
105	Hiç dışarıda bankta oturmuş, kitap okuyan kimse gördün mü?
105	Parkta köpeğini gezdiren birini gördün mü?
106	Hiç kaldırımında yürüdün mü?
106	Hiç otobüs durağı gördün mü?
109	Hiç bilgisayar masası gördün mü?
110	Bisiklete binerken kask, dizlik ve dirseklilik takar mısın veya takan birini gördün mü?
110	Hiç paten kaydın mı ya da paten gördün mü?
110	Hiç scooter kullandın mı veya scooter gördün mü?
5. Ünite: Ülkemizde Hayat	
120	Hiç büyükannen veya büyükbabanla birlikte ödev yaptın mı?
120	Evde kedi besler misiniz?
122	Ailecek valizler hazırlayıp seyahat ettiniz mi?
124	Hiç müzeye gittin mi?
125	Hiç tarihi bir yer ziyaret ettiniz mi?
125	Hiç tarihi bir kaleyi gördün mü?
131	Hiç seyahat sırasında kitap okuyan birini gördün mü?
135	Hiç stadyuma gittin mi veya stadyum gördün mü?
142	Hiç çimene oturup kitap okudun mu veya okuyan birini gördün mü?
6. Ünite: Doğada Hayat	
162	Hiç pusula gördün mü?
165	Hiç kamp yaptın mı?
165	Hiç su kenarı, yeşil ormanlık alan gördün mü?
166	Hiç masa üstü bilgisayar kullandın mı?
167	Hiç geri dönüşüm kutusu gördün mü?
171	Hiç uçurtma uçurdun mu?
178	Annenizle çimenlere oturup çiçek toplar mısınız?

EK V. 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Görsellerinin İçeriğine İlişkin Öğrenci Deneyimleri Formu

Görsel Sayfa No		Evet	Hayır
1. Ünite: Birey ve Toplum			
9	Hiç tramvay gördün mü?		
11	Hiç parmak okuyucu cihaz gördün mü?		
29	Günlük hayatta spor yapan engelli birini gördün mü?		
2. Ünite: Kültürel Miras			
35	Büyükannen/büyükbabanla hiç aile albümüne baktın mı?		
36	Hiç köstekli saat gördün mü?		
37	Hiç masaüstü bilgisayar kullandın mı?		
38	Hiç çeyiz sandığı gördün mü?		
39	Hiç el değirmeni gördün mü?		
43	Hiç koltuk/kanepa gördün mü?		
43	Hiç tekli koltuk gördün mü?		
44	Hiç saklambaç oyununu oynadığınız mı?		
45	Hiç dalye oyununu oynadın mı?		
46	Hiç aşık oyununu oynadın mı?		
47	Hiç topaç çevirdin mi?		
48	Hiç uzaktan kumandalı arabayla oynadın mı veya gördün mü?		
48	Hiç oyuncak robotla oynadın mı veya gördün mü?		
48	Hiç sallanan oyuncak at gördün mü?		
3. Ünite: İnsanlar, Yerler ve Çevreler			
62	Karagöz ve Hacivat ikilisini tanır mısınız?		
63	Hiç pusula gördün mü?		
64	Doğa yürüyüşü yapar mısınız?		
66	Hiç GPS kullandın mı veya kullanan gördün mü?		
80	Hiç kalabalık, yüksek binaların olduğu yerler gördün mü?		
87	Hiç deprem çantası gördün mü?		
4. Ünite: Bilim, Teknoloji ve Toplum			
93	Hiç metroya bindin mi veya yakında gördün mü?		
96	Hiç dizüstü bilgisayarını kullandın mı?		
97	Hiç yüksek hızlı trene bindin mi veya gördün mü?		
97	Hiç MR cihazı gördün mü?		
97	Hiç okulda bilgisayar kullandın mı?		
101	Hiç internette vakit geçirir misin?		
102	Hiç kamp çantası gördün mü?		
102	Hiç şehirlerarası otobüse bindin mi?		
102	Hiç büyük fotoğraf makinası gördün mü?		
103	Hiç gökdelenler gördün mü?		
105	Hiç İstanbul boğazını gördün mü?		
108	Hiç uçağa bindin mi veya gördün mü?		
116	Hiç masa lambası gördün mü?		
117	Hiç ambulans gördün mü?		
5. Ünite: Üretim, Dağıtım ve Tüketim			
121	Hiç fabrika gördün mü?		
121	Hiç pazara gittin mi?		
124	Hiç koroya katıldın mı?		
124	Hiç seminer salonuna gittin mi?		

126 Hiç deniz kenarına tatile gittin mi?

129 Hiç sera gördün mü?

130 Hiç fabrikada çalışan kadın gördün mü?

132 Hiç annen ile alışveriş listesi yaptın mı?

133 Hiç annenle market alışverişi yaptın mı?

140 Hiç aile bütçesi planladınız mı?

143 Herhangi bir yarışmaya katıldın mı?

6. Ünite: Etkin Vatandaş

151 Hiç oy kullandın mı?

154 Hiç masada ailecek yemek yer misiniz?

154 Yemek yerken ayrı tabak kullanır mısınız?

157 Evde işlere yardım eder misin?

158 Evde masa başında ders çalışır mısın?

158 Hiç bazada uyudun mu veya gördün mü?

166 Hiç arkadaşlarınızla okuduğunuz kitap hakkında konuşur musunuz?

7. Ünite: Küresel Bağlantılar

177 Hiç yurt dışına çıktın mı?

182 Hiç başka bir ülkeden insanla tanıştın mı?

189 Şimdiye kadar herhangi bir festivale katıldın mı?

EK VI. İzin Belgesi

Sayın Veli;

Öğrencimizin katılacağı bu çalışma, “İlkokul Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Görsellerinin İçeriğine İlişkin Öğrencilerin Deneyimleri ve Öğretmen Görüşleri” adıyla, 1 Ekim – 30 Kasım 2018 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırma Uygulaması: Anket / Görüşme / Gözlem şeklindedir. Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul yönetiminin de izniyle gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamen siz velilerimizin ve öğrencilerimizin gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleşecektir. Çocuğunuzun katılımı tamamen sizin isteğinize bağlı olarak, reddedebilir veya herhangi bir aşamasında ayrılabilme özgürlüğüne sahipsiniz. Araştırmaya katılması, katılmaması veya araştırmadan ayrılması gibi durumlarda çocuğunuza yansıtacak olumlu veya olumsuz etki bulunmamaktadır.

Çalışmada öğrencilerden kimlik bilgileri istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla saklı tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Çalışma kapsamında sorulacak sorularda istediklerini cevaplama özürlüğüne sahiptirler. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilme hakkı saklı tutulacaktır. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Sema ALANÇ

İletişim bilgileri: sema.alanc@gmail.com / (534) 374 8838

Velisi bulunduğum ..... sınıfı ..... numaralı öğrencisi ..... 'in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum. (Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).

.../.../.....

İsim-Soyisim İmza :

Veli Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

EK VII. Araştırma Gönüllü Katılım Formu

Bu çalışma, “İlkokul Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Görsellerinin İçeriğine İlişkin Öğrencilerin Deneyimleri ve Öğretmen Görüşleri” başlıklı bir araştırma çalışması olup Bu araştırma, imkânları sınırlı olan köy okulu öğrencilerinin müfredatta olan “Hayat Bilgisi” ve bu dersin devamı niteliğinde olan “Sosyal Bilgiler” ders kitaplarında yer alan görsellerin içeriğini ne ölçüde deneyimledikleri ve bu kitapların sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre de değerlendirilmesini amaçlamaktadır.

Çalışma, Sema ALANÇ tarafından yürütülecek ve sonuçları ortaya konacaktır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, anket ve görüşme yapılarak sizden veriler toplanacaktır.
- Araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- Sizden toplanan veriler öncelikle korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışma hakkındaki sorularınızı iletişim bilgilerinden ulaşarak sorabilirsiniz.

Araştırmacı Adı: Sema ALANÇ
Mail Adresi : sema.alanc@gmail.com
İrtibat Tel : (534) 374 8838

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum. (Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)

Tarih:

İmza:

Katılımcı Ad ve Soyadı:

EK VIII. Şanlıurfa İİ Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzin Belge No:1

Evrak Tarih ve Sayısı: 09/08/2018-E.1594

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 21447663-300/
Konu : Sema ALANÇ HA

ŞANLIURFA İİ MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim yüksek lisans programı öğrencisi Sema ALANÇ'ın "İkiköklü Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma Kitaplarının Görsellerin Öğretimi Üzerine Açınalık Durumları ve Öğretmen Görüşlerine Üzerine Değerlendirilmesi" konulu tez çalışması kapsamında eğli yazıda belirtilen okullarda uygulamaya çalışmasını yapabilemesi için gerekli iznin verilmesi hususunda,
Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Prof.Dr. Ahmet KÜÇÜK
Rektör Yardımcısı

EK :
12 sayfa yazı

DAĞITIM
Gereği:
Şanlıurfa İİ Milli Eğitim Müdürlüğüne

Bilgi:
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

"Araştırma yapmasınada herhangi bir sakınca yoktur"

Mehmet ŞİRİRİK

Mevcut Elektronik İmza lar
AHMET KÜÇÜK (Rektör Yardımcısı) (eğitim Öğretim) - Rektör Yardımcısı 09/08/2018 13:30
Genel Doğrulama linki: https://sbw.kocaeli.edu.tr/en/izlen/vahidate_Doc.aspx?ID=8466425

Yan ız Destek İletişim Merkezi Şanlıurfa İİ Milli Eğitim Müdürlüğüne
41300 Şanlıurfa
Tel: 05052330122-01-02 - 0333400-21 305 14 05
E-Posta: savyer@kocaeli.edu.tr - sbw@kocaeli.edu.tr - sbw@kocaeli.edu.tr

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Nüfusukunun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK IX. Şanlıurfa İl Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzin Belge No: 2

T.C.
ŞANLIURFA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 26292541-602.04.01-E.15087014
Konu : Sema ALANÇ Hk.

29.08.2018

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 09.08.2018 tarih ve 15919 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Yüksek Lisans öğrencisi Sema ALANÇ'ın "İlkokul Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma Kitaplarının Görsellere Öğrencilerin Aşinalık Durumu ve Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" konulu tez çalışması kapsamında ilgi yazınızda belirtilen okullarda uygulama çalışmasına ilişkin ilgi yazı ve ekleri değerlendirilmiş olup;

Söz konusu uygulama çalışmasının sonuçlarının Müdürlüğümüzce paylaşılması ve uygulama çalışmasının eğitim öğretim faaliyetini aksatmadan, gönüllülük esasına dayalı olarak yapılmasında herhangi bir sakınca görülmemiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Erdal ŞEKEROĞLU
İl Millî Eğitim Müdür V.

Adres: N.Çehveri Cad. No:20 İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Halklıye:ŞANLIURFA
Elektronik Ağ: <http://sanliurfa.meb.gov.tr>
e-Posta:

Bilgi için:

Tel: 0 (414) 280 63 57
Faks: 0 (414) 280 63 99

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 175e-48e4-31c4-a6b0-0698 kodu ile teyit edilebilir.

EK X. Şanlıurfa Valiliği İl Emniyet Müdürlüğü Anket Çalışması Tebliğ-Tebellüğ

TEBLİĞ TEPELLÜĞ BELGESİ

Şanlıurfa Valiliği İl Emniyet Müdürlüğü'nün 06.08.2018 tarih ve 81865735-33668-(91244)-2018/623 sayılı Anket çalışması konulu yazısında; Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Yüksek Lisans Programı öğrencisi Sema ALANÇ (T.C:46780415566)'m "İlkokul Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma Kitaplarının Çarpıtılma Öğrencilerin Aşinalık Durumu ve Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirmesi" konulu tez çalışması ile ilgili olarak;

- 1- Siverek Azıtlı İlkokulu
- 2- Siverek Bozkaya İlkokulu
- 3- Siverek Gazi İlkokulu
- 4- Siverek Sarıören İlkokulu
- 5- Siverek Dündüğü İlkokulu

Yukarıda ismi yazılı okullarda, 01/10/2018 - 30/11/2018 tarihleri arasında anket çalışması yapmak için Büro Amirliğimize müracaat etmiş bulunmaktasınız.

Buna göre;

- 1- Yukarıda belirtilen tarihler arasında ve belirlenen adreslerde gündüz saatlerinde (08.00-17.00) saatleri arasında belirlenen anket çalışmasının yapılması.
- 2- Anket çalışması yaparken herhangi bir baskı, zorlama yapılmayacağı, kalabalık oluşturulmayacağı, vatandaşla tartışmaya ve sirtüğüme girilmeyeceği, belirtilen anket çalışması dışında herhangi bir faaliyet vb. propaganda yapılmayacağı.
- 3- Anket çalışması işleminin Sema ALANÇ (T.C:46780415566) isimli şahıs dışında herhangi bir kişi veya kişilerce yapılmayacağı.
- 4- Kanunlara aykırı herhangi bir durumunun tespiti ve şikâyet halinde yasalar çerçevesinde işlem yapılacağı ile ilgili hususlar tarafımıza tebliğ edildiği imzalı tebellüğ ederim. 05/09/2018 Saat:

TEBLİĞ EDEN

Hazretin
34280

TEPELLÜĞ EDEN
Sema ALANÇ
Anket Çalışması Yapma

ÖZGEÇMİŞ

1993 yılında Kocaeli ilinin Gebze ilçesinde doğdum. İlk, orta ve lise eğitimimi Kocaeli’nde tamamladım. 2012 yılında Bülent Ecevit Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümüne başladım. 2013 yılında ise “Farabi Değişim Programı” ile Yıldız Teknik Üniversitesi’nde öğrenimime devam ettim ve 2014 yılında yapmış olduğum yatay geçiş ile 2016 yılında mezun olduğum Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümünden yüksek onur öğrencisi olarak bölümümü ikincilikle tamamladım. 2016 yılında Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sınıf Öğretmenliği programına başladım ve 2017 yılının Eylül ayı itibariyle Şanlıurfa’da sınıf öğretmenliği görevime başladım.